

ESAR

EĞİTİM ve SOSYAL BİLİMLER ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

2023/ SAYI:2

Aralık

ISSN: 2757-640X

EĞİTİM VE SOSYAL BİLİMLER
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

ESAR- Eğitim ve Sosyal Bilimler Araştırmaları

2023/ Sayı:2 (Aralık) ISSN: 2757-640X

ESAR- Eğitim ve Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, uluslararası hakemli bir dergidir. Mart, Haziran ve Aralık olmak üzere yılda dört kez yayınlanacaktır. Ayrıca yılda iki kez özel sayı yayımlanabilir. Dergi elektronik ortamda yayınlanacak olup, yayımlanan sayılara; esardergi.com adresinden erişim sağlanabilir. Makaleler intihal tespit programında gözden geçirilerek yayımlanmaktadır.

JSSR- Journal of Education and Social Sciences Research

2023/ Issue: 2 (December)

ISSN: 2757-640X

ESAR- Journal of Education and Social Sciences Research is an international refereed journal. It will be published four times a year, in March, June, and December. In addition, a special issue may be published twice a year. The journal will be published electronically and published issues; It can be accessed at esardergi.com. The articles are published after being reviewed in the plagiarism detection program.

Sahibi ve Sorumlusu/ Owner:

Anakara Yayıncılık Eğitim Araştırma ve Danışmanlık Şirketi

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Ramazan Şen

Dergi İletişim:

info@esardergi.com

Editör Kurulu:

Doç. Dr. Mehmet Korkud Aydın

Dr. William Martin Geible

Dr. Cebail Karadaş

Öğr. Gör. Ramazan Şen

ESAR

Esar- Eğitim ve Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi'nin Tarandığı İndeksler:

Index Copernicus (Master List)

Asos İndex

ESJI

I2OR

Journal Factor

ESAR

Bilim ve Danışma Kurulu

Prof. Dr. Mesut Aydın, İnönü Üniversitesi

Prof. Dr. Recep Dünder, İnönü Üniversitesi

Prof. Dr. Hamdi Öney, İnönü Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet Karagöz, İnönü Üniversitesi

Prof. Dr. Hacı Ömer Budak, Kırıkkale Üniversitesi

Prof. Dr. Ömer Faruk Sönmez, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Prof. Dr. Rahmi Doğanay, Fırat Üniversitesi

Prof. Dr. Erdal Açıkse, Munzur Üniversitesi

Prof. Dr. Rafet Metin, Bayburt Üniversitesi

Doç. Dr. Özkan Akman, Süleyman Demirel Üniversitesi

Doç. Dr. Erkan Yeşiltaş, Cumhuriyet Üniversitesi

Doç. Dr. Recep Özman, İnönü Üniversitesi

Doç. Dr. Bahadır Köksalan, İnönü Üniversitesi

Doç. Dr. İhsan Ünlü, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

Doç. Dr. Özlem Ulukalın, Artvin Çoruh Üniversitesi

Doç. Dr. Tekin Çelikkaya, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

Doç. Dr. Sibel Oğuz-Haçat, Kastamonu Üniversitesi

Doç. Dr. Elvan Yalçınkaya, Erciyes Üniversitesi

Doç. Dr. Mustafa Müjdecı, Kırıkkale Üniversitesi

Doç. Dr. İsmail Efe, Kırıkkale Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre Avcı, Siirt Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Bahattin Çatma, İnönü Üniversitesi

Dr. Ökkeş Nariç, Namık Kemal Üniversitesi

Hakemler Kuruluna Teşekkür

Prof. Dr. Burçin Ölçücü Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa Müjdecı Kırıkkale Üniversitesi
Doç. Dr. Neşe Akpınar Kocakulak İzmir Demokrasi Üniversitesi
Doç. Dr. Bahattin Demirtaş Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Doç. Dr. Nursal Kumaş Bursa Uludağ Üniversitesi
Doç. Dr. Ömer Asal Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Özgür Selvi Kırıkkale Üniversitesi
Doç. Dr. Serhat Kuzucu Kilis7 Aralık Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Faruk Mert Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Gamze Erdem Coşkun Amasya Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sait Korkmaz Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Dr. Nur Gedik Bal Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Eğitim ve Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisindeki 2021 / sayı 3'deki makalelerin değerlendirme sürecine zaman ayırarak değerli katkılarını sunan tüm meslektaşlarımıza teşekkür ederiz.

2023/ Sayı 2' de yayımlanan yazıların tümünün sorumluluğu Yazarlarına aittir.

The responsibility of all the articles published in 2023/ Issue: 2 belongs to their authors.

OKUR YORUMLARI / LETTRES

Lütfen yayımlanan yazılar hakkındaki yorum, görüş ve önerilerinizi dergi editörlerine gönderiniz:

info@esardergi.com

ESAR

ESAR 2023 SAYI: 2 (ARALIK) YAZARLARI

Murat YEŐILOĐLU

Anadolu Ajansı'nın Türkiye'nin Kamu Diplomasisindeki Yerinin Bosna Hersek Örneği Üzerinden İncelenmesi (s. 1- 23)

Mahmut ULUKAN Yunus ŞAHİNLER

Sağlıklı Yaşam için Obezite Eğitimi ve Spor: Temel Bilgiler ve Pratik İpuçları (s. 24- 49)

Aytekin YILDIRIM Meltem SANSAR Yusuf SAĞCI

Klasik Dönem Osmanlı Taşra Teşkilatında Görevli Yöneticiler (s. 50- 57)

Nil Gül Karakılıç

İlğasından İhyasına Bir Tarikatın Serencamı: Osmanlı Devleti'nin BektaŐi Tarikatını Tasfiyesi (s.58- 69)

Nuriye KARAKAYA YILDIRIM

Reading Strategy Use and Reading Interest in English as a Foreign Language (s. 70-80)

Arslan Kıvanç YILDIRIM Ulvi ŞEKER Őükran KATMER Nuriye Karakaya YILDIRIM

Mesleki Teknik Eğitim Plastik Teknolojisi Öğretim Programları ve MYK Ulusal Yeterliliklerinin Uyumu. (s. 81- 96)

Yayın Etiği ve Yazım Kuralları (s. 97- 99)

ESAR

Anadolu Ajansı'nın Türkiye'nin Kamu Diplomasisindeki Yerinin Bosna Hersek Örneği Üzerinden İncelenmesi¹

Murat Yeřilođlu²
DOI:10.5281/zenodo.10430709

Öz

Medya, ölkelerin yabancı kamuoylarıyla kurduğu iletişim sürecini ifade eden kamu diplomasisinde oynadığı rol itibarıyla ön plana çıkmaktadır. Türkiye de bu çerçevede kamu diplomasisinde medyaya öncelik vererek Anadolu Ajansı'nı (AA) yeniden yapılandırmıştır. Ajans, bu doğrultuda Türkiye'nin dış politika hedefleriyle uyumlu olarak içeriklerini 13 dilde abonelerine ulaştırmaktadır. Makalede Türkiye'nin kamu diplomasisinde Anadolu Ajansı'nın rolü, Kurumun BHSC (Boşnakça-Hırvatça-Sırpça-Karadağca) dilindeki yayınlarının Bosna Hersek mediasındaki yansımaları üzerinden analiz edilmektedir. Bu kapsamda Boşnak Federalna.ba haber sitesinde Anadolu Ajansı'nın haberleri taranarak, AA BHSC servisinin Balkan medyasına servis ettiği içeriklerdeki söylemlerin, Ajansın abonelerine sunduğu şekilde yer alıp almadığı örnek haberlerle irdelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kamu Diplomasisi, Anadolu Ajansı, Medya, Türkiye, Bosna Hersek

Examination of Anadolu Agency's Place in Turkey's Public Diplomacy Through The Case of Bosnia And Herzegovina

Abstract

Media takes prominent position with the role it plays in public diplomacy, which is the communication process of countries with foreign publics. In this sense, Turkey, by giving priority to the media in public diplomacy, has restructured Anadolu Agency (AA). AA delivers contents to its subscribers in 13 languages in line with Turkey's foreign policy goals. In the article, the role of Anadolu Agency in Turkey's public diplomacy is surveyed through the

¹ Bu çalışma yazarın "Bir Dış Politika Stratejisi Olarak Türkiye'nin Kamu Diplomasisinde Anadolu Ajansı'nın Rolü: Bosna Hersek Örneği" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir

² Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, yesiloglumurat@gmail.com

analysis of the reflections of the Agency's BHSC (Bosnian-Croatian-Serbian-Montenegrin) language contents in Bosnia and Herzegovina media. In this context, the texts of Anadolu Agency on the Bosnian Federalna.ba news site are looked up, and examined that whether the discourses are in line with the Agency's contents serviced to the Balkan media.

Keywords: Public Diplomacy, Anadolu Agency, Media, Türkiye, Bosnia and Herzegovina

GİRİŞ

Kavramsal olarak 1960'lerden itibaren literatürde kendisine yer bulan kamu diplomasisi, Soğuk Savaş'ın ardından, özellikle de 21. yüzyılın uluslararası siyaset anlayışında devletlerin dış dünyayla kurdukları münasebetlerde en önemli iletişim yöntemlerinden biri haline gelmiştir. Kamu diplomasisi, bir ülkenin dış politika perspektifini, kendi kültürünü, değerlerini ve uluslararası meselelere yönelik fikirlerini ve düşüncelerini, yabancı kamuoylarına anlatmak amacıyla kurduğu iletişim sürecini ifade etmektedir. Bu noktada devletler, yabancı halkların desteğini kazanmak, kendi dış politika anlayışlarını ve uygulamalarını uluslararası kamuoyunun gündemine sunabilmek amacıyla yabancı dilde yayın yapan kitle iletişim araçlarından yararlanmaktadırlar. Böylelikle medya, ülkelerin hedef halklara ulaşma konusunda oynadığı rol itibarıyla kamu diplomasisinde ön plana çıkmaya başlamıştır. Türkiye de bu minvalde Anadolu Ajansı'nın (AA) çok dilli yayınlarına başlamasıyla birlikte, dış politika vizyonunu daha iyi bir perspektifte ve merkezden dış dünyaya aktarmaya çalışmaktadır. Diğer bir ifadeyle Türkiye, Anadolu Ajansı aracılığıyla kendi 'hikayesini' dünyaya anlatmayı ve bu sayede uluslararası medyada kendisi hakkındaki olumlu söylemlerin sayısını artırmayı hedeflemektedir.

Bu kapsamda Anadolu Ajansı'nın Bosna Hersek medyasında Türkiye hakkında olumlu içeriklerin görünürlüğüne yaptığı katkı, çalışmanın temel konusunu oluşturmaktadır. İlk olarak kamu diplomasisinin kavramsal çerçevesinin çizildiği çalışmada, daha sonra kamu diplomasisi faaliyetlerinde medyanın rolü üzerinde durulacaktır. Ardından Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerine genel bir yaklaşım sunulmaktadır. Son olarak çalışma, Anadolu Ajansı'nın Türkiye'nin kamu diplomasisine katkısını, Ajansın BHSC (Boşnakça-Hırvatça-Sırpça-Karadağca) yayın servisi haberlerinin Bosna Hersek medyasındaki yansımaları üzerinden analiz etmektedir. AA BHSC birimi tarafından abonelerine servis edilen ve www.aa.com.tr/ba adresinde yer alan içeriklerden kamu diplomasisi bağlamında Türkiye'nin Balkanlarda yumuşak gücünün yansıtılmasına katkı sunacağı düşünülen haberler seçilerek, bu içeriklerin Bosna Hersek menşeli www.federalna.ba haber sitesindeki yansımaları karşılaştırılmıştır. İki haber sitesindeki söz konusu haberlerin söylemleri, kurgu ve benzerlik bakımından irdelenmektedir. Sonuç olarak çalışma, kamu diplomasisi bağlamında Anadolu Ajansı'nın, Türkiye ile ilgili olumlu söylemlerin Bosna Hersek medyasında yer alması konusundaki katkısını gözlemlemeyi amaçlamaktadır.

Kavramsal Çerçeve: Diplomasi, Kamu Diplomasisi Ve Yeni Kamu Diplomasisi

Diplomasi kelimesinin kökenine bakıldığında Antik Yunanca bir kelime olan 'diploma' sözcüğünden türediği ve 'katlamak' anlamına geldiği rivayet edilmektedir. Antik Yunan ve

Roma İmparatorluğu dönemlerinde yabancı halklarla münasebetler dahil devletlerin resmi işlerinin düzenlendiği belgeler, katlanmış şekilleri nedeniyle "diploma" olarak adlandırılmıştır (Nicholson, 1939: 26). Kavram, devletlerin diğer ülkelerle aralarındaki münasebetlerin ve müzakerelerin yönetilmesinde başvurulan 'beceri ve taktik' yöntemi olarak ilk defa İngiliz siyasetçi ve düşünür Edmund Burke tarafından 1796 yılında ifade edilmiştir (Erzen, 2012: 6).

Morgenthau, diplomasiyi ulusal gücün 'beyni' olarak kabul etmekte ve diplomasinin devletler arasında barışı korumadaki rolüne vurgu yapmaktadır. Morgenthau'ya göre diplomasi 'ulusal çıkarların (gücün) barışçıl yollardan korunması' anlamına gelmektedir. (Morgenthau, 1948: 105) Harold Nicholson ise kavramı, devletlerin resmi temsilcileri aracılığıyla "uluslararası ilişkilerin müzakereyle yönetimi" olarak tanımlamıştır. (Nicholson, 1939: 15) Kavram, muhtemel bir savaş veya çatışma durumu halinde devletlerarası ilişkilerin barışçıl metotlarla çözüme kavuşturulması, şiddete evrilebilecek bir davranışın önceden fark edilerek, o noktaya ulaşmaması için durumun (krizin) kontrol altına alınması gibi konularla da ilgilidir (Ceyhan, 2019: 62).

İletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelere paralel olarak ortaya çıkan yeni küresel ortamda modern diplomasinin kapsamı da genişleyerek gündemi zenginleşmiştir. Böyle bir ortamda devletlerin hakim olduğu uluslararası ilişkiler sürecine de yeni aktörler katılmış ve diplomasinin dönüşümü hız kazanmıştır. Kamuoyu, karar vericilerin dış politika yapımı sürecinde hesaba katmak zorunda kaldıkları, görüşlerine başvuru olan önemli bir kaynak haline gelmiştir (Kalın, 2011: 6). Özellikle kamuoyunun dış politikada öneminin artmasıyla birlikte geleneksel yoldan yürütülen diplomasinin devletlerin küresel siyasette sözü dinlenen bir güç olma hususunda işlevinin azaldığı görülmüştür (Salha, t.y.). Gelişen bu yeni ilişki biçimleri ve etkileşim alanları sonucunda geleneksel diplomasiden farklı olarak, doğrudan yabancı 'kamuoylarının' hedef alındığı 'kamu diplomasisi' adıyla yeni bir diplomasi anlayışı ortaya çıkmıştır.

Kamu diplomasisi, literatüre kavram olarak ABD'li diplomat ve akademisyen Edmund Gullion tarafından 1965 yılında kazandırılmıştır (Sancar, 2012: 79). Gullion'a göre yabancı ülkelerde kamuoyunun desteğinin sağlanması gibi uluslararası ilişkilerin geleneksel diplomasi dışındaki boyutlarını kapsayan kamu diplomasisi kavramı, dış politika yapımında ve uygulanmasında kamuoyunun tutumunun etkisine odaklanmaktadır (Waller, 2007: 23). ABD Enformasyon Ajansı'nın (USIA) eski direktörü Hans Tuch ise kavramı "bir devletin ulusal amaç ve mevcut politikalarıyla birlikte kendi ulusunun fikirleri ve idealleri ile kurumlarının ve kültürünün anlaşılması amacıyla yabancı kamuoylarıyla olan iletişim süreci" olarak tanımlamaktadır. (Tuch, 1990: 3)

Doğrudan uluslararası toplumun hedef alındığı kamu diplomasisi, devletlerin ulusal çıkarlarına destek sağlayan, 'ikna' ve 'etkileme' gibi beceriler gerektiren 'iletişim' politikalarını kapsamaktadır. Bu kapsamda kamu diplomasisi kavramı, geleneksel yönden yabancı kamuoylarıyla etkileşim halinde bulunmak biçiminde tanımlanmaktadır (Efegil, 2016). Mark Leonard ise kamu diplomasisinin gerçekte 'ilişki inşa etmek' olduğunu belirtmektedir (Leonard, 2002: 8). Nye'ye göre de kamu diplomasisi hükümet politikaları adına uygun bir ortamı mümkün kılan 'uzun vadeli ilişkiler' oluşturmayı hedeflemektedir (Nye, 2004:107).

Aynı zamanda Nye'ye göre kamu diplomasisinin günlük ve stratejik iletişimlerle kalıcı ilişkiler olmak üzere üç boyutu bulunmaktadır (Nye, 2004:107-110).

Kamu diplomasisi kavramı zaman içinde özellikle iletişim teknolojilerinde yaşanan büyük değişimle yerini 'yeni' olan kamu diplomasisi anlayışına bırakmıştır. Bu yeni anlayış çerçevesinde yaşanan değişim ve dönüşümler, uygulayıcılardan iletişim şekillerine, iletişim hedeflerinden iletişim ortamına ve konularına kadar farklı alanlarda gerçekleşmektedir (Köksoy, 2019: 14).

Soğuk Savaş zamanında kamu diplomasisi uygulamaları daha ziyade 'tek yönlü' olarak devletlerin ideolojilerini aktarmak için gerçekleşiyordu (Sancar, 2016: 13). Soğuk Savaş'ın ardından özellikle de 21. yüzyılın başından itibaren ise kamu diplomasisi, karşı tarafın da sözünün dinlendiği, karşılıklı iletişimin olduğu yeni uygulama alanlarına yönelmiştir.

Sonuçta "yeni kamu diplomasisinin retoriği diyalog, ilişki inşa etme, karşılıklı anlayış, dinleme ve dâhil etme üzerine kurulmuştur" (Sancar, 2016: 18). 21. yüzyıl kamu diplomasisinin temel paradigmasının tek yönlü (monolog) iletişimden farklı olarak iki yönlü iletişime dayanan (diyalog) ilişki inşa etmek olduğu ifade edilmektedir (Szondi, 2008: 8). Karar vericiler, dış politikada başarının bir koşulu olarak yabancı halklarla diyalog içerisinde olunması gerektiğini giderek daha fazla kabul etmektedirler. Çünkü sadece 'etki' etmekten ziyade hedef halklarla kurulan diyalog, karar vericilere yabancı kamuoylarının geri bildirimleri sayesinde bilgi toplama ve bu bilgileri kendi hedeflerine uygun olarak derleyerek uluslararası ilişkilerde daha etkili bir dış politika uygulama fırsatı sunmaktadır. Bundan dolayı etkin kamu diplomasisi, konuşmakla birlikte dinlemeyi de içeren 'çift yönlü bir yol'dur (Nye, 2004: 111). Bu bağlamda Yeni Kamu Diplomasisi, "kısa vadeli ihtiyaçlar yerine uzun dönemli amaçlara, kalpleri ve akılları kazanmaya ve güven inşa etmeye" vurgu yapmaktadır (Melissen, 2005: 21).

Kamu Diplomasisinde Medyanın Rolü

İletişim, kişinin kendisini karşısındakine anlatabilmesini ifade etmektedir. Kitle iletişimi ise adından da anlaşılacağı üzere, kitleler arasında yani toplumun genelini kapsayan bir iletişim imkânı sunmaktadır. İnsanlara kitlesel anlamda ulaşabilmek, onları bilgilendirmek için kitle iletişim araçlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu anlamda medyanın kamuoyu oluşturmadaki etkinliği tartışılmaz bir olgudur. Ülkeler bu anlayışla kamu diplomasisi faaliyetlerinde uluslararası kamuoyuna hitap eden yabancı dillerde medya organları kurmakta ve bu sayede hedef halklara ulaşarak onların görüşlerini yanlarına çekmeyi amaçlamaktadır (Eren, 2019: 29).

Teorik olarak kamu diplomasisinde medyanın rolüne ilişkin iki görüş bulunmaktadır. Birinci görüşe göre medya karar vericileri yönlendiren bir güç iken, ikinci görüş ise karar vericilerin medyayı kendi amaçları doğrultusunda kullandığını ifade etmektedir (Efegil, 2016). İki görüşün ortak paydası ise medyanın kamuoyu oluşturmada oynadığı merkezi roldür. Gilboa'nın da bu bağlamda belirttiği gibi kamu diplomasisi, hükümet, medya ve kamuoyu olmak üzere üç ana bileşen arasındaki karmaşık ilişkiye dayanmaktadır (Gilboa, 2008: 62). Kamu diplomasisinde medya aracılığıyla iletişim, "hem siyasal aktörlerden hedef kitleye hem

de hedef kitleden siyasal aktörlere olmak üzere iki yönlü olarak ilerlemektedir” (Bostancı, 2012: 105). Medya bu doğrultuda devletten halka (G2P) ve halktan devlete (P2G) etkileşimli iletişim biçimleri için bir fırsat sunmaktadır (Simons, 2018: 199). Sonuç olarak medyanın, halk ile karar vericiler arasındaki bağlantının kurulmasında önemi elzemdir.

Karar vericiler kitle iletişim araçlarını kullanarak kendileri açısından önem arz eden konuları gündemde tutmaya çalışmaktadırlar. Bu noktada medyanın gündem belirleme ve oluşturma gücü ön plana çıkmaktadır. Medyanın öncelik verdiği gelişmeler kamuoyunun da öncelikli konusu haline gelmektedir. Medya tarafından kamuoyuna servis edilen olumlu veya olumsuz herhangi bir haber, kitlelerin tutumlarını ve düşüncelerini etkileyebilmektedir (Sancar, 2012: 99).

Medyanın kamu diplomasisi faaliyetleri açısından etkisi üzerine geliştirilen kuramlardan bir diğeri ise Leonard'ın üç boyutlu kamu diplomasisi modelinden ilki olan “haber yönetimi” (news management) boyutudur (Leonard, 2002: 12). Günlük konularda iletişim yönetimini kapsayan haber yönetimi, en genel ifadeyle bilgilendirme çalışmalarını içermektedir. “Hükümetler haber yönetimi ile aslında medyada kendi anlatılarını ve politikalarını çıkarlarına uygun biçimde kamuoyuna sunmayı ve onların desteğini almayı amaçlar” (Ekşi, 2014: 102). Haber yönetimini propagandadan ayıran en temel özellik, dezenformasyondan ziyade, kamu diplomasisinin başarısının da bağlı olduğu gerçek bilginin doğru bir şekilde doğru hedefe en etkin biçimde aktarılması hususudur (Kalın, 2011: 11). Kamu diplomasisinde iletişim araçlarıyla yapılan bir başka faaliyet ise savunuculuk (müdafaa) tekniğidir. Kamu diplomasisi uygulamalarında iletişim faaliyetleri savunuculuk tekniğiyle gerçekleştirilmektedir. Savunuculuk, ülkelerin iletişim faaliyetleriyle kendi vizyonunu ve dış politikasını anlatmasını içermektedir (Ekşi, 2014: 110).

Medyanın kamu diplomasisinde oynadığı rolün en belirgin yansıması, şüphesiz uluslararası yayımcılıkta kendisini göstermektedir. Ülkeler hem kendi kamuoylarını hem de dış kamuoyunun desteğini kazanmak adına uluslararası topluma ulaşabilen kitle iletişim araçlarına ihtiyaç duymaktadır. Devletlerin kamu diplomasisi faaliyetlerinde ağırlık verdiği uluslararası yayımcılık, ülkelerin yabancı halklarla ilişki kurmak amacıyla iletişim teknolojilerini kullanarak uluslararası çevreyi yönetme girişimi olarak karşımıza çıkmaktadır (Cull, 2008: 34). Ülkeler uluslararası yayın yapan medya araçlarıyla kendi tarihini, kültürünü anlatmakta, uluslararası kamuoyunda olumsuz ön yargıları kırmayı amaçlamaktadır. Medya aracılığıyla bir aktör, diğer ülke halklarına ulaşarak yumuşak güç unsurlarını aktarmakta ve böylece imaj ve itibarını canlandırmaya çalışmaktadır. Bu doğrultuda küresel enformasyon savaşlarında, ABD CNN ve AP, İngiltere BBC ve Reuters, Fransa AFP ve France 24, Almanya Deutch Welle ve Arap dünyası ise Al-Jazeera ile büyük bir rekabet halinde imaj ve algı mücadelesi vermektedir. (Ekşi, 2014: 227). Türkiye de uluslararası arenada kendi bakış açısını anlatmak adına TRT ve Anadolu Ajansı'nı etkili bir şekilde kullanmaya başlamıştır.

Diğer yandan ise medya küreselleşmenin de etkisiyle toplumlar arasında etkileşimi artırmaktadır. Medya aracılığıyla halklar birbirlerini daha yakından tanıma fırsatı bulmakta ve uluslararası meselelere yönelik olarak ortak görüş birliği oluşturabilmektedir. Halkların tutum

ve davranışlarının duyurulmasında kritik rol oynayan, onların sesi konumunda bulunan medyanın uluslararası politika üzerinde önemli etkisi bulunmaktadır.

Bununla birlikte iletişim teknolojilerinde yaşanan dönüşüm, halklar ile gündem belirleyiciler arasında şartları bir anlamda eşitlemiş, bu da izleyicilere sadece 'yayın yapmayı' değil aynı zamanda onlarla 'konuşmayı' da gerekli kılmıştır. Devletler bu anlamda küresel enformasyon savaşlarında sadece kendi yumuşak güçlerini yansıtmakla yetinmemektedir. Karşı taraf nezdinde bir empati oluşturabilmek amacıyla onların da seslerinin duyurulduğu yayınlara imza atmaktadırlar. Örneğin BBC'nin "Focus on Africa, CNN'in "African Voices" ve Al Jazeera'nın "Africa Investigates" gibi programları bölgesel bazda, Afrika'nın bakış açısını yansıtan yayınlardır (Wu, 2016: 88). Uluslararası medya kuruluşları bu şekilde bölgesel ölçekte, yerel halkın hikayelerinin anlatıldığı programlarla aslında kendi temsil ettikleri ülkeler adına empati kazanma mücadelesi vermektedirler.

Türkiye'nin Kamu Diplomasisi Faaliyetlerine Genel Bakış

Sovyetler Birliği'nin dağılması Türkiye'nin dış politikada hareket alanını sınırlandıran "konjonktürel etkileri ortadan kaldırmış, blok içinde baskılar çok azalmış, bağımsız bir Türk dünyası, iş birliğine açık bir Balkanlar ve iş birliğine istekli bir Orta Doğu ortaya çıkarmıştır" (Bal, 2010: 46). Bu anlamda Türkiye, sahibi olduğu stratejik konumu, kadim tarihi ve kültürü gibi potansiyellerini harekete geçirmek için girişimlerde bulunmaya başlamıştır (Köksoy, 2021: 632). Türkiye, ilk olarak SSCB'nin dağılmasının ardından bağımsızlıklarını kazanan soydaş Orta Asya halklarına yönelik eğitim, sosyal ve kültürel alanda iş birlikleri geliştirmek adına adımlar atmaya başlamıştır.

Türkiye'nin 1990'lardan itibaren başlattığı kamu diplomasisi çalışmaları çağın değişen şartlarına ayak uydurmayı sağlamak adına 2000'lerin ortalarından itibaren ivme kazanmıştır. Köklü tarihi, kültürel yapısı, insani ve kalkınma yardımları ile siyasal iletişimin tüm unsurlarıyla hikayesini gerçekçi bir şekilde anlatmayı hedefleyen Türkiye, bu amaç doğrultusunda kamu diplomasisi faaliyetlerine ağırlık vermeye başlamıştır (Çetin, 2022: 235). 1990'lı yıllar itibarıyla faaliyete başlayan TİKA ile sistemli bir yumuşak güç projeksiyonunu hedefleyen Türkiye, 2000'li yılların sonundan itibaren kamu diplomasisi kurumlarının sayısını artırmıştır. Bu kapsamda kültürel faaliyetlere öncelik veren Yunus Emre Enstitüsü (YEE) ve yurt dışında yaşayan Türklere yönelik faaliyetlere ağırlık veren Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) gibi kurum ve kuruluşlar ihdas edilmiştir. Türkiye'nin uluslararası alanda kendisine yönelik oluşan ön yargıların kırılması ve hikayesinin daha etkili bir şekilde anlatılması amacıyla ayrıca TRT ve Anadolu Ajansı gibi kurumlar da çok dilli yayınlarına başlamıştır. 2010 yılında ise kamu diplomasisi çalışmalarının daha işlevsel ve koordineli yürütülmesi amacıyla Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü (KDK) kurumu kurulmuştur. Böylelikle Türkiye'nin kamu diplomasisi çalışmaları da kurumsal bir niteliğe kavuşmuştur (Çetin, 2022: 242). KDK, faaliyetlerine son verildiği tarihe kadar genel hatlarıyla, Üniversite Tanıtım Programları, Siyasal İletişim Faaliyetleri ve Medya Tanıtım Çalışmaları gibi başlıklarda faaliyetler yürütmüştür (Kılıçaslan, 2020: 64-83). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçilmesinin ardından 2018'de Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığının

kurulmasıyla KDK kapatılmış ve kamu diplomasisi faaliyetleri İletişim Başkanlığı koordinasyonunda yapılmaya başlanmıştır.

Türkiye'nin Kamu Diplomasisinde Medya Ve Anadolu Ajansı

Türkiye, uluslararası alanda kendi tezlerini daha etkili bir şekilde anlatmak adına dünyadaki muadilleri gibi küresel düzeyde etkin, dünya kamuoyuna hitap edebilen yayın organlarına sahip olmak istemiştir (Eren, 2019: 34). Böylelikle Türkiye, kamu diplomasisi faaliyetlerinde medyayı etkin bir şekilde kullanmaya başlamış ve Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) ile Anadolu Ajansı'nı yeniden yapılanmaya tabi tutmuştur. Günümüzde Anadolu Ajansı ve TRT, Türkiye'nin tezlerinin dünya kamuoyuna taşınması sürecinde kritik rol oynamaktadırlar (Parim ve Çetin, 2021: 32). Nitekim bu iki medya organı, Türkiye'nin uluslararası camiaya seslenen yüzleri olmuş ve ülkenin 'hikayesinin' kaynağından anlatılmasının aracı haline gelmiştir (Ekşi, 2014: 230).

Son dönemde, Türkiye'nin kamu diplomasisine verdiği önemle birlikte yeniden yapılanan Anadolu Ajansı, Türkiye'nin bu doğrultuda faaliyetlerde bulunan önemli kurumlarından biri haline dönüşmüştür (Paçaoğlu, 2020: 53). Yıllar içerisinde etki alanını genişleterek günümüzde uluslararası kamuoyuna 13 dilde içerik sağlayan AA, Türkiye'nin değerlerinin anlatılmasında önemli bir rol üstlenmektedir (İletişim Başkanlığı, 2022: 50).

AA, kamu diplomasisi bağlamında Türkiye'nin tarihini, kültürel zenginliklerini ve dış politika vizyonunu, sahip olduğu küresel erişim aracılığıyla dünya kamuoyuna ulaştırmayı ve Türkiye'ye yönelik uluslararası medyada çıkan olumsuz içerikleri azaltmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda Ajans, Türkiye'nin dış politikasında tamamlayıcı bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

AA ayrıca TİKA, THY, YTB, Türkiye Maarif Vakfı ve YEE gibi kurumların faaliyetlerini farklı dillerde servis ettiği içeriklerde özel önem vererek uluslararası kamuoyunun gündemine sunmaktadır. Yine aynı şekilde Türkiye lehine olumlu izlenimlerin oluşmasını sağlayan bireylerin, özel şirketlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve kurumların haberlerini de yayınlamaktadır (Yılmaz ve Kılıçoğlu, 2018: 493). Anadolu Ajansı, Türkiye merkezli servis ettiği haberlerinin yanı sıra farklı dillerde hazırladığı kitaplar, yabancı basın mensuplarına eğitimler ve her yıl düzenlediği uluslararası fotoğraf yarışması gibi faaliyetleriyle de ülkenin kamu diplomasisine önemli katkılar sunmaktadır.

AA Haber Akademisi: 2011'de kurulan Haber Akademisiyle AA, ulusal ve uluslararası düzeyde basın mensuplarına yönelik eğitimler düzenlemektedir (Anadolu Ajansı, 2023). TİKA, YTB, TRT ve İletişim Başkanlığı gibi kurumlarla iş birliği yapan AA, Savaş Muhabirliği, Veri Gazeteciliği ve Diplomasi Muhabirliği gibi çeşitli alanlarda özellikle Türkiye'nin kültürel ve tarihi bağlarının olduğu ülkelerden basın mensuplarının yetişmesine katkı sunmaktadır. AA Haber Akademisi tarafından 2022 yılında düzenlenen 41 eğitim programına, 50 farklı ülkeden 2 bin 439 medya çalışanı katılmıştır (Anadolu Ajansı, 2023). Kamu diplomasisi açısından basın sektöründe çalışanlara yönelik gerçekleştirilen uluslararası nitelikteki mesleki eğitimler kültürel diplomasi faaliyeti olarak tanımlanabilir. Eğitimler sırasında ülke ziyaretleriyle oluşan

hareketlilikle farklı ülkelerden basın mensuplarının bir araya gelmesi, iş birlikleri ile ülke imajına ve tanıtımına zemin oluşturmaktadır (Ökten, 2022: 133).

İstanbul Photo Awards: Anadolu Ajansı tarafından 2015 yılından itibaren her yıl düzenli olarak organize edilen uluslararası haber fotoğrafı yarışması, basın fotoğrafçılığını desteklemeyi amaçlamaktadır. Bir önceki yılın dünya gündemini şekillendiren fotoğrafların belirlendiği "İstanbul Photo Awards" yarışmasına her yıl 15 binin üzerinde fotoğraf gönderilmektedir (Anadolu Ajansı, 2022). Birçok farklı ülkeden foto muhabirlerinin başvurduğu yarışma, AA'nın Türkiye'yi uluslararası alanda tanıtan önemli uygulamalarından birisi konumundadır.

AA Yayınları: Anadolu Ajansı, farklı dillerde yayına hazırladığı çalışmalarla hem habercilik tecrübesini okuyucuyla buluşturmakta hem de meseleler hakkında Türkiye'nin bakış açısını dünya kamuoyuna iletmektedir. Bu kapsamda Türkçe, İngilizce ve Arapça dillerinde hazırlanan AA yıllıkları, yılın önemli olaylarına ışık tutan arşiv özelliği taşıırken, derlenen gelişmeler Türkiye'nin tezlerine uygun olarak sunulmaktadır. Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetleri kapsamında örnek verilebilecek AA'nın diğer yayınlarına ise yine çeşitli dillerde hazırlanan 'Türkiye'nin DEAŞ'la Mücadelesi' ve 'Barış Pınarı Harekatı' kitapları örnek gösterilebilir (Anadolu Ajansı, 2023).

Anadolu Ajansı'nın Çok Dilli Yayınları

2011 yılından itibaren çok dilli yayıncılık faaliyetlerine başlayan AA, günümüzde Türkçe, İngilizce, Fransızca, Rusça, Arapça, İspanyolca, Kürtçe/Sorani, Kürtçe/Kurmanci, BHSC (Boşnakça, Hırvatça, Sırpça, Karadağca), Endonezce, Arnavutça, Farsça ve Makedonca olmak üzere uluslararası medyaya 13 dilde içerik sağlamaktadır. Dünya çapında 41 merkezde ofisi bulunan Ajansın 100 ülkede temsilciliği bulunmaktadır. Küresel ölçekte yaşanan gelişmeleri abonelerine hızlı bir şekilde aktarmayı ilke edinen AA'da, 142 uyuktan 3 binden fazla personel istihdam edilmektedir (Anadolu Ajansı, 2021). Ajans, dünya genelinde 6 bini aşkın abonesine her gün ortalama yaklaşık 3 bin haber, 3 binden fazla fotoğraf, 310 video, 9 infografik ve 16 canlı yayın hizmeti sunmaktadır (Anadolu Ajansı, 2022). Uluslararası alanda referans alınan temel haber kaynaklarından biri olma misyonuyla hareket eden AA'nın erişim ağının, dünya nüfusunun yüzde 90'ını kapsadığı belirtilmektedir (Anadolu Ajansı, 2020). Ajans, altmışa yakın ülkenin haber ajanslarıyla yaptığı içerik değişim anlaşmalarıyla da haber, fotoğraf ve videolarını, ilgili ülkelerdeki medya kuruluşlarına ulaştırma imkanına sahip olmuştur (Anadolu Ajansı, 2021).

AA, çok dilli yayınlarına başlamasıyla birlikte Türkiye'nin dış politikasını, kültürünü, dilini ve tarihini dünya kamuoyuna taşımaktadır. İngilizce yayınıyla doğrudan uluslararası kamuoyuna ulaşma imkanına sahip olan Ajans, diğer dillerdeki içerikleriyle de yerel anlamda Türkiye'nin söz konusu bölgelerdeki kamuoyuna ulaşmasında önemli rol oynamaktadır. Örneğin 2014 yılında Tunus merkezli olarak faaliyete başlayan AA Fransızca yayını, Afrika'nın Fransızca konuşulan bölgesini hedeflemekte ve kıtanın sesini daha etkin bir biçimde dünyaya duyurmayı amaçlamaktadır (Anadolu Ajansı, 2014). Yine aynı şekilde AA, Farsça konuşulan ülkeler İran, Afganistan ve Tacikistan'ın Türkiye için sosyal, kültürel, tarihi, ekonomik ve

jeostratejik açıdan önemini dikkate alarak dokuzuncu yayın dili olarak 2015 yılında Farsça dilinde yayına başlamıştır (NTV, 2015). 2012 yılından itibaren Arap dünyasına içerik üreten AA Arapça servisinin ise “yumuşak bir güç aracı olarak Arap dünyasıyla Türkiye arasında iletişim köprüsü kuracağı” ifade edilmektedir (Anadolu Ajansı, 2013).

AA BHSC Servisi

“Avrupa'nın önemli bir parçası ve Türkiye'nin komşusu olan Balkanlar stratejik öneme sahip bir bölge” konumundadır (Göral, 2013: 112). Bu nedenle Balkanlar, geçmişten bu yana Türkiye'nin dış politikasında öncelikli bölgelerden biri olmuştur (Yılmaz ve Kılıçoğlu, 2017: 116). Türkiye'nin özellikle 2000'lerden itibaren dış politikasında yaşanan dönüşüme paralel olarak, Balkan ülkelerine yönelik proaktif yaklaşımı da TİKA, YTB, YEE ve Türkiye Maarif Vakfı gibi kamu diplomasisi kurumlarının yanı sıra sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleriyle artış trendine girmiştir (Kavoğlu, 2022, 313).

Bu bağlamda, Anadolu Ajansı da Türkiye'nin ‘bölgede medya gücü’ olma hedefiyle 11 Mart 2012 yılında merkezi Bosna Hersek'te bulunan Boşnakça-Hırvatça-Sırpça-Karadağca (BHSC) yayınına hizmete almıştır. Yayın hayatına Boşnakça-Hırvatça-Sırpça (BHS) olarak başlayan servis, 2022 yılında Karadağca yayın dilinin de içerik üretimine dahil edilmesiyle ‘BHSC’ şeklini almıştır (Anadolu Ajansı, 2023). Yayın yaptığı bölge ülkelerinde yüzün üzerinde aboneli bulunan BHSC servisi, abonelerine günde ortalama 80 haber, 250 fotoğraf ve 20 görüntü servis etmektedir (Anadolu Ajansı, 2021). Kurumun BHSC dillerinde ürettiği haberlerle, Türkiye ve Balkan ülkelerinin kültürel ve sosyal açıdan yakınlaşmasını sağlamayı hedeflediği ifade edilmektedir (Anadolu Ajansı, 2012).

güçlendirerek, haber dili sayısını 13'e çıkararak Anadolu Ajansı, BHSC servisiyle de Balkan ülkelerinin önemli haber kaynaklarından biri haline gelmiştir. Böylece Ajans, BHSC yayınıyla Türkiye'nin Bosna Hersek, Karadağ, Hırvatistan ve Sırbistan kamuoyuna ulaşmasında kritik bir konum elde etmiştir (Paçaoğlu, 2020: 53). AA, BHSC dilindeki içerikleriyle Türkiye'de, Balkanlarda ve dünyada yaşanan gelişmeleri Türkiye'nin bakış açısıyla bölge ülkelerine aktarmaktadır. Ayrıca Ajans, bölgedeki insan hikayelerini aktaran özel haberlerini de abonelerine servis etmektedir. Kurum, bu şekilde bir taraftan bölgedeki yaşamı Türk kamuoyuna yansıtırken diğer taraftan da Türk kültürünü Balkan kamuoyuna aktararak, bölge halkıyla Türkiye arasında bağların güçlenmesine katkı sunmaktadır.

AA Haberlerinin Bosna Hersek Medyasındaki Yansımaları

Çalışmada, AA BHSC servisi tarafından üretilen haberlerin Bosna Hersek merkezli www.federalna.ba haber sitesinde ne şekilde yer aldığı incelenmiştir. Bu kapsamda Kurumun BHSC dilinde yayın yapan www.aa.com.tr/ba web sayfasındaki haberler taranmıştır. Haber taramasında ajansın abonelerine servis ettiği içeriklerin aynı zamanda web sayfasında da yer aldığı göz önünde bulundurulmuştur. Türkiye'nin kamu diplomasisi çalışmalarına katkı sunacağı düşünülen konular üzerinden AA BHSC servisi tarafından muhtelif zamanlarda servis edilen 6 haber seçilmiş ve söz konusu bu haberler federalna.ba web sitesinde de aranarak iki

medya organındaki içerikler Türkçeye çevrilip, haberlerin söylemleri kurgu ve benzerlik yönünden karşılaştırılarak analiz edilmeye çalışılmıştır.

Bosna Hersek'i oluşturan etnik gruplar (Boşnak, Hırvat ve Sırp) arasındaki bölünmeler, ülkenin her kademesinde olduğu gibi medyaya da yansımaktadır. Federalna.ba haber sitesi ülkeyi oluşturan iki entiteden biri olan ve çoğunluğunu Boşnak ve Hırvatların meydana getirdiği Bosna Hersek Federasyonu'nun (FBİH) resmi yayın organı olan Federalna Televizija'nın (FTV) web portalıdır. Kurumun sitesinde, FTV'nin Bosna Hersek topraklarında izlenme oranının yüzde 28,2, Federasyon topraklarında ise yüzde 43 olduğu bilgisi yer almaktadır. Federalna.ba haber sitesi FTV'nin web sitesi olarak Ekim 2011'den bu yana faaliyet göstermektedir (RTVFBİH, 2023)

Haber 1 “Zanica'daki Çocuk Şenliği, Bosna-Hersek'in her yerinden binlerce çocuğu bir araya getirdi”

Federalna.Ba Sitesinde Yer Alan Haber	Haberdeki Ortak Vurgular	Anadolu Ajansı'nın Servis Ettiği Haber
Başlık: Zanica'daki Çocuk Şenliği, Bosna-Hersek'in her yerinden binlerce çocuğu bir araya getirdi	-Şenliğin YEE tarafından düzenlendiği bilgisi -Organizasyonun Bosna Hersek ile Türkiye arasındaki dostluk köprüsü kurduğuna vurgu	Başlık: Zanica'daki Çocuk Festivali, Bosna-Hersek'in her yerinden binlerce çocuğu bir araya getirdi
Haberin Tarihi: 09.05.2023	-Bosnalı çocukların Türkçe öğrenimine ilişkin detaylar	Haberin Tarihi: 09.05.2023
Haberin Linki: https://www.federalna.ba/jubilarni-deseti-djeciji-festival-u-zanici-okupio-hiljade-malisana-iz-svih-dijelova-bih-jumlj	-YEE'nin Bosna Hersek'te uygulamaya koyduğu 'Tercihim Türkçe' projesi hakkında bilgi	Haberin Linki: https://www.aa.com.tr/ba/balkan/jubilarni-deseti-dje%C4%8Diji-festival-u-zanici-okupio-hiljade-mali%C5%A1ana-iz-svih-dijelova-bih/2892966
Erişim Tarihi: 11.05.2023	-Türkiye'den ve Bosna Hersek'ten çocukları bir araya getirdiği	Erişim Tarihi: 11.05.2023
Haberin özeti: Yunus Emre Enstitüsü tarafından düzenlenen 10. Çocuk Şenliği, Zenica'daki City Arena'da gerçekleştirildi ve Bosna Hersek'in 40'tan fazla şehrinden 5 bin 500'ü aşkın çocuk katıldı.		Haberin özeti: Yunus Emre Enstitüsü tarafından düzenlenen 10. Çocuk Şenliği, Zenica'daki City Arena'da gerçekleştirildi ve Bosna Hersek'in 40'tan fazla şehrinden 5 bin 500'ü aşkın çocuk katıldı.

<p>Şenlik, YEE'nin 2012 yılından bu yana Bosna Hersek'te her yıl organize ettiği "Tercihim Türkçe" projesi kapsamında düzenleniyor</p> <p>Türkiye'nin Bosna Hersek Büyükelçisi Sadık Babur Girgin, "etkinlik Bosna Hersek ile Türkiye arasındaki dostluk köprüsü kuruyor. Sizler Türkçe öğrenmekle kalmıyor, Türkiye'nin barış ve kültür elçileri oluyorsunuz." dedi.</p> <p>Zenica belediye başkanı Fuad Kasumović de etkinliğin Bosna Hersek ile Türkiye arasındaki dostluğu pekiştirdiğini belirtti.</p>		<p>Şenlik, YEE'nin 2012 yılından bu yana Bosna Hersek'te her yıl organize ettiği "Tercihim Türkçe" projesi kapsamında düzenleniyor</p> <p>Türkiye'nin Bosna Hersek Büyükelçisi Sadık Babur Girgin, "etkinlik Bosna Hersek ile Türkiye arasındaki dostluk köprüsü kuruyor. Sizler Türkçe öğrenmekle kalmıyor, Türkiye'nin barış ve kültür elçileri oluyorsunuz." dedi.</p> <p>Zenica belediye başkanı Fuad Kasumović de etkinliğin Bosna Hersek ile Türkiye arasındaki dostluğu pekiştirdiğini belirtti. eden bir projedir."</p>
---	--	---

Anadolu Ajansı tarafından 9 Mayıs 2023 tarihinde abonelerine servis edilen Haber 1, AA'nın sitesinde de "Zenica'daki Çocuk Şenliği Bosna-Hersek'in her yerinden binlerce çocuğu bir araya getirdi" başlığıyla yer almıştır. Haber, Yunus Emre Enstitüsü'nün 2012'den bu yana yürüttüğü "Tercihim Türkçe Projesi" kapsamında düzenlenen Çocuk Şenliği'yle ilgili detaylara yer vermektedir. Haberde organizasyonun Yunus Emre Enstitüsü tarafından düzenlendiği, Bosna Hersek ile Türkiye arasında dostluk köprüsü kurduğu, Bosnalı çocukların Tercihim Türkçe projesi ile Türkçe öğrendiği gibi ifadeler yer almaktadır. Haberde ayrıca, Organizasyonun düzenlendiği Zenica şehrinin Belediye Başkanı Fuad Kasumovic'in, YEE tarafından yürütülen Tercihim Türkçe projesinin, Bosna Hersek ile Türkiye'deki okullarla iş birliğini içerdiği ve Bosna Hersek'teki 'eğitim kalitesini artırdığı' ve 'iki ülke arasındaki dostane ilişkileri geliştirdiği' yönündeki açıklamaları da yer almaktadır.

Söz konusu haber, Federalna.ba internet sitesinde de "Zenica'daki Çocuk Şenliği Bosna-Hersek'in her yerinden binlerce çocuğu bir araya getirdi" başlığıyla AA'nın haber başlığıyla aynı şekilde yer almıştır. Haberin içeriği de başlığına paralel bir şekilde Anadolu Ajansı'nın etkinlikle ilgili abonelerine servis ettiği haliyle Boşnak haber sitesinde yer bulmuştur. AA'nın haberinde yer alan 'Yunus Emre Enstitüsü tarafından organize edilen', 'Bosna Hersek ile Türkiye arasındaki dostluk köprüsü', 'Bosna Hersek'teki ilkokullarda giderek daha fazla öğrenci Türkçe öğreniyor' ve 'Bosna Hersek ve Türkiye'den çocukları bir araya getiriyor' gibi söylemlerin Federalna.ba web sayfasındaki haberde de yer aldığı görülmüştür.

Anadolu Ajansı, söz konusu haberle diğer bir kamu diplomasisi kurumu olan YEE'nin gerçekleştirdiği etkinliğin, Bosna Hersek medyasında yer almasını sağlayarak bu ülkenin kamuoyuna duyurulmasına katkıda bulunmuştur.

Haber 2 “Çavuşoğlu Saraybosna'da: BiH'de Yeni Gerilimlere İzin Vermeyeceğiz”

Federalna.Ba Sitesinde Yer Alan Haber	Haberdeki Ortak Vurgular	Anadolu Ajansı'nın Servis Ettiği Haber
Başlık: Çavuşoğlu Saraybosna'da: BH'de yeni gerilimlere izin vermeyeceğiz	-Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun, Bosna-Hersek'in istikrarı ve kalkınması yararına ikili ve çok taraflı girişimleri desteklemeye ve katılmaya hazır olduğunu söylemesi	Başlık: Çavuşoğlu Saraybosna'da: BH'de yeni gerilimlere izin vermeyeceğiz
Haberin Tarihi: 18.06.2022	-Türkiye ve Bosna Hersek'in köklü tarihi ve kültürel bağlarına vurgu	Haberin Tarihi: 18.06.2022
Haberin linki: https://www.federalna.ba/cavusoglu-u-sarajevu-necemo-doizvoliti-nove-tenzije-u-bih-0p9dg	-Türk şirketlerinin yatırımlarına vurgu	Haberin linki: https://www.aa.com.tr/ba/politika/cavusoglu-u-sarajevu-ne%C4%87emo-doizvoliti-nove-tenzije-u-bosni-i-hercegovini/2616940
Erişim Tarihi: 03.05.2023	-YEE, TİKA gibi kurumların faaliyetlerine atıf	Erişim Tarihi: 03.04.2023
Haberin özeti: Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu, Türkiye'nin Bosna Hersek'in toprak bütünlüğünü ve istikrarını desteklemeye devam edeceğini söyledi Çavuşoğlu'nun haberde yer alan açıklamaları: "Siyasi, ekonomik, askeri ve diğer alanlarda iş birliğini geliştirmeye devam ediyoruz. 2021 yılında ticarete 1 milyar dolara yaklaştık ve bu yıl bunu aşacağımıza inanıyorum. Bosna Hersek'te birçok Türk firması ve kurumlarımız var ve yatırım yapıyor, sayın bakanımızın da belirttiği gibi TİKA var, Türkiye Vakıf Müdürlüğü, Yunus Emre Enstitüsü, Türk Diasporası	-Türkiye'nin Bosna Hersek'in istikrarı ve toprak bütünlüğü ile AB ve NATO üyeliklerine desteği	Haberin özeti: Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu, Türkiye'nin Bosna Hersek'in toprak bütünlüğünü ve istikrarını desteklemeye devam edeceğini söyledi Çavuşoğlu'nun haberde yer alan açıklamaları: "Siyasi, ekonomik, askeri ve diğer alanlarda iş birliğini geliştirmeye devam ediyoruz. 2021 yılında ticarete 1 milyar dolara yaklaştık ve bu yıl bunu aşacağımıza inanıyorum. Bosna Hersek'te birçok Türk firması ve kurumlarımız var ve yatırım yapıyor, sayın bakanımızın da belirttiği gibi TİKA var, Türkiye Vakıf Müdürlüğü, Yunus Emre Enstitüsü, Türk Diasporası

Müdürlüğü ve Türk Havayolları'nı da ekleyeceğim”		Müdürlüğü ve Türk Havayolları'nı da ekleyeceğim”
"Bosna Hersek'te yeni gerilimlere izin veremeyiz. Herkes bu konuda sorumlu davranmalıdır"		"Bosna Hersek'te yeni gerilimlere izin veremeyiz. Herkes bu konuda sorumlu davranmalıdır"
“Türkiye, Bosna-Hersek'in egemenliği, toprak bütünlüğü ve istikrarı ile AB ve NATO üyeliklerine güçlü desteğini sürdürecektir”		“Türkiye, Bosna-Hersek'in egemenliği, toprak bütünlüğü ve istikrarı ile AB ve NATO üyeliklerine güçlü desteğini sürdürecektir”

Haber 2, Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun 2022 yılı Haziran ayında gerçekleştirdiği Bosna Hersek ziyaretine ilişkin AA tarafından abonelerine aktarılmıştır. Haberde Çavuşoğlu'nun ziyaret kapsamında yaptığı görüşmeler ile iki ülke arasında imzalanan anlaşmalara yer verilmiştir. Haber, AA tarafından “Çavuşoğlu Saraybosna'da: Bosna Hersek'te yeni gerilimlere izin vermeyeceğiz” başlığıyla servis edilmiştir. Haberin içeriğinde ise Çavuşoğlu'nun ‘Türkiye’nin Bosna Hersek’in istikrar ve çok taraflı girişimlerini desteklemeye devam edeceği’, ‘Türkiye’nin Bosna Hersek’in NATO ve AB üyeliklerine yönelik desteğini sürdüreceği’, Türk firmalarının Bosna Hersek’teki yatırımları, YEE ve TİKA gibi kurumların Bosna Hersek’teki çalışmaları gibi konularda yaptığı açıklamalarına yer verilmiştir. Haberde ayrıca Çavuşoğlu'nun ‘Türkiye’nin, Bosna Hersek’in egemenlik ve toprak bütünlüğüne yönelik güçlü desteğinin’ devam edeceğine ilişkin açıklamasına da vurgu yapılmıştır.

Federalna.ba sitesinde de yer alan haberin bu sitedeki söylemine bakıldığında; AA ile aynı başlıkla, Çavuşoğlu'nun “Bosna Hersek'te yeni gerilimlere izin vermeyeceğiz” şeklindeki açıklamasına vurgu yapılarak okuyuculara aktarıldığı görülmüştür. Sitede yer alan haberde AA'nın servis ettiği içerikle aynı olarak “Çavuşoğlu, Türkiye'nin Bosna-Hersek'in egemenliği, toprak bütünlüğü ve istikrarı ile Avrupa Birliği ve NATO yönelimine güçlü desteğini sürdüreceğini söyledi”, “Siyasi, ekonomik, askeri ve diğer alanlarda iş birliğini geliştirmeye devam ediyoruz” “Bosna Hersek'te birçok Türk şirketi ve kurumlarımız var ve yatırım yapıyor”, “TİKA var, Türkiye Vakıf Müdürlüğü, Yunus Emre Enstitüsü, Türk Diasporası Müdürlüğü ve Türk Havayolları var” ve “Söz konusu Bosna Hersek'in siyasi ve toprak bütünlüğünün korunması olduğunda, tavrımız her zaman nettir” gibi ifadeler yer almıştır. Federalna.ba web sayfası AA'nın haberindeki pozitif söylemleri okuyucularına aktarırken, haberde AA'nın içeriğinin dışında herhangi olumsuz bir söyleme yer verilmediği görülmüştür. Anadolu Ajansı, Çavuşoğlu'nun Bosna Hersek ziyareti sırasındaki açıklamalarında, Türkiye'nin Bosna Hersek'e yönelik desteğine vurgusunu ön plana çıkarmıştır. AA'nın haberini kullanan Federalna.ba sitesi de aynı söylemlere haberinde yer vermiştir. Böylece Anadolu Ajansı, Çavuşoğlu'nun açıklamalarının Bosna Hersek medyasında Türkiye'nin dış politika hedeflerine uygun bir biçimde yer almasını sağlamıştır. Bu kapsamda AA'nın, Bosna Hersek kamuoyunda Türkiye'ye karşı güven duygusunun yükselmesine katkıda bulunduğu söylenebilir.

Haber 3 “Saraybosna: Vijecnica, Türkiye Cumhuriyeti'nin 98. Yıl Dönümü Dolayısıyla Türk Bayrağıyla Işıklandırıldı”

Federalna.ba sitesinde yer alan haber	Haberdeki Ortak Vurgular	Anadolu Ajansı'nın servis ettiği haber
<p>Başlık: Vijecnica, Türkiye Cumhuriyeti'nin 98. yıl dönümü dolayısıyla Türk bayrağıyla ışıklandırıldı</p>	<p>-29 Ekim Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıl dönümü olduğu bilgisi</p> <p>-Atatürk'ün modern Türkiye'nin ilk cumhurbaşkanı olduğu</p>	<p>Başlık: Saraybosna: Vijecnica, Türkiye Cumhuriyeti'nin 98. yıl dönümü dolayısıyla Türk bayrağıyla ışıklandırıldı</p>
<p>Haberin Tarihi: 29.10.2021</p>		<p>Haberin Tarihi: 29.10.2021</p>
<p>Haberin Linki: https://www.federalna.ba/vijecnica-u-bojama-turske-zastave-povodom-dana-republike-turske-3d1ir</p> <p>Erişim Tarihi: 11.05.2023</p>	<p>-Türkiye Cumhuriyeti'nin Atatürk tarafından kurulduğu</p> <p>-Modern Türkiye'nin kuruluşuyla ilgili Bosna Hersek kamuoyunu bilgilendirme</p>	<p>Haberin Linki: https://www.aa.com.tr/ba/balkan/sarajevo-vije%C4%87nica-u-bojama-turske-zastave-povodom-98-ro%C4%91endana-republike-turske/2406819</p> <p>Erişim Tarihi: 11.12.2022</p>
<p>Haberin özeti:</p> <p>Vijenica, Türkiye'nin milli bayramı dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti bayrağının renkleriyle aydınlatıldı.</p> <p>Cumhuriyet Bayramı, Türkiye Cumhuriyeti'nin 29 Ekim 1923'te ilanını anmak için kutlanıyor</p> <p>Cumhuriyet, Büyük Millet Meclisi tarafından modern Türkiye'nin ilk cumhurbaşkanı seçilen askeri lider Mustafa Kemal Atatürk tarafından ilan edildi.</p>		<p>Haberin özeti:</p> <p>Vijenica, Türkiye'nin milli bayramı dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti bayrağının renkleriyle aydınlatıldı.</p> <p>Cumhuriyet Bayramı, Türkiye Cumhuriyeti'nin 29 Ekim 1923'te ilanını anmak için kutlanıyor</p> <p>Cumhuriyet, Büyük Millet Meclisi tarafından modern Türkiye'nin ilk cumhurbaşkanı seçilen askeri lider Mustafa Kemal Atatürk tarafından ilan edildi.</p>

Anadolu Ajansı, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla Saraybosna'nın sembollerinden tarihi Vijecnica Kütüphanesi'ne Türk Bayrağının yansıtılmasına ilişkin haberini görseller eşliğinde abonelerine servis etmiştir. Haberde 29 Ekim'in Türkiye'nin ulusal bayramı olduğu, modern Türkiye'nin 29 Ekim 1923'te Mustafa Kemal Atatürk tarafından

kurulduğu bilgilerine de yer verilmiştir. Haberde ayrıca, Yunus Emre Enstitüsü kursiyerleri tarafından müzik dinletisinin de icra edileceği detayı da bulunmaktadır.

Haber, Vjecnica Kütüphanesi'ne Türk Bayrağının yansıtılmasıyla ilgili görselle birlikte Federalna.ba haber sitesinde de yer almıştır. Türkiye hakkında tanıtıcı bilgileri içeren detaylar da sitedeki haber aracılığıyla Bosna Hersek'te daha geniş bir kitleye aktarılmıştır. Böylece AA, Türkiye'nin Milli Bayramı dolayısıyla Bosna Hersek'in göstermiş olduğu sempatiyi, haberindeki olumlu söylemle birlikte Bosna Hersek kamuoyuna ulaşmasını sağlamış ve Bosna halkının Türkiye'yi daha yakından tanınmasına katkı sunmuştur.

Haber 4 “Saraybosna'da Uluslararası Organ Nakli ve Organ Bağışı Konferansı”

Federalna.Ba Sitesinde Yer Alan Haber	Haberdeki Ortak Vurgular	Anadolu Ajansı'nın Servis Ettiği Haber
Başlık: Saraybosna'da Uluslararası Organ Nakli ve Organ Bağışı Konferansı	-Türkiye ve Bosna Hersek arasında, organ bağışı ve naklinin güçlendirilmesi amacıyla düzenlendi	Başlık: Saraybosna'da Uluslararası Organ Nakli ve Organ Bağışı Konferansı
Haberin Tarihi: 09.05.2023	-Türkiye ve Bosna Hersek arasında, organ bağışı ve naklinin güçlendirilmesine ilişkin TİKA'nın desteğiyle proje geliştirilecek	Haberin Tarihi: 09.05.2023
Haberin Linki:		Haberin Linki:
Erişim Tarihi:		Erişim Tarihi:
Haberin Özeti: 2 yıl sürecek Bosna Hersek'te Organ Nakli ve Organ Bağışını Güçlendirmeye Yönelik Teknik Destek Projesi TİKA'nın desteğiyle yapılacak. Bosna Hersek Bağış Ağı Müdürü Prof. Dr. Halima Resic, organ bağışı konusunda Türkiye'nin önemli bir konumda bulunduğunu söyledi.	-Türkiye organ nakli ve bağışı konusunda tecrübelerini paylaşacak	Haberin Özeti: 2 yıl sürecek Bosna Hersek'te Organ Nakli ve Organ Bağışını Güçlendirmeye Yönelik Teknik Destek Projesi TİKA'nın desteğiyle yapılacak. Bosna Hersek Bağış Ağı Müdürü Prof. Dr. Halima Resic, organ bağışı konusunda Türkiye'nin önemli bir konumda bulunduğunu söyledi.

Uluslararası etkinlikler ve sağlık diplomasisi, devletlerin diğer ülke halklarıyla ilişki inşa etme amacıyla kamu diplomasisi faaliyetlerinde başvurduğu yöntemler arasında yer almaktadır. Uluslararası etkinlikler aracılığıyla farklı ülkelerden uzmanlar bir araya gelerek, karşılıklı diyalog ve güvenin inşa edilmesine katkı sunmaktadır. Sağlık diplomasisi ise

“uluslararası sağlık yardımı ve uluslararası siyasi ilişkilerin ara yüzünü oluşturan bir araç” olarak karşımıza çıkmaktadır (İletişim Başkanlığı, 2022: 24).

Bu kapsamda AA, bir kamu diplomasisi faaliyeti olan bu uluslararası etkinliği ‘Saraybosna’da Uluslararası Organ Nakli ve Organ Bağışı Konferansı Düzenlendi’ başlığıyla abonelerine aktarmıştır. AA, söz konusu haberle hem bir kamu diplomasisi etkinliğinin daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlamış hem de haberin içeriğinde ‘etkinliğin TİKA’nın desteğiyle düzenlendiği’, ‘TİKA’nın desteğiyle Türkiye ve Bosna Hersek arasında organ bağışı ve naklinin güçlendirilmesine ilişkin proje geliştirileceği’, ‘Türkiye’nin Bosna Hersek’le organ nakli ve bağışı konusunda tecrübelerini paylaşacağı ve teknik destek sağlayacağı’ ve ‘Türkiye’nin nakil konusunda gelişmiş bir alt yapıya sahip olduğu’ gibi Türkiye’ye dair imaj ve algıların güçlendirilmesine katkı sunan ifadelere yer vermiştir. Federalna.ba sitesi de etkinlikle ilgili AA’nın servis ettiği bu haberi kullanmıştır. Haber, Federalna.ba web sayfasında Bosna Hersek kamuoyunda Türkiye ile ilgili olumlu izlenimleri artıran müspet söylemlerle birlikte yer alırken, Türkiye ile ilgili olumsuz bir içerik göze çarpmamıştır.

Haber 5 “Türk Donanması'na teslim edilen en büyük Türk savaş gemisi TCG Anadolu”

Federalna.Ba Sitesinde Yer Alan Haber	Haberdeki Ortak Vurgular	Anadolu Ajansı'nın Servis Ettiği Haber
Başlık: TCG Anadolu Türk Deniz Kuvvetleri'ne teslim edildi	-TCG Anadolu'nun Türkiye'nin en büyük savaş gemisi olduğu	Haber: Türk Donanması'na teslim edilen en büyük Türk savaş gemisi "TCG Anadolu"
Haberin Tarihi: 10.04.2023	-Törende konuşan Cumhurbaşkanı	Haberin Tarihi: 10.04.2023
Haberin Linki: https://www.federalna.ba/tcg-anadolu-isporucen-turskoj-ratnoj-mornarici-oe4eg	Erdoğan'ın, geminin Türkiye'nin bölgedeki konumunu daha da güçlendireceğini vurgulaması	Haberin Linki: www.aa.com.tr/ba/turska/najve%C4%87i-turski-ratni-brod-tcg-anadolu-isporu%C4%8Den-turskoj-ratnoj-mornarici/2868499
Erişim Tarihi: 15.04.2023		Erişim Tarihi: 15.04.2023
Haberin Özeti: Türkiye'nin en büyük savaş gemisi "TCG Anadolu" resmen	-Türkiye'nin kendi savaş gemisini yapabileceğini	Haberin Özeti: Türkiye'nin en büyük savaş gemisi "TCG Anadolu" resmen Türk Deniz Kuvvetleri'ne teslim edildi

Türk Deniz Kuvvetleri'ne teslim edildi	ülkeden biri olduğu	Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan:
Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan: "TCG Anadolu, Türkiye'nin bölgedeki konumunu daha da güçlendirecek"	-Geminin yüzde 70 yerli imkanlarla inşa edilmesi	"TCG Anadolu, Türkiye'nin bölgedeki konumunu daha da güçlendirecek"
"TCG Anadolu', kendi kategorisinde dünyanın en büyük ve en ağır helikopterleri ve insansız hava araçlarını indirip kaldırabilen ilk savaş gemisidir."	-Dünyadaki ilk İHA gemisi olduğu	"TCG Anadolu', kendi kategorisinde dünyanın en büyük ve en ağır helikopterleri ve insansız hava araçlarını indirip kaldırabilen ilk savaş gemisidir."
"Türkiye'nin kendi gemisini tasarlayan, geliştiren ve bakımını yapan 10 ülkeden biri olması gurur duyulacak bir başarıdır"		"Türkiye'nin kendi gemisini tasarlayan, geliştiren ve bakımını yapan 10 ülkeden biri olması gurur duyulacak bir başarıdır"
"Gemi yüzde 70 yerli imkanlarla inşa edildi"		"Gemi yüzde 70 yerli imkanlarla inşa edildi"

Türkiye'nin özgün olarak inşa edilen ve en büyük askeri gemisi olan TCG Anadolu, 10 Nisan 2023 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetlerine teslim edilmiştir. AA BHSC yayın servisi de teslim törenine ilişkin haberlerini görsellerle birlikte bölgedeki medya kuruluşlarına servis etmiştir. Haber AA'nın BHSC servisi tarafından "En büyük Türk savaş gemisi 'TCG Anadolu' Türk Donanması'na teslim edildi" başlığıyla abonelerine aktarılmıştır. Haberin içeriğinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın törende yaptığı açıklamalar ile geminin genel özelliklerine yer verilmiştir.

Federalna.ba sitesi de konuyla ilgili habere yer vermiş ve "TCG Anadolu Türk Deniz Kuvvetlerine Teslim Edildi" başlığını kullanmıştır. Federalna.ba sitesinin başlığında AA'nın servis ettiği haberdeki 'En büyük Türk savaş gemisi' vurgusu yer almamıştır. Haber içeriğinin Federalna.ba web sayfasındaki yansımalarına bakıldığında ise, AA'nın haberiyle söylemsel olarak paralellik taşıdığı görülmüştür. Nitekim AA'nın haberindeki "TCG Anadolu Türkiye'nin bölgedeki konumunu daha da güçlendirecek", "Türkiye kendi savaş gemisini yapabilen 10 ülkeden biri oldu", "Gemi yüzde 70 yerli imkanlarla inşa edildi", "TCG Anadolu, dünyanın ilk Silahlı İnsansız Hava Aracı (SİHA) gemisi" ve "Türkiye Cumhuriyeti'nin büyük başarısı" gibi

bölge kamuoyunda güçlü bir Türkiye imajının oluşmasına katkı sağlayan ifadeler aynı şekilde Boşnak haber sitesinde de yer almıştır.

Haber 6 “BH: Türk doktorun 27 yıl önce ameliyat ettiği hastasıyla buluşması”

Federalna.Ba Sitesinde Yer Alan Haber	Haberdeki Ortak Vurgular	Anadolu Ajansı'nın Servis Ettiği Haber
<p>Başlık: Türk doktor 27 yıl önce ameliyat ettiği hastasıyla buluştu</p>	<p>-Türk Teğmen Mustafa Can Koşay'ın 1995'te Bosna Savaşı sırasında ameliyat ettiği hastasıyla yıllar sonra tekrar buluşması</p>	<p>Başlık: BiH: Türk doktor 27 yıl önce ameliyat ettiği hastasıyla buluştu</p>
<p>Haberin Tarihi: 15.06.2022</p>	<p>-Bosna Hersek'te BM Barış Gücü bünyesindeki Türk taburun yardımseverliğine vurgu</p>	<p>Haberin Tarihi: 15.06.2022</p>
<p>Haberin Linki: https://www.federalna.ba/susret-turskog-ljekara-s-pacijenticom-koju-je-operisao-prije-27-godina-unpa3</p> <p>Erişim Tarihi: 11.04.2023</p>	<p>-1995 yılında ameliyat edilen Boşnak hastanın savaştan birkaç yıl sonra tekrar operasyon geçirdiği ve bu operasyonun da Türkiye'de yapıldığı</p>	<p>Haberin Linki: https://www.aa.com.tr/ba/balkan/bih-susret-turskog-ljekara-s-pacijenticom-koju-je-operisao-prije-27-godina/2614120</p> <p>Erişim Tarihi: 13.03.2023</p>
<p>Haberin Özeti:</p> <p>Bosna Savaşı'nın sonlarında Bosna Hersek'e asteğmen olarak gelen Türk Doktor Mustafa Can Koşay, 27 yıl önce ameliyat ettiği Emsada Čago ile görüştü</p> <p>Ayakları "eğik" olarak doğduğunu anlatan Emsada Čago, o sırada durumuyla ilgilenecek bir ortopedist bulamadıklarını ve Türk taburundaki doktorlarla temasa geçtiklerini söyledi.</p> <p>Čago, "orada Doktor Can da Ayşe de çok iyi insanlarla tanıştık. Doktor Can o dönemde bize özel destek verdi. Ailemiz için çok şey ifade eden harika insanlardı. Onlar doktordan daha fazlasıydılar, arkadaşları." dedi.</p> <p>Emsada, önceki ameliyatların başarılı olmadığını, ancak</p>		<p>Haberin Özeti:</p> <p>Bosna Savaşı'nın sonlarında Bosna Hersek'e asteğmen olarak gelen Türk Doktor Mustafa Can Koşay, 27 yıl önce ameliyat ettiği Emsada Čago ile görüştü</p> <p>Ayakları "eğik" olarak doğduğunu anlatan Emsada Čago, o sırada durumuyla ilgilenecek bir ortopedist bulamadıklarını ve Türk taburundaki doktorlarla temasa geçtiklerini söyledi.</p> <p>Čago, "orada Doktor Can da Ayşe de çok iyi insanlarla tanıştık. Doktor Can o dönemde bize özel destek verdi. Ailemiz için çok şey ifade eden harika insanlardı. Onlar doktordan daha fazlasıydılar, arkadaşları." dedi.</p> <p>Emsada, önceki ameliyatların başarılı olmadığını, ancak Koşay'ın</p>

Koşay'ın ameliyatının ardından yürümeye başladığını anlattı.		ameliyatının ardından yürümeye başladığını anlattı.
--	--	---

AA tarafından servis edilen bu haber, insan hikayesini konu almaktadır. Haberde, Bosna Hersek'te (1992-1995) yaşanan savaş sırasında Türk Teğmen Mustafa Can Koşay'ın 1995 yılında ameliyat ettiği Emsada Cago isimli Boşnak hastasıyla yıllar sonra Bosna Hersek'te tekrar buluşmasını anlatmaktadır. Anadolu Ajansı'nın haberinde doktor ve hastasının yıllar sonra tekrar buluşması sonucu ortaya çıkan duygusallık öne çıkmaktadır. Haberde açıklamasına yer verilen hasta Emsada Cago 'ayak deformesi ile dünyaya geldiğini, savaş ortamında durumuyla ilgilenecek bir ortopedist bulamadıklarını ve bunun üzerine ailesinin ülkede bulunan Türk taburundaki doktorlarla irtibata geçtiklerini' ifade etmektedir. Emsada'nın 'Türk taburunda çok iyi insanlarla tanıştıkları' yönündeki açıklamaları da haberde yer almaktadır.

Söz konusu haber, Federalna.ba sitesinde de AA'nın servis ettiği içerikle aynı şekilde yer alarak Bosna Hersek kamuoyuna aktarılmıştır. AA'nın haberinde 'Bosna Hersek'te BM Barış Gücü bünyesindeki Türk askerlerinin yardımseverliğine' ve 'Türk askerinin yaptığı iyiliğin yıllar geçmesine rağmen unutulmadığına' ilişkin yapılan vurgu, Federalna.ba'nın aktardığı haberde de yer almıştır.

Anadolu Ajansı BHSC servisi, hazırladığı insan hikayesini konu alan özel haberleriyle Türkiye ve bölge halklarıyla arasında duygusal bir bağın oluşmasına katkı sunmaktadır. AA'nın haberlerinin aynı içerikle, bölge medyası tarafından da kullanılması bu tarz haberlerin daha geniş kitlelere ulaşılmasını sağlamaktadır. Böylece AA, halklar arasında bağların güçlenmesinde rol oynamakta ve önemli bir kamu diplomasisi faaliyeti işlevi yerine getirmektedir.

Sonuç

Soğuk Savaş'ın son bulmasının ardından ortaya çıkan uluslararası sistemin yeni yapısında Türkiye daha geniş hareket alanı kazanma imkanı yakalamış ve oluşan bu yeni düzende etkinliğini artırma yönünde adımlar atmaya başlamıştır. Bu minvalde Türkiye, ilk olarak 1992 yılında TİKA'nın kurulmasıyla birlikte tarihi, kültürel, dilsel ve dinsel bağlarının bulunduğu toplumlara yönelik açılımlar başlatmıştır. 2000'li yılların ikinci yarısından itibaren ise hedef halklarla iletişimini güçlendirmek ve ilişkilerini geliştirmek adına kamu diplomasisini ve yumuşak güç anlayışını dış politikasının merkezine koymuş ve bu yönde birçok kurum ve kuruluşu hayata geçirmiştir.

Uluslararası sistemde etkin bir konum elde etmeyi amaçlayan Türkiye, küresel politikanın diğer başat aktörleri gibi kamu diplomasisinde medya yapılanmasına öncelik vermeye başlamıştır. Bu amaca yönelik olarak Türkiye, televizyon kanalı TRT ve haber ajansı AA'yı yeniden yapılandırarak, uluslararası kamuoyuna hitap eden etkin medya organları haline dönüştürmüştür.

Günümüzde 13 dilde yayın yapan Anadolu Ajansı, Türkiye'nin uluslararası meselelere bakış açısına uyumlu şekilde haberlerini küresel ölçekte abonelerine servis etmektedir. AA, servis ettiği içeriklerdeki Türkiye ile ilgili olumlu söylemlerin bölgesel ve uluslararası medyada yer almasını sağlayarak Türkiye hakkında yabancı kamuoylarında olumlu bir izlenim oluşmasına katkı sunmaktadır. Özellikle Türkiye'nin dış politikasında her zaman önem verdiği Balkanlarda, özellikle uluslararası sistemin başat güçlerinin rekabetinin yoğun olduğu dönemde AA, Türkiye'nin etkin kamu diplomasisi çalışmaları yürütmesi hususunda rolü yadsınamaz bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kaynakça

Anadolu Ajansı 101 Yıldır Anadolu'nun Sesini Dünyaya Duyuruyor (2021) Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/kurumsal-haberler/anadolu-ajansi-101-yildir-anadolunun-sesini-dunyaya-duyuruyor/2198331>.

Anadolu Ajansı. (2023). Hakkımızda, <https://www.aa.com.tr/tr/haberakademisi/p/hakkimizda>. (Erişim Tarihi: 20.06.2023).

Anadolu Ajansı. (2023). AA Yayınları, <https://www.aa.com.tr/tr/aa-yayinlari/yillik-2021/2560775>. (Erişim Tarihi: 13.06.2023).

Anadolu Ajansı Asırlık Haber Yolculuğunda Küresel Markaya Dönüştü (2020) Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/aa-yuz-yasinda/anadolu-ajansi-asirlik-haber-yolculugunda-kuresel-markaya-donustu/1793781>.

AA'nın Fransızca Yayında Hedefi Afrika (2014) Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/kurumsal-haberler/aanin-fransizca-yayinda-hedefi-afrika/181304>.

Anadolu Ajansı Farsça Yayına Başlıyor (2015) NTV. <https://www.ntv.com.tr/turkiye/anadolu-ajansi-farsca-yayina-basliyor,j2UCd5zXskq-i14YhfeA0A>.

AA Arapça Yayınlar İletişim Köprüsü Olacak (2013) Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/arsiv/aa-arapca-yayinlar-iletisim-koprusu-olacak/245323>.

AA'nın Boşnakça-Hırvatça-Sırpça-Karadağca Yayını 11 Yaşında (2023) Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/kurumsal-haberler/aanin-bosnakca-hirvatca-sirpca-karadagca-yayini-11-yasinda/2842805>.

AA'nın Boşnakça-Hırvatça-Sırpça Yayını 9 Yaşında (2021) Anadolu Ajansı.
<https://www.aa.com.tr/tr/kurumsal-haberler/aanin-bosnakca-hirvatca-sirpca-yayini-9-yasinda/2172258>.

Anadolu Ajansı Türkiye'nin Balkanlar'daki Medya Gücü (2012) Anadolu Ajansı.
<https://www.aa.com.tr/tr/arsiv/anadolu-ajansi-turkiyenin-balkanlardaki-medya-gucu/362476>.

BOSTANCI, M. (2012). Kamu Diplomasisinde Medyanın Rolü ve Önemi, İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.

CEYHAN, A. İ. (2019). Siyasal İletişimde Kamu Diplomasisi, İstanbul: Akademisyen Kitabevi.

CUMHURBAŞKANLIĞI İLETİŞİM BAŞKANLIĞI (2022). Kamu Diplomasisi Nedir?, İstanbul.

CULL, N. J. (2008). Public Diplomacy: Taxonomies and Histories. The Annals of the American Academy of Political and Social Science, 616, 31-54.

ÇETİN, O. M. (2022). Bir Kamu Diplomasisi Aktörü Olarak Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. İletişim Çalışmaları Dergisi, 8(2), 233-255.

EFEGİL, E. (2016). Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi, Kamu Diplomasisi Enstitüsü,
<https://kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/94-tuerk-di-poltkasi-ve-kamu-diplomass>.

EKŞİ, M. (2014). Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası, Ankara: Siyasal Kitabevi.

EREN, E. (2019). Medya Diplomasisi Aktörü Olarak TRT ve Balkanlardaki Örnek Faaliyetleri. TRT Akademi, 4(7), 26-41.

ERZEN, M. Ü. (2012). Kamu Diplomasisi, İstanbul: Der Yayınları.

RADIO TELEVIZIJA FEDERACIJE BOSNIA I HERCEGOVINA. (2023). Historijat,
http://www.rtvfbih.ba/loc/template.wbsp?wbf_id=21§ion=info.

- GILBOA, E. (2008). Searching for a Theory of Public Diplomacy. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616, 55-77.
- GÖRAL, E. (2013). Değişen Uluslararası Sistemde Türkiye'nin Balkan Politikasının Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerine Etkisi. *Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 21(2), 99-118.
- KALIN, İ. (2011). Soft Power and Public Diplomacy in Turkey. *Perceptions: Journal of International Affairs*, 16(3), 5-23.
- KAVOĞLU, S. (2022). Kamu Diplomasisi Perspektifinden Uluslararası Yayıncılık: TRT Balkan Üzerine Bir İnceleme. *Intermedia International e-Journal*, 9(17), 306-323.
- KILIÇASLAN, E. (2020). Marka İnşası Bağlamında Türk Kamu Diplomasisi: Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü ve Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Örnekleri. *ARTS: Artuklu Sanat ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 3, 64-83.
- KÖKSOY, E. (2021). Türkiye'de Kamu Diplomasisi Akademik Literatürü Üzerine Bir İnceleme: Medya, İletişim ve Halkla İlişkiler Çalışmaları Alanı Olarak Kamu Diplomasisi. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 19(38), 631-684.
- KÖKSOY, E. (2019). Kamu Diplomasisi Yönetimi ve Stratejisi. O. Göksu, (der.), *Kamu Diplomasisinde Yeni Yönelimler*, (s. 11-54), İstanbul: Literatürk Academia.
- LEONARDA, M. (2002). *Public Diplomacy*, Londra: Foreign Policy Center.
- MELISSEN, J. (2005). *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*, Newyork: Palgrave Macmillan.
- MORGENTHAU, J. H. (1948). *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, New York: Knopf.
- NICHOLSON, H. (1939). *Diplomacy*, New York: Harcourt Brace.
- NYE, J. S. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, New York: Public Affairs.

- PAÇAOĞLU, E. H. (2020). Balkanlar'da Türkiye ve Avrupa Birliği'nin Yumuşak Gücü. *Anadolu ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, 3, 35-69.
- PARİM, A. ve ÇETİN, C. (2021). Bir Kamu Diplomasisi Aracı Olarak TRT Avaz ve Milliyetçilik. *İletişim ve Diplomasi*, 5, 25-55.
- SALHA, S. (2023, 20 Haziran). Kamu Diplomasisi Perspektifinden Kalkınma Yardımlarının Analizi, Kamu Diplomasisi Enstitüsü, <http://www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/92-kamu-diplomasisi-perspektifinden-kalknma-yardmlarnn-analizi.html>.
- SANCAR, G. A. (2016). *Kamu Diplomasisinde Yeni Yaklaşımlar ve Örnekler*, İstanbul: Beta Yayınları.
- SANCAR, G. A. (2016). *Kamu Diplomasisi ve Uluslararası Halkla İlişkiler*, İstanbul: Beta Yayınları.
- SIMONS, G. (2018). *Media and Public Diplomacy*. A.P. Tsygankov, (ed.), *Routledge Handbook of Russian Foreign Policy*, (s. 199-216), New York: Routledge.
- SZONDI, G. (2008). *Public Diplomacy and Nation Branding: Conceptual Similarities and Differences*. Netherlands Institute of International Relations.
- TUCH, H. N. (1990). *Communicating With the World US Public Diplomacy Overseas*, New York: Palgrave Macmillan.
- WALLER, J. M. (2007). *The Public Diplomacy Reader*. Washington: Institute of World Politics Press.
- WU, Y. (2016). China's Media and Public Diplomacy Approach in Africa: Illustrations From South Africa. *Chinese Journal of Communication*, 9(1), 81-97.
- YILMAZ, A. N. ve KILIÇOĞLU, G. (2017). Balkanlar'da YTB ve TİKA'nın Türk Kamu Diplomasisi Kurumları Olarak Faaliyetleri ve Türkiye'nin Bölgedeki Yumuşak Gücüne Etkileri. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 115-131.

Sağlıklı Yaşam için Obezite Eğitimi ve Spor: Temel Bilgiler ve Pratik İpuçları

Mahmut ULUKAN¹

Yunus ŞAHİNLER²

DOI: 10.5281/zenodo.10373831

Öz

Bu çalışma, obezite eğitimi ve sporun entegrasyonunun sağlık alanında olumlu etkiler yaratabileceğini incelemektedir. Fiziksel aktivitenin, obezitenin önlenmesi ve kilo kontrolünde kilit bir rol oynadığı vurgulanarak, obezite eğitimi programlarının bireyleri düzenli fiziksel aktiviteye teşvik etme önemi üzerinde durulmuştur. Sporun, sadece fiziksel etkilerle sınırlı olmadığı, aynı zamanda psikolojik ve sosyal sağlık üzerinde de olumlu etkileri olduğu vurgulanarak, bireylerin sporu yaşamlarının ayrılmaz bir parçası haline getirmeleri teşvik edilmiştir. Spor kültürünün toplumda oluşturulmasının, sağlıklı yaşam bilincini artırmanın ve toplumsal düzeyde menfaatsiz bir yakınlığın doğmasına olanak tanımanın önemi üzerinde durulmuştur. Ayrıca, teknolojinin obezite eğitimi ve spor alanında kullanımının potansiyel etkileri ele alınarak, dijital platformlar, mobil uygulamalar ve diğer teknolojik araçların bireyleri kişiselleştirilmiş sağlık planlarına yönlendirerek sağlıklı yaşam alışkanlıklarını benimsemelerine yardımcı olabileceği vurgulanmıştır. Sonuç olarak, bu araştırma, obezite eğitimi ve sporun entegre edilmesinin sağlıklı yaşam tarzlarını teşvik etmede önemli bir rol oynayabileceğini ve bu alanlarda daha etkili stratejilerin geliştirilmesine katkıda bulunabileceğini açıkça ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Obezite Eğitimi, Spor, Sağlıklı Yaşam Tarzı, Fiziksel Aktivite

Obesity Education and Sports for a Healthy Lifestyle: Fundamental Insights and Practical Tips

Abstract

This study explores the potential positive impact of integrating obesity education and sports in the realm of health. Emphasizing the crucial role of physical activity in preventing obesity and weight control, the importance of obesity education programs in encouraging individuals to engage in regular

¹ Dr. Mahmut Ulukan, mhmtulkn@gmail.com, Araştırmacı

² Dr. Yunus Şahinler, yunusahinler@gmail.com, Araştırmacı

physical activity is underscored. The study highlights that sports have effects extending beyond the physical, encompassing positive impacts on psychological and social well-being, urging individuals to make sports an integral part of their lives. The significance of fostering a sports culture in society for increasing awareness of a healthy lifestyle and fostering selfless camaraderie at the societal level is emphasized. Additionally, the study delves into the potential effects of utilizing technology in obesity education and sports, emphasizing that digital platforms, mobile applications, and other technological tools can guide individuals towards personalized health plans, facilitating the adoption of healthy lifestyle habits. In conclusion, this research clearly demonstrates the pivotal role that integrating obesity education and sports can play in promoting healthy lifestyles and contributing to the development of more effective strategies in these domains.

Keywords: Obesity Education, Sports, Healthy Lifestyle, Physical Activity

1. Giriş

Günümüzde obezite, küresel bir halk sağlığı sorunu olarak karşımıza çıkmakta ve dünya genelinde artan bir eğilim göstermektedir. World Health Organization (WHO) verilerine göre, dünya genelinde yetişkinlerin %39'u obez veya aşırı kilolu durumdadır. Obezite ve aşırı kilo ile ilişkilendirilen sağlık sorunları, dünya genelinde ölümlerin %70'inden sorumlu olmuştur (WHO, 2021). Bu durum, sadece bireylerin sağlığı üzerinde değil, aynı zamanda sağlık sistemleri üzerinde de önemli bir yük oluşturduğunu göstermektedir.

Obezitenin yaygınlaşması, kardiyovasküler hastalıklar, tip 2 diyabet gibi kronik hastalıkların sıklığını artırmakta ve genel sağlık durumunu olumsuz etkilemektedir (Haslam & James, 2005). Bu bağlamda, obezite eğitimi, bireylerin sağlıklı beslenme alışkanlıkları, fiziksel aktivite düzeni ve genel yaşam tarzları konusunda bilinçlenmelerini sağlamak için büyük bir öneme sahiptir. Bu eğitim, bireylerin kendi sağlıklarını anlamalarını ve yönetmelerini sağlayarak obezitenin yayılmasını engellemeye yardımcı olabilir.

Spor, sağlıklı yaşamın temel bir bileşeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Düzenli fiziksel aktivitenin, obezitenin önlenmesinde ve yönetilmesinde kritik bir rolü vardır. Sağlıklı bir yaşam tarzının bir parçası olarak spor, kalp sağlığını iyileştirir, kilo kontrolüne yardımcı olur ve genel yaşam kalitesini artırır. American College of Sports Medicine (ACSM) tarafından yapılan bir açıklamada, düzenli egzersizin obezitenin kontrolünde etkili olduğu, kilo kaybına yardımcı olduğu ve genel sağlık üzerinde olumlu etkileri bulunduğu ifade edilmiştir (ACSM, 2010).

Bu bağlamda, obezite ile mücadelede eğitim, bireylerin bilinçlenmesini sağlayarak sağlıklı yaşam alışkanlıklarını teşvik edebilir. Ayrıca, sporun sağlıklı yaşam üzerindeki kilit rolü, obezitenin önlenmesinde ve yönetilmesinde etkili bir strateji olarak öne çıkmaktadır (Warburton, Nicol, & Bredin, 2006). Bu çalışmanın amacı, obezitenin genel önemini vurgulamak, obezite eğitiminin neden kritik olduğunu açıklamak ve spora odaklanarak sağlıklı yaşam için etkili stratejiler sunmaktır. Bu sayede, bireyleri bilinçlendirmek ve sağlıklı yaşamın ayrılmaz bir parçası olan sporu teşvik etmek, obezite ile mücadelede önemli adımların atılmasına katkıda bulunacaktır.

2. Obezite Eğitimi

Obezite eğitimi, bireylere sadece kilo kontrolü değil, aynı zamanda metabolik, psikolojik ve sosyal etkileri olan bir kompleks sağlık sorunu olan obezitenin derinlemesine bir anlayışını kazandırmayı amaçlayan kapsamlı bir süreçtir. Bu eğitim, obezitenin yalnızca dışsal bir estetik

mesele olmadığını, aynı zamanda bireyin genel sağlığı üzerinde ciddi etkileri olan bir durum olduğunu vurgular.

2.1. Tanım ve Temel Kavramlar

2.1.1. Obezite Nedir?

Obezite, vücutta aşırı yağ birikimi ile karakterize edilen ve metabolizmanın bozulması sonucu ortaya çıkan bir metabolik durumdur. Altunkaynak ve Özbek (2006) tarafından belirtildiği gibi, obezite, alınan enerjinin harcanan enerjiden fazla olması neticesinde vücut yağ kitlesinin artması ile kendini gösteren kronik bir hastalıktır. Amerikan Obezite Derneği'ne göre (2020), bireyin vücut kitle indeksi (VKİ) 30'un üzerinde olduğunda obez olarak sınıflandırılır. Obezite, genetik, çevresel faktörler ve yaşam tarzı seçimleri gibi bir dizi etkenin etkileşimi sonucu ortaya çıkabilir. Bu durum, ciddi sağlık sorunlarına zemin hazırlayan bir dizi komplikasyon ile ilişkilidir, bu nedenle hem önlenmesi hem de etkili bir şekilde yönetilmesi büyük önem taşır.

2.1.2. Vücut Kitle İndeksi (VKİ)

VKİ, bireyin kilosunu boyunun karesine bölen bir formülle hesaplanan bir ölçüdür. VKİ'nin belirli aralıklarla sınıflandırılması genellikle normal kilolu, kilolu, obez ve morbid obezite gibi kategorilere ayrılır. VKİ, obezitenin değerlendirilmesinde temel bir araç olarak kullanılır. Aşağıda yer alan tablo, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından belirlenen VKİ'yi sınıflandırmak için genel olarak kabul edilen kriterleri göstermektedir:

Tablo 1. Obezite Sınıflaması

Kategori	VKİ (kg/m ²)
Zayıf	<18,5
Normal	18,5 - 24,9
Fazla Kilolu	25,0 - 29,9
Sınıf 1	30,0 - 34,9
Sınıf 2	35,0 - 39,9
Sınıf 3 (morbid)	≥40

Bu sınıflandırma, bireyin obezite derecesini belirlemede ve sağlık profesyonellerine uygun müdahale stratejilerini planlamada rehberlik etmek için kullanılan genel bir ölçüdür. Obezite eğitimi, bireylerin bu sınıflandırmayı anlamalarına ve kendi sağlıklarını daha iyi yönetmelerine yardımcı olabilir.

2.2. Obezite Eğitiminin Genel Hedefleri

Obezite eğitimi, bireylerin sağlık ve yaşam kalitesini artırmak amacıyla obezite konusunda bilinçlenmelerini hedefler. Obezite eğitiminin temel amacı, bireyleri obezitenin

karmaşıklığına dair bilinçlendirmek ve bu sağlık sorunuyla baş etmeleri için gereken bilgi ve becerilere sahip kılmaktır. Bu çerçevede, obezite eğitiminin genel hedefleri şunları içerebilir:

2.2.1. Farkındalık Oluşturmak

Obezite eğitimi, bireylerin obezitenin karmaşıklığını ve geniş kapsamlı etkilerini anlamalarını hedefler. Bu bağlamda obezitenin tanımı, kökenleri ve sağlık üzerindeki etkileri, bireylerin sağlıklı yaşam tarzı seçimleri konusunda bilinçli kararlar almalarına katkıda bulunmaktadır.

Detaylı bir tanım, vücut kitle indeksi gibi önemli kavramların dahil edilmesini içerirken, obezitenin genetik, çevresel ve yaşam tarzı faktörleriyle olan karmaşık ilişkisine vurgu yapmak da önemlidir. Bu bağlamda, genetik yatkınlık, fast food tüketimi, düzensiz beslenme alışkanlıkları gibi faktörlerin obeziteye etkilerini anlamalarına yardımcı olur. Ayrıca, yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda psikolojik ve sosyal etkilerin de ele alınması, obezitenin bireylerin özsaygısı üzerindeki etkilerini vurgular. Toplumsal baskı ve önyargı gibi konular, obezite konusunda duyarlılığı artırabilir. Bu sebeple, obezite prevalansının azaltılmasına yönelik sağlık politikalarının uygulanabilmesi için obeziteyle ilgili bilgi, tutum ve farkındalığın önemli olduğu vurgulanmaktadır. Obeziteyle ilgili farkındalığın, bireyin vücut ağırlığını yönetme ve yaşam kalitesinde gelecekte olumlu bir artışa katkıda bulunma göstergesi olduğu öne sürülmüştür (Ahirwar ve Mondal, 2019; Bozbulut ve ark., 2020; Halliday ve ark., 2014).

Bu bilgiler ışığında, farkındalık oluşturma aşamasında, bireylere obezitenin sadece bir kilo sorunu olmaktan öte, genetik, çevresel ve kişisel faktörlerin karmaşık bir etkileşiminden kaynaklandığını anlatılmalıdır. Ayrıca, bu kavramları desteklemek ve pekiştirmek adına önceki araştırmalardan elde edilmiş bazı bilgileri eklemek, okuyucuların konuya daha derinlemesine nüfuz etmelerine yardımcı olabilir.

2.2.2. Sağlıklı Yaşam Tarzını Teşvik Etmek

Obezite eğitimi, bireyleri sağlıklı beslenme alışkanlıkları, düzenli fiziksel aktivite ve yaşam tarzı değişiklikleri konusunda yönlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu hedef doğrultusunda, eğitim programları bireylere beslenme konusunda bilinçlendirme sağlamayı amaçlar ve dengeli, besleyici bir diyetin önemini vurgular. Ayrıca, bireylerin bireysel ihtiyaçlarına uygun beslenme alışkanlıkları geliştirmelerine rehberlik etmeyi hedefler.

Bu bağlamda, program, sağlıklı beslenme alışkanlıklarını kazandırmanın yanı sıra bireylerin kişisel beslenme tercihlerini anlamalarına ve bu tercihleri sağlıklı bir diyetle uyumlu hale getirmelerine yardımcı olur. Beslenme bilinci kazandırmak, sadece kalori alımını değil, aynı zamanda vücut için gerekli olan besin öğelerini anlamayı hedefler. Porsiyon kontrolünün obezite önlemede ve kilo yönetiminde kritik bir rol oynadığını vurgulayarak, bireylere yemek yeme alışkanlıklarını değerlendirme ve uygun porsiyonları seçme becerileri kazandırır. Besin değerlerini anlama ve etiketleri okuma alışkanlığını geliştirmek, bireylerin daha bilinçli beslenmelerine katkıda bulunabilir.

Sadece kilo kontrolü değil, genel sağlığın iyileştirilmesi amacıyla düzenli fiziksel aktivite teşvik edilmelidir. Eğitim programı, bireylere fiziksel aktiviteyi günlük yaşam tarzlarına entegre etmeyi ve keyif alarak sürdürmeyi hedefler. Fiziksel aktivitenin sadece kilo verme değil, aynı zamanda enerji seviyelerini artırma, stresi azaltma ve genel yaşam kalitesini

yükseltme üzerindeki olumlu etkilerini vurgular. Program, bireyleri sağlıklı yaşam tarzı değişikliklerini uzun vadeli olarak sürdürmeye teşvik eder. Bu noktada, bireylerin kendi hedeflerini belirlemelerine ve bu hedeflere ulaşmak için gereken adımları planlamalarına destek olur. Motivasyon stratejileri, hedef belirleme ve destek sistemleri gibi unsurlar, bireylerin program sonrasında da sağlıklı alışkanlıklarını sürdürebilmelerini amaçlar.

2.2.3. Sağlıklı Beslenme Bilincini Geliştirmek

Obezite eğitimi, bireylerin sağlıklı beslenme alışkanlıkları kazanmalarını destekler. Program, temel besin gruplarını içeren dengeli yemek seçeneklerini örneklerle tanıtarak sağlıklı beslenmenin önemini vurgular. Protein, karbonhidrat, yağ, vitamin ve mineral dengesini anlatarak, günlük diyetin çeşitlendirilmesi ve besleyici değeri yüksek gıdaların tercih edilmesi konusunda bilinç oluşturur.

Sağlıklı beslenme sadece doğru gıdaların seçimi ile değil, aynı zamanda doğru porsiyon kontrolü ile de ilişkilidir. Obezite eğitimi, bireylere porsiyon kontrolünün obezite riskini azaltmada kritik bir faktör olduğunu vurgular. Aşırı yeme alışkanlıklarının kilo artışına nasıl katkı sağladığını anlatarak, bilinçli ve ölçülü yeme alışkanlıkları geliştirmeye teşvik eder. Fast food ve işlenmiş gıdalar genellikle yüksek kalorili ve düşük besin değerine sahiptir, bu da obezite riskini artırabilir. Obezite eğitimi, bu tür sağlıksız seçeneklerin uzun vadeli sağlık üzerindeki olumsuz etkilerini anlatarak, evde sağlıklı yemekler hazırlamanın ve dışarıda sağlıklı seçenekleri tercih etmenin önemini vurgular.

Besin etiketlerini doğru bir şekilde okuma alışkanlığını teşvik etmek de obezite eğitiminin önemli bir unsuru olarak öne çıkar. Besin etiketlerindeki bilgilerin anlaşılmasını sağlayarak, şeker, tuz, doymuş yağ gibi önemli bileşenlerin etiketlerde nasıl belirtildiğini öğretir. Bu, bireylerin alışveriş yaparken daha bilinçli seçimler yapmalarına yardımcı olur ve sağlıklı beslenme alışkanlıklarını destekler.

2.2.4. Fiziksel Aktiviteyi Teşvik Etmek

Obezite eğitimi, bireylere düzenli fiziksel aktivitenin sağlıklı yaşam tarzının kilit bir unsuru olduğunu vurgulayarak bu alışkanlığı benimsemeyi amaçlar. Haftada en az 150 dakika orta şiddette egzersiz yapmanın, günlük aktivitelere daha fazla hareket entegre etmenin ve fiziksel aktiviteyi yaşam tarzı olarak benimsemenin önemini vurgular.

Düzenli fiziksel aktivitenin sağlık üzerindeki olumlu etkilerini vurgulayarak, kalp-damar sistemi sağlığını desteklediği, kilo kontrolüne yardımcı olduğu ve genel enerji seviyelerini artırdığı konularına odaklanır. Ayrıca, fiziksel aktivitenin psikolojik yararlarını da ele alır, ruh halini iyileştirme, stresi azaltma ve uyku kalitesini artırma gibi.

Haftada en az 150 dakika orta şiddette egzersiz yapmayı teşvik etmek, bireylerin sağlıklı yaşam tarzını sürdürmelerine yardımcı olabilir. Bu noktada, egzersiz programlarının çeşitliliği, spor etkinlikleri, günlük aktiviteler ve egzersiz rutinlerini yaşam tarzına entegre etme stratejileri konularında rehberlik sağlanabilir. Fiziksel aktiviteyi yaşam tarzı olarak benimsemeyi teşvik etmek, bireylerin egzersizi keyif alarak ve sürekli olarak yapmalarını hedefler.

Bireylerin ilgi duydukları aktiviteleri keşfetmeleri, egzersizi sosyal bir etkileşim aracı olarak kullanmaları ve rutin hale getirmeleri için motivasyon stratejileri sunulabilir. Sonuç

olarak, fiziksel aktiviteyi teşvik etme stratejileri, bireylerin düzenli egzersizi yaşam tarzlarının bir parçası haline getirmelerine yardımcı olarak obezitenin önlenmesinde ve kontrolünde önemli bir rol oynayabilir.

2.2.5. Obezitenin Sağlık Üzerindeki Etkilerini Anlatmak

Obezite eğitimi, bireylere obezitenin sağlık üzerindeki karmaşık etkilerini ayrıntılı bir şekilde aktarmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, obezitenin sebep olduğu sağlık sorunlarına odaklanarak katılımcılarda farkındalık oluşturma hedeflenmektedir. Obezitenin kalp hastalığı riskini artırdığı bilgisi paylaşılarak, bireylerin kardiyovasküler sistemleri üzerindeki olumsuz etkileri detaylı bir şekilde anlatılır. Aynı zamanda, obezitenin tip 2 diyabet gelişimindeki rolü vurgulanır, insülin direnci ve kan şekeri düzenlemesi üzerindeki etkileri açıklanır. Hipertansiyonun obezitenin bir sonucu olarak ortaya çıkma olasılığını vurgulayarak, yüksek kan basıncının kalp sağlığına olan zararlarını detaylı bir şekilde açıklar. Obezitenin neden olduğu diğer sağlık sorunları arasında uyku apnesi, osteoartrit gibi konular da ele alınarak, bireylerin obezitenin geniş kapsamlı etkilerini anlamalarına yardımcı olur.

Obezitenin sadece fiziksel sağlık üzerinde değil, aynı zamanda psikolojik sağlık üzerinde de olumsuz etkilere sahip olduğu vurgulanır. Depresyon, anksiyete ve obeziteyle ilişkili diğer psikolojik sorunlara odaklanarak, bireylerin ruhsal sağlıklarını korumalarına yönelik bilinçlenmeyi hedefler. Sonuç olarak, obezitenin sağlık üzerindeki çok yönlü etkilerini anlatmak, bireylerin bu sağlık sorununu ciddiye almalarını sağlayarak obeziteye karşı bilinçli bir yaklaşım benimsemelerine yardımcı olabilir.

2.2.6. Davranışsal Değişiklikleri Teşvik Etmek

Obezite eğitimi, bireylerin günlük yaşam alışkanlıklarını sağlıklı bir yönde değiştirmeyi hedefleyerek sağlıklı davranış değişikliklerine odaklanır. Bu bölüm, obezitenin önlenmesine yönelik olarak fast food tüketiminin azaltılması, daha fazla meyve ve sebze tüketilmesi gibi davranışsal değişikliklere odaklanır. Program, bireylere sağlıklı beslenme alışkanlıklarını değiştirmeleri konusunda rehberlik eder.

Fast food tüketiminin obezite riskini artırdığına dair bilgiler sunarak, bireyleri bu alışkanlıklarını azaltmaya teşvik eder. Aynı zamanda, evde sağlıklı yemekler hazırlamanın ve dışarıda daha bilinçli seçimler yapmanın önemini vurgular. Sağlıklı beslenme alışkanlıklarının bir parçası olarak, program bireylere daha fazla meyve ve sebze tüketmeyi teşvik eder, bu da besin değeri yüksek, düşük kalorili ve lif açısından zengin gıdaların tercih edilmesini içerir.

Davranışsal değişiklikleri desteklemek için program, sigara bırakma gibi zararlı alışkanlıklardan kaçınmayı ve stresle başa çıkma stratejilerini geliştirmeyi de içerir. Bu, bireylere sadece beslenme alışkanlıkları değil, aynı zamanda genel yaşam tarzı üzerinde olumlu değişiklikler yapma konusunda rehberlik sağlar. Program, bireylere bu davranışsal değişiklikleri sürdürmeleri için motivasyon stratejileri, hedef belirleme ve destek sistemleri gibi araçlar sunarak uzun vadeli başarıya odaklanır.

2.2.7. Psikososyal Destek Sunmak

Obezite eğitimi, bireylerin sadece fiziksel sağlıklarını değil, aynı zamanda psikososyal ihtiyaçlarına da odaklanarak kapsamlı bir destek sunmayı hedefler. Program, obezite ile ilişkili özsaygı sorunları, depresyon veya stresle başa çıkma stratejileri gibi konularda bireylere bilgi ve destek sağlar. Bu, bireylerin sadece fiziksel olarak değil, aynı zamanda duygusal ve zihinsel olarak da sağlıklı bir yaşam sürmelerine yardımcı olur.

Psikososyal destek, bireylere destek gruplarının veya çevrimiçi toplulukların önemini anlatarak sosyal bağlantıların ve yardımlaşmanın rolünü vurgular. Bu platformlar, bireylerin benzer deneyimleri paylaşmalarına ve birbirlerine moral ve motivasyon sağlamalarına olanak tanır. Ayrıca, kişisel gelişim ve duygusal refah konularında eğitimlerle bireylerin daha sağlıklı bir zihinsel duruma ulaşmalarına destek olur.

2.2.8. Obezitenin Yaşam Kalitesine Etkilerini İncelemek

Obezitenin yaşam kalitesine olan etkilerini ele almak, bireylerin sadece fiziksel sağlıkları değil, aynı zamanda genel yaşam kaliteleri üzerindeki etkilerini anlamalarını sağlar. Fiziksel etkilerin ötesinde, obezitenin duygusal ve sosyal boyutlardaki yansımalarını da değerlendirerek bireylerin yaşam deneyimini bütünsel bir perspektifle ele alır. Bu anlayış, motivasyonlarını artırarak sağlıklı yaşam tarzı tercihlerine yönlendirir.

Obezitenin yaşam kalitesine olan etkilerini detaylıca irdelemek, bireyleri kendi sağlık ve refahları üzerinde daha bilinçli kararlar almaya teşvik eder. Obezite eğitimi, bireylerin kendi sağlıkları üzerinde bilinçli bir kontrol sağlamalarına yardımcı olabilir. Bu, obeziteye karşı bilinçli bir yaklaşım benimsemelerini sağlayarak toplumun genel sağlığını olumlu yönde etkileyebilir. Bu nedenle, obezite eğitimi, bireylerin bu kompleks sağlık sorunuyla ilgili bilinç düzeyini yükseltmek ve sağlıklı yaşam alışkanlıklarını benimsemelerini sağlamak için kritik bir stratejidir.

3. Obezitenin Sağlık Üzerindeki Etkileri

Obezite konusunda yapılan çalışmalarda genellikle obezitenin fizyolojik yönüne odaklanılmış ve psikososyal faktörler göz ardı edilmiştir (Alaçam ve ark., 2013). Ancak obezitenin sağlık üzerinde fiziksel etkisinin yanısıra psikolojik açılardan da geniş kapsamlı etkileri vardır. Ayrıca, obezitenin toplum sağlığına olan etkileri de dikkate değerdir.

3.1. Fiziksel Etkiler

Obezitenin fiziksel etkileri genellikle bireyin sağlığını olumsuz yönde etkileyen bir dizi durumu içerir. Bu durumlar arasında kardiyovasküler hastalıklar, tip 2 diyabet, solunum problemleri, ortopedik sorunlar ve kanser riskinde artış yer almaktadır. Ayrıca, aşırı vücut ağırlığı, eklem ve kemiklere fazladan stres uygulayarak ortopedik sorunlara neden olabilir. Obeziteye bağlı olarak yaşanan bu fiziksel etkiler, bireyin yaşam kalitesini olumsuz yönde etkileyebilir ve ciddi sağlık sorunlarına yol açabilir.

3.1.1. Kardiyovasküler Hastalıklar

Obezite, kardiyovasküler hastalıkların, özellikle hipertansiyon, koroner arter hastalığı ve inme gibi sorunların riskini önemli ölçüde artırır. Vücut ağırlığındaki aşırı artış, kalbin daha fazla çaba harcamasına yol açarak dolaşım sisteminde sorunları tetikleyebilir. Obezitenin,

kalbin yapısında yarattığı yapısal değişiklikler nedeniyle tek başına kardiyovasküler riski artırdığını belirtmek önemlidir.

Obezite ile hipertansiyonun bir arada bulunması, kalbin yapı ve fonksiyonu üzerindeki etkinin daha da şiddetli olmasına neden olabilir (Samur ve Yıldız, 2012). Bu bağlamda, obezite ve hipertansiyon arasındaki yakın ilişki, hem yetişkinlerde hem de çocuklarda gözlemlenmiştir (Kotsis ve ark., 2005; Sabouli ve ark., 2005). Obez bireylerde hipertansiyon görülme sıklığı, normal kilolu bireylere oranla üç kat daha fazladır (Van-Itallie, 1985). Ayrıca, obezite ve metabolik sendromun birlikte bulunması, koroner arter hastalığı riskini daha da artırabilir (Bray, 2004; Hubert ve ark., 1983). Araştırmalar, bu durumların bir araya gelmesinin kalp sağlığı üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, kardiyovasküler sağlığın korunması için obezitenin önlenmesi ve tedavisinin önemli olduğu vurgulanmalıdır.

3.1.2. Diyabet

Obezitenin tip 2 diyabet üzerindeki etkileri oldukça belirgindir. Tip 2 diyabet, vücudun glikozu etkili bir şekilde metabolize edememesi durumudur ve obezite, bu durumun ortaya çıkma sıklığını artırabilir. İnsülin direncinin gelişmesine neden olan obezite, vücudun normalde glikozu işleme yeteneğini bozarak tip 2 diyabetin gelişme riskini artırır. Bu bağlamda, obezite sadece tip 2 diyabetle sıkça ilişkilendirilen bir metabolik bozukluk değil, aynı zamanda diyabetin gelişme olasılığını belirleyen önemli bir risk faktörüdür.

Ravussin ve Smith'in (2002) çalışması, diyetle alınan yağın artırılması durumunda, normalde lipid depolamayan karaciğer, iskelet kasları ve pankreas β -hücreleri dahil diğer dokular ve organlarda yağ depolanmasının meydana geldiğini göstermiştir. Bu durum, toksik reaktif lipid türlerinin aşırı mitokondrial üretimine neden olarak, organ özgü oksidatif hasara ve hücresel işlev bozukluğuna yol açar. Bu da ilerleyici bir şekilde insülin direnci, bozulmuş glukoz metabolizması ve sonuç olarak diyabetin gelişimine katkıda bulunabilir (Lewis ve ark., 2002).

Çeşitli çalışmalar, obezitenin diyabet riskini artırdığını göstermektedir. Örneğin, VKİ'si 31 kg/m² olan erkeklerde diyabet riskinin 12 kat arttığı ve VKİ'si 35'in üzerinde olanlarda bu riskin 42 kat daha fazla olduğu belirlenmiştir (Chan ve ark., 1994). Kadınlarda ise VKİ'si 31 kg/m² olanlarda diyabet riskinin 40 kat, VKİ'si 35'in üzerinde olanlarda ise 93 kat daha fazla olduğu gözlemlenmiştir (Colditz ve ark., 1995). Ayrıca, VKİ'si 23-24 kg/m² olanlarda dahi diyabet riskinin daha yüksek VKİ'ye sahip olanlara göre arttığı tespit edilmiştir (Field ve ark., 2001).

3.1.3. Solunum Problemleri

Obezitenin solunum sistemi üzerindeki etkileri, özellikle uyku apnesi gibi solunum problemlerini artırabilir. Fazla vücut yağı, solunum yollarının tıkanmasına neden olabilir, bu da uyku sırasında solunumun düzensizleşmesine ve solunum bozukluklarına yol açabilir. Obezite, vücutta oksijen tüketimini ve karbon dioksit üretimini artırarak akciğerlerin iş yükünü çoğaltmaktadır (Koeing, 2001).

Basit obezitede solunum için yapılan işin normalden %70, harcanan enerji veya oksijen miktarının normalden 4 kat daha fazla olduğu görülmektedir (Kaw ve ark., 2009). Obezite,

solunum sisteminin mekanik davranışını olumsuz yönde etkileyerek solunum mekaniği, solunum kas kuvveti ve dayanıklılığı, pulmoner gaz değişimi, solunum kontrolü, akciğer fonksiyon testleri ve egzersiz kapasitesinde değişikliklere neden olur (Göker ve İlhan, 2014).

Obezlerde solunum çabasındaki artışa bağlı olarak nefes darlığı ve hışıltılı solunum görülmektedir. Vücut ağırlığının ve yağ kitlesinin fazla olması, akciğer kompliyansını değiştirerek, efektif volüm ve solunum kaslarının kuvvetinde azalmaya yol açarak solunum sisteminin mekanik davranışını doğrudan etkiler (Speiser ve ark., 2005). Obezlerde solunum fonksiyonları üzerindeki temel etki; karın içi yağlanmada artış olması nedeniyle artan abdominal basıncın diyafram üstündeki kısıtlayıcı etkisi sonucu rezidüel volümde (RV) artma ve akciğerlerin yeterli havalanamamasıdır (Parameswaran ve ark., 2006).

Yapılan çalışmalarda morbid obezlerde ($VKİ \geq 40$ kg/m²) solunum sayısının sağlıklı bireylere göre daha yüksek (10-12/dk'ya karşı 15.3-21/dk) olduğu bulunmuştur. Bu çalışmaların bazılarında tidal volümün (TV) obezlerde belirgin şekilde azaldığı belirtilmiştir. Ancak TV azalmasına rağmen solunum sayısının arttığı için dakika ventilasyonunun arttığı saptanmıştır (Burki ve Baker, 1984; Chlif ve ark., 2009; Pankow ve ark., 1998; Sampson ve Grassino, 1983). Bu bilgiler ışığında, obezitenin solunum sistemi üzerindeki biyomekanik ve metabolik etkilerinin anlaşılması, solunum problemlerinin önlenmesi ve yönetilmesi için önemlidir.

3.1.4. Ortopedik Sorunlar

Aşırı vücut ağırlığı, kemikler ve eklem yapısına ekstra yük bindirerek osteoartrit ve diğer ortopedik sorunlara zemin hazırlayabilir. Bu durum, hareket kısıtlamalarına ve eklem ağrılarına neden olabilir. Obezite, vücudun neredeyse bütün eklemlerini etkileyebilen mekanik, sistemik ve metabolik bir hastalık kompleksidir (Varış, 2015). Obezite ile fazla kilo, eklem yükünü artırır, bu da ağırlık taşıyan eklemler üzerinde zararlı etkiler yaratır (Koçak ve Yüksel, 2021).

Obezitenin kas-iskelet sistemine etkilerine bakıldığında, osteoartrit, osteoporoz ve sistemik enflamatuar romatizmaları içeren geniş bir hastalık yelpazesi ortaya çıkar (Akkaya ve Akkaya, 2013). Golden ve arkadaşları tarafından yapılan bir çalışmada, vücut kitle indeksi (BMI) ile eklem hareketi arasında negatif bir korelasyon rapor edilmiştir. Düzenli fiziksel aktiviteler, kilo kontrolünü sağlamada, kardiyovasküler hastalıkları önlemede ve kas-iskelet sistemine güç sağlamada önemli bir rol oynar (Department of Health and Human Services, 2005 Akt: Erdoğan ve ark., 2016).

Eklem fonksiyonunda meydana gelen alterasyonlar, değişikliklere yol açabilir ve erken yetişkinlik döneminde ciddi dejeneratif eklem sorunlarına neden olabilir (Golden ve ark., 2008). Yağ dokusu, vücutta birçok düzenleyici görevi olan hormon benzeri maddeler salgılar. Bu maddelerin kas iskelet sistemi üzerinde olumsuz etkileri daha belirgindir. Öte yandan, obez hastalarda kas-iskelet sistemi rahatsızlıklarının tedavisi daha zor, cerrahi riskleri ve komplikasyon oranları daha yüksek; başarı şansları ise daha düşüktür (Günay, 2015).

Obezite, kemik kitlesindeki düşüş ve kırılmanın artışı ile karakterize edilen osteoporozun olumsuz etkilerini azaltabilir. Obezitenin kemik yapımına olumlu etkisi ve çözülümünün azaltılmasıyla toplam kemik metabolizması üzerinde olumlu etkiler sağlar (Scrivo ve ark., 2013). Obez yetişkinler, normal kilolu yetişkinlere göre daha yüksek kemik

mineral yoğunluğuna, daha kalın ve daha yoğun kortekslere, ayrıca daha yüksek trabeküler sayılara sahiptir. Bu durum, yaşlı gruptaki obez ve normal kişiler arasındaki büyük farklılıkların, obezitenin yaşa bağlı kemik kaybını azaltabileceğini ve pik kemik kütlelerini artırabileceğini gösterdiği bir çalışma ile desteklenmektedir (Evans ve ark., 2015).

3.1.5. Kanseri Riski

Obezitenin kanseri riski üzerindeki etkileri önemli ve çeşitli kanseri türlerinde belirgin bir artışa neden olabilir. Özellikle meme, kolon, rahim gibi bölgelerde bu riskin arttığı gözlemlenmektedir. Yağ dokusunun hormon seviyelerini etkilemesi, bu kanseri türlerinin gelişiminde etkili bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Dünya Kanseri Araştırma Fonu'nun raporlarına göre, obezitenin meme, endometrial, over, prostat, kolorektal, pankreatik, renal, karaciğer ve safra kesesi kanseri ile özofajiyal adenokarsinoma ile ilişkilendirildiği gözlemlenmiştir (Kolb, Sutterwala, & Zhang, 2016; Lennon, Sperrin, Badrick, & Renehan, 2016).

Obezitenin kanserle mücadeledeki etkinliği azalttığı ve prognozu kötüleştirdiği bilinmektedir (Kaidar-Person, Bar-Sela, & Person, 2011; Parekh, Chandran, & Bandera, 2012). Bu kompleks ilişkinin temelinde, hormonlar, büyüme faktörleri ve intrasellüler sinyal yolları gibi çeşitli biyolojik mekanizmaların rol oynadığı anlaşılmaktadır (Van Kruijsdijk, Van der Wall, & Visseren, 2009; Vucenic & Stains, 2012).

Bilimsel bulgular, vücut yağ oranındaki artışın bazı kanseri türlerinde insidansı ve kansere bağlı ölüm oranlarını belirgin bir şekilde arttırdığını göstermektedir. Bu kanseri türleri arasında kolon, özofagus, rektum, safra kesesi, pankreas, böbrek, over, serviks ve meme kanserleri yer almaktadır (Kanseri Daire Başkanlığı, 2015; Akt: Yıldırım, 2018). Obezite ile ilişkilendirilen kanseri riski, cinsiyete göre farklılık gösterir. Erkeklerde kolon, rektum, prostat kanseri artarken, kadınlarda ise rahim, safra yolları, meme ve yumurtalık kanseri sıklığında bir artış görülmektedir (Bray, 2004; Chute ve ark., 1991). Yıllara yayılan bir araştırma, obezitenin kanserden ölümlerde erkeklerde %14, kadınlarda %20 oranında bir etki yarattığını ortaya koymaktadır (Wolin, Carson ve Coldits, 2010).

Sonuç olarak, obezite ile kanseri arasındaki kompleks ilişki, hormonal değişiklikler, büyüme faktörlerinin etkisi ve biyolojik mekanizmaların etkileşimi gibi çok yönlü faktörlerin bir araya gelmesiyle açıklanabilir. Bu nedenle, obezitenin kanseri riskini anlamak ve önlemek için multidisipliner bir yaklaşımın benimsenmesi önemlidir.

3.2. Psikolojik Etkiler

Obezitenin psikolojik etkileri genellikle sadece fiziksel sağlıkla sınırlı kalmaz; aynı zamanda bireyin genel yaşam kalitesini ve psikososyal refahını da etkileyebilir. Bu nedenle, obeziteyle mücadelede sadece fiziksel sağlık değil, aynı zamanda psikolojik destek ve danışmanlık da önemli bir rol oynar. Bu bağlamda, obezitenin psikolojik etkileri şunları içerebilir:

3.2.1. Duygusal Durumlar

Obezite, bireylerde depresyon, anksiyete ve düşük özsaygı gibi duygusal durumlarla sıkça ilişkilendirilir. Bu durumun arkasındaki etmenler, vücut imajındaki olumsuz algılar ve toplumsal beklentilere uyum sağlamada yaşanan zorluklar olarak öne çıkmaktadır.

Obez bireylerde anksiyete ve depresyonun arttığı, hatta klinik depresyonun obeziteye sahip bireylerin yüzde 50'sinde görülebildiği belirtilmektedir (Grundy ve ark., 2014). Depresif ruh halindeki bireyler, olumsuz duygularını hafifletmek adına lezzetli yiyecekleri tercih ederler ve bu durum kısa vadede bir miktar rahatlama sağlasa da, uzun vadede kalori açısından zengin gıdaların aşırı tüketimi obeziteyi artırarak depresyona olan duyarlılığı artırabilir (Singh, 2014).

Depresyonun tipik semptomları arasında yorgunluk ve enerji kaybı bulunur. Bu semptomlara sahip bireylerin fiziksel aktivite düzeylerini düşürme olasılığı artar ve bu durum obezitenin gelişimini kolaylaştırabilir (Sander ve ark., 2017). Yapılan çalışmalarda, depresyonun obezite ya da obezitenin depresyon riskini artırdığı gibi farklı sonuçlar bildirilmesine karşın, çoğunlukla depresyon ve obezite arasında karşılıklı bir etkileşim olduğu gösterilmiştir (Coryel ve ark., 2016; Mannan ve ark., 2016; Porter ve ark., 2014)

Bireylerin beden algısı, kendilerini nasıl gördükleriyle yakından ilişkilidir ve bu algı, benlik saygısıyla da bağlantılıdır (Hamurcu ve ark., 2015). Obez bireylerde düşük benlik saygısı genellikle kilo ile ilgili endişelerle ilişkilidir. Beden algısının bozulması, benlik saygısını azaltabilir ve obeziteye sahip bireylerin vücutlarını olumsuz bir şekilde değerlendirmelerine, çevrelerinden gelen davranışları negatif yorumlamalarına yol açabilir. Ayrıca, obez ve aşırı kilolu kadınların, normal kilolu kadınlara göre bedenleriyle daha fazla memnuniyetsizlik yaşadığı görülmektedir. Kendi fiziksel görünümelerini olumlu değerlendiren bireyler, genellikle ilişkilerinde daha özgüven sahibi olup iş hayatlarında daha başarılı olma eğilimindedirler (Şengönül ve ark., 2019).

Bu bağlamda, obezitenin duygusal durumlar üzerindeki etkisi, hem fiziksel hem de psikolojik faktörlerin karmaşıklığını içerir. Obeziteyle mücadelede sadece fiziksel sağlık değil, aynı zamanda duygusal ve psikolojik destek de önemli bir role sahiptir.

3.2.2. Sosyal İzolasyon

Obez bireyler, toplum içinde karşılaştıkları olumsuz algılar ve önyargılar sebebiyle sosyal izolasyon riski altında olabilirler. Damgalanma, toplumdan dışlanma ve sağlık hizmetlerinden kaçınma gibi faktörler, obeziteyle mücadele eden bireylerin sosyal etkileşimlerde zorlanmalarına ve ilişkilerde sorunlar yaşamalarına neden olabilir. Bu durum, obeziteyle mücadele eden bireylerin yaşam kalitesini olumsuz etkileyebilir ve sağlık hizmetlerine olan erişimlerini kısıtlayabilir.

Obez bireyler genellikle; çekici olmayan, iradesiz, tembel, hareketsiz, yavaş, bencil, yemeyi seven, dayanıksız, başarısız, dağınık, motivasyonu az, değersiz, endişeli, biçimsiz, özgüveni eksik ve olumsuz beden algısına sahip bireyler olarak damgalanmakta, kiloları nedeniyle suçlanmakta ve ön yargılı davranışlara maruz bırakılmaktadır (Hamurcu ve ark., 2015; Hayran ve ark., 2013; Kumar ve ark., 2012; Schwartz ve ark., 2003; Schwartz ve ark., 2006). Obez hastalar, sağlık çalışanları tarafından kendilerine önyargılı davranışları ve negatif tutumu hissetmeleri nedeniyle tedaviye devam etmek istemediğini belirtmiştir. Bu durum obez hastaların sağlık hizmetlerinden kaçınmalarına, tedavilerini aksatmalarına/geciktirmelerine ve

sonuç olarak gittikçe artan sağlık sorunlarına yenilerinin eklenmesine neden olmaktadır (Aldrich ve Hackley, 2010; Altun ve Ercan, 2016; Chambliss e ark., 2004; Forhan ve Salas, 2013; Puhl ve ark., 2009).

Bireyler eğitim, iş ve sağlık hizmeti gibi hayatının farklı dönemlerinde bulunduğu ortamlarda obezite önyargısıyla, sıklıkla karşılaşmaktadır. Obez bireylerin özellikle de sağlık alanında obezite önyargısıyla karşı karşıya kaldıkları belirtilmektedir (Altun, 2015; Chambliss ve ark., 2004). Obezite ön yargısına maruz kalan bireylerde damgalama içselleştirildiğinde bu ilişkilerin daha da kuvvetlenebileceği, sosyal etkileşimler ve yaşam kalitesi üzerine olan olumsuz etkilerin artabileceği bildirilmiştir (Papadopoulos ve Brennan, 2015).

Sonuç olarak, obezite sadece fiziksel sağlık sorunlarına yol açan bir durum değildir, aynı zamanda bireylerin psikososyal sağlığını da etkileyen önemli bir faktördür. Obez bireyler, toplum içinde karşılaştıkları olumsuz algılar, önyargılar ve damgalama nedeniyle sosyal izolasyon riski altında bulunmaktadır. Bu durum, sağlık hizmetlerinden kaçınma, toplumdan dışlanma ve tedaviye devam etmeme gibi olumsuz etkiler yaratmaktadır. Obeziteye yönelik önyargılar, eğitim, iş ve sağlık hizmetleri gibi yaşamın farklı alanlarında karşılaşılan bir sorun olarak öne çıkmakta, özellikle sağlık alanında obezite önyargısıyla karşılaşan bireylerin tedaviye devam etme isteğini azaltabilmektedir. Obeziteye karşı toplumda daha geniş bir farkındalık yaratılması ve destekleyici bir ortamın oluşturulması, obez bireylerin yaşam kalitesini artırabilir ve sağlık hizmetlerine olan erişimlerini kolaylaştırabilir.

3.2.3. Yeme Bozuklukları

Obezitenin, bazı durumlarda aşırı yemeye bağlı olarak yeme bozukluklarını tetikleme potansiyeli bulunmaktadır. Bireylerin duygusal boşlukları doldurma, stresle baş etme veya duygusal rahatlama arayışları, aşırı yeme davranışlarına yönlendirebilmektedir. Bu durum, obezite ile birlikte yeme bozukluklarının ortaya çıkmasına neden olabilir.

Yeme bozuklukları, yeme veya yeme ile ilgili davranışlarda kalıcı hasar nedeniyle yemek yeme veya emilimdeki değişimler ile karakterize edilen, fiziksel ve psikolojik fonksiyonları önemli düzeyde etkileyen psikiyatrik bozukluklardır (Arıca ve ark., 2011). Araştırmalar, önceden obezite tanısı almış bireylerin daha sonra yeme bozukluğu tedavisi aldığını göstermektedir (Edy ve ark., 2007; Lebow ve ark., 2015; Sim ve ark., 2013). Aşırı yiyen obez bireyler, standart psikopatoloji ölçümlerinde aşırı yemeyen obezlere göre daha fazla psikiyatrik hastalık, özellikle afektif ve kişilik bozuklukları sergilemektedirler (Kolotkin ve ark., 1987; Marcus ve ark., 1990).

Obezite hastalarında sıkça görülen şekerli ve yağlı yiyeceklerin aşırı tüketimi ve bu kişilerin yemek yerken kontrol kaybetmeleri, bağımlılık davranışı ile benzerlik göstermektedir (Pandit ve ark., 2006). Rogers, obezitenin bir yeme bağımlılığı olarak tanımlanmasında bağımlılığın nasıl tanımlandığının önemine dikkat çekmiştir. Tıkınırcasına yeme bozukluğundaki aşırı ve kontrolsüz yeme ile eşlik eden duygudurum değişikliklerinin, yeme bağımlılığı olarak tanımlanabileceğini belirtmiştir. Ancak obezitede ortaya çıkan lezzet duyarlılığı düşünüldüğünde, bu kavramın sınırlayıcı olabileceğine işaret etmiştir (Rogers, 2011). Obezite ve yeme bozuklukları arasındaki bu karşılıklı ilişki, hem fiziksel sağlık hem de psikolojik refah açısından bireylerin daha kapsamlı bir değerlendirilmesini gerektirmektedir.

3.3. Toplum Sağlığına Etkisi

Obezitenin toplum sağlığına olan etkileri çeşitli boyutlarda gözlemlenir ve bu etkiler, sağlık sisteminden ekonomiye kadar geniş bir yelpazeyi kapsar.

3.3.1. Sağlık Sistemine Yük

Obezite, sağlık sistemini önemli ölçüde etkileyen bir durumdur. Obez bireyler, genellikle daha fazla sağlık hizmetine ihtiyaç duyarak sistem üzerinde ek bir baskı oluştururlar. Bu durum, obezite ile ilişkili sağlık sorunlarının tedavisi için artan kaynak ve personel talebini beraberinde getirebilir. Obeziteye bağlı hastalıkların uzun vadeli ve karmaşık doğası, sağlık sistemindeki kaynakların daha etkili bir şekilde kullanılmasını gerektirebilir.

Artan obezite oranları, toplum sağlığını olumsuz etkilemenin yanı sıra işgücü kaybına da neden olmakta ve kamu sağlık harcamaları üzerindeki yükü artırmaktadır. Ekonomik maliyetler, toplumun tamamını etkileyen negatif dışsallıklar yaratırken, bireylerin artan sağlık harcamaları sosyal devleti de etkilemekte ve devletin sağlık harcamalarını paralel olarak artırmaktadır. OECD (2014) raporuna göre obezite, birçok ülkedeki toplam sağlık harcamalarını %1 ile %3 arasında artırırken, bu oran Amerika'da %5 ile %10 arasındadır. Ayrıca obez bireylerin kişi başı sağlık harcamalarının, sağlıklı bireylere göre %42 daha yüksek olduğu görülmektedir (Finkelstein ve ark., 2009).

Obeziteye bağlı sağlık sorunlarına yönelik tedavilerin artması, sağlık sisteminden daha fazla kaynak talep etmektedir. Ayrıca obezite, genellikle kronik hastalıkların tetikleyicisi olduğu için uzun vadeli sağlık bakımı gereksinimini artırabilir. Artan tedavi talebi, sağlık personeli, tıbbi ekipman ve ilaç gibi kaynakların daha sık kullanılmasını gerektirecektir. Bu durum, sağlık sistemine yönelik finansal bir yükü de beraberinde getirir. Obeziteye bağlı hastalıkların tedavisi için ayrılan bütçenin artması, sağlık harcamalarını genel olarak yükseltebilir. Bu nedenle, obezitenin kontrol altına alınması ve önlenmesi, hem bireylerin sağlığı hem de sağlık sistemine olan ekonomik baskının azaltılması açısından kritik bir öneme sahiptir.

3.3.2. Ekonomik Etkiler

Obezitenin ekonomik etkileri çok yönlüdür. İş günü kayıpları, obeziteyle ilişkili sağlık sorunlarından dolayı çalışan verimliliğinde azalmaya neden olabilir. Ayrıca, obeziteye bağlı sağlık harcamalarındaki artış, devlet bütçelerini zorlayabilir ve bu durum, sağlık sistemine ek yatırımların ve politikaların geliştirilmesini gerektirebilir. Obeziteyle mücadele için yapılan kampanya ve programlar, ekonomik yükleri azaltmaya yönelik stratejiler içermelidir.

Obezite, kronik bir hastalık olarak kabul edildiğinde, bu durumla ilişkili sağlık harcamaları ülke ekonomilerini doğrudan veya dolaylı olarak etkiler. Finkelstein ve arkadaşları (2009) tarafından yapılan çalışma, obeziteye bağlı sağlık harcamalarının ülke ekonomisine etkisini vurgulamaktadır. Dünya genelinde fiziksel hareketsizlik ve sağlıksız beslenme kaynaklı sağlık sorunları için yapılan harcamalar, ortalama olarak sağlık harcamalarının %2-6'sını oluşturmaktadır (Swinburn ve ark., 2011).

Obezite, sanayileşme öncesi dönemde zenginlikle ilişkilendirilse de günümüzde hem yoksul hem de zengin gruplarda gözlemlenebilir (Lakdawalla ve Philipson, 2002). Gelişmiş

ülkelerde düşük gelir grupları arasında obezite oranlarının, zengin gruplara göre daha yüksek olduğunu gösteren çalışmalar bulunurken (Giskes vd., 2008; Monterio vd., 2001), gelişmekte olan ülkelerde gelir ve obezite ilişkisinin daha karmaşık olduğu söylenebilir (Dinsa vd., 2012; Ergin vd., 2012; Mendez vd., 2004). Gelişmiş ülkelerde düşük gelir gruplarındaki obezite yoğunlaşması, bu grupların genellikle yüksek kalorili düşük kaliteli besinleri tüketmesiyle açıklanmaktadır (Schroeter vd., 2008). Bu durum, obezitenin düşük gelir gruplarında yoğunlaşmasının bir diğer nedeni olarak gösterilen daha ucuz fiyatlı ürünlerin etkisini yansıtmaktadır (Courtemanche vd., 2012). Örneğin, Costa-Font ve ekibi (2013) İngiltere ve İspanya üzerinde yaptıkları çalışmada, obezitenin dağılımında gelire bağlı eşitsizliklerin önemli bir rol oynadığını belirlemişlerdir. Benzer şekilde, İsveç'te obezitenin nispeten daha düşük gelirli gruplarda daha az görüldüğü gözlemlenmiştir (Ljungvall ve Gerdtham, 2010). Obezitenin ekonomik etkilerini anlamak, bu sorunu yönetmek ve toplum sağlığını korumak için bütünlüklü ve etkili stratejilerin geliştirilmesi gereklidir.

3.3.3. Toplumsal Algı ve Stigma

Obezitenin toplumsal algı ve stigmanın yarattığı potansiyel, bireylerin sosyal ilişkilerini önemli ölçüde etkileyebilir. Obez bireylerin maruz kaldığı olumsuz algılar, sosyal ilişkilerdeki ayrımcılığın artmasına ve toplum içinde dışlanmışlık hissinin gelişmesine neden olabilir. Bu durum, bireylerin sosyal etkileşimlerini kısıtlayarak izole hissetmelerine ve depresyon gibi zihinsel sağlık sorunlarının ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilir.

Özellikle çocuklar arasında obezitenin toplumsal etkileri yoğun bir şekilde hissedilebilir. Okul ortamında, obeziteye sahip çocuklar sıkça zorbalık ve dışlanma ile karşılaşabilirler. Bu durum, çocukların özgüvenlerini zedeler ve akademik başarılarını olumsuz yönde etkileyebilir. Ayrıca, bu çocukların yetişkinlik döneminde toplumsal entegrasyon sorunları yaşama olasılığını artırabilir.

Medyanın obeziteyi olumsuz bir şekilde tasvir etmesi, toplumun genel algısını derinden etkileyebilir. Obez bireylerin medyada karikatürize edilmesi veya olumsuz stereotiplerin güçlendirilmesi, toplumsal stigmanın derinleşmesine yol açabilir. Aynı zamanda, medyanın sağlıklı yaşam tarzlarına dair yanıltıcı mesajları, toplumun obeziteyle mücadele konusundaki farkındalığını azaltabilir.

Sonuç olarak obezitenin toplumsal algıda negatif bir şekilde tasvir edilmesi, bireylerin psikolojik ve sosyal refahını olumsuz yönde etkileyebilir. Obeziteye karşı olumlu bir toplumsal algı oluşturmak, bireylerin desteklenmesini sağlayabilir ve bu da obeziteyle mücadelede daha etkili stratejilerin benimsenmesine katkıda bulunabilir.

4. Obezite Eğitimi ve Spor Stratejileri:

Obezite ile mücadelede etkili bir strateji sadece kilo kaybına odaklanmakla kalmaz, aynı zamanda bireyleri sağlıklı yaşam alışkanlıkları benimsemeye teşvik eder. Bu kapsamlı strateji, bireylerin beslenme alışkanlıklarını gözden geçirmelerini, dengeli ve besleyici bir diyet benimsemelerini teşvik eder. Sağlıklı beslenme konusunda eğitim programları, bireylerin besin değerini anlamalarına ve daha bilinçli besin seçimleri yapmalarına yardımcı olabilir. Ayrıca, fiziksel aktivitenin önemi vurgulanmalıdır. Obezite eğitimi ve spor stratejileri, bireyleri düzenli

egzersiz yapmaya teşvik eder. Bu, hem kilo kaybına katkıda bulunur hem de genel sağlığı artırır. Fiziksel aktivite programları, bireylerin yaşam tarzlarını daha hareketli hale getirmelerine yönelik uygulanabilir ve sürdürülebilir öneriler sunabilir.

Obezite ile mücadelede eğitim, bireylerin bilinç düzeyini artırarak sağlıklı yaşam seçimlerine daha bilinçli bir şekilde yönlendirir. Beslenme ve egzersiz konularında düzenlenen seminerler, atölyeler ve kampanyalar, toplumun obeziteye karşı farkındalığını artırabilir ve bireyleri destekleyici bir çevre oluşturabilir. Bu stratejiler, sadece kilo yönetimine değil, aynı zamanda genel sağlık ve iyi yaşam kalitesine odaklanarak kapsamlı bir yaklaşım sunar.

4.1. Sağlıklı Beslenme

Sağlıklı beslenme, obezite eğitiminin temel taşlarından biridir ve bireylerin beslenme alışkanlıkları konusunda bilinç kazanmalarını hedefler. Bu bağlamda, sağlıklı beslenme stratejileri sadece kilo kontrolüne odaklanmakla kalmaz, aynı zamanda genel sağlığı iyileştirmeyi ve sürdürmeyi amaçlar. Nitekim, günümüzde aşırı yeme, daha çok yağlı ve şekerli besinlerin tercihi şeklindeki yeme alışkanlığının sağlıksızlaştığının göstergeleri olmuştur (Anon, 1993; Akt: Topbaş ve ark., 2000). Bu durum başta obezite olmak üzere, beslenme ile ilgili sağlık sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Baysal, 1999). Bu nedenle aşağıda, obezite eğitimi kapsamında sağlıklı beslenmeyi desteklemek adına benimsenebilecek önemli prensipler belirtilmiştir.

Dengeli Beslenme: Sağlıklı beslenmenin temelini, vücudun ihtiyaç duyduğu tüm besin öğelerini içeren dengeli bir diyet oluşturur. Bu, protein, karbonhidrat, yağ, vitamin ve mineral alımının dengeli bir şekilde sağlanmasını içerir.

Çeşitli Besin Gruplarından Yararlanma: Farklı besin gruplarından beslenmek, vücuda çeşitli besin öğelerini sağlar. Meyve, sebze, tam tahıllar, protein kaynakları ve sağlıklı yağlar gibi farklı besinleri içeren bir diyet, bireylere geniş bir besin yelpazesi sunar.

Kontrollü Kalori Alımı: Sağlıklı bir kilo yönetimi için günlük kalori alımının kontrol altında tutulması önemlidir. Kalori alımının, bireyin yaşına, cinsiyetine, fiziksel aktivite düzeyine ve genel sağlık durumuna uygun olması gerekmektedir.

Hazır Gıdalardan Kaçınma: İşlenmiş ve yüksek kalorili hazır gıdalardan uzak durmak, sağlıklı beslenme alışkanlıklarını destekler. Evde taze malzemeler kullanarak yemek hazırlamak, besin değeri yüksek bir diyeti teşvik eder.

Su Tüketimi: Su içmek, vücut fonksiyonları için önemlidir ve sağlıklı bir yaşam tarzının ayrılmaz bir parçasıdır. Su, kalorisi olmayan bir içecek olduğu için aynı zamanda kilo kontrolüne de katkıda bulunabilir.

Besin Etiketlerini Anlama: Besin etiketlerini okuma ve anlama yeteneği, bireylerin aldıkları ürünlerin içeriği hakkında bilinçlenmelerine yardımcı olur. Bu, gereksiz kalori, şeker ve tuz tüketimini kontrol etmeye yardımcı olabilir.

Porsiyon Kontrolü: Yemek porsiyonlarını kontrol etmek, aşırı kalori alımını önler. Bilinçli porsiyon kontrolü, bireylerin yedikleri miktarı daha iyi dengelemelerine yardımcı olabilir.

Obezite eğitimi, bu sağlıklı beslenme prensiplerini vurgulayarak bireylerin sadece kilo kaybına odaklanmak yerine genel sağlıklı yaşam alışkanlıkları edinmelerini amaçlar. Bu sayede, bireylerin yaşamları boyunca sürdürülebilir bir şekilde sağlıklı bir vücut ağırlığını korumalarına yardımcı olunabilir.

4.2. Fiziksel Aktivite Teşviki

Obezite eğitimi, bireyleri düzenli fiziksel aktiviteye yönlendirerek sağlıklı yaşam tarzlarını benimsemelerine destek olmayı amaçlar. Fiziksel aktivite, obezitenin önlenmesinde ve kilo kontrolünde kilit bir rol oynar. Peker ve arkadaşlarının (2000) belirttiği gibi, hareket sıklıkça ve ağırlıkça enerji harcaması da artış göstermektedir. Bu, bireylerin metabolizmalarını hızlandırarak kilo kontrolüne katkıda bulunabilir.

Karki ve arkadaşlarının (2019) çalışması, fiziksel aktiviteden yoksun, sedanter davranışları olan bireylerin aşırı kilolu veya obez olma olasılığının yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, obezite eğitimi programlarının, bireyleri fiziksel aktiviteye teşvik etme ve sedanter yaşam tarzlarından uzaklaştırma konusunda önemli bir rol oynayabileceğini göstermektedir.

Obezite ile mücadelede fiziksel aktivitenin teşvik edilmesi, bireylerin haftada en az 150 dakika orta şiddetli aerobik aktiviteler gerçekleştirmelerini hedefler. Yürüyüş, koşu, bisiklet sürme gibi aerobik aktiviteler, enerji tüketimini artırarak kilo kaybını destekleyebilir. Aynı zamanda, haftanın çoğu günlerinde kas güçlendirme egzersizleri yapmak da kilo kontrolüne katkı sağlar. Amerikan Spor Hekimliği Koleji'nin önerisi ise tüm erişkinlerin her gün ortalama 30 dakika egzersiz yapmasıdır.

Fiziksel aktivitenin sadece kilo kontrolüyle değil, aynı zamanda genel sağlık üzerindeki olumlu etkileriyle de ilişkilendirilmesi önemlidir. Düzenli egzersiz, kalp-damar sağlığını geliştirebilir, kan basıncını düzenleyebilir, insülin hassasiyetini artırabilir ve ruh halini iyileştirebilir. Obezite eğitimi programları, bireylerin fiziksel aktiviteyi günlük yaşamlarının bir parçası haline getirmelerini teşvik etmeli ve bu alışkanlığı sürdürebilmeleri için stratejiler sunmalıdır. Bu bağlamda, fiziksel aktivitenin obeziteyle mücadeledeki önemine vurgu yapmak, bireyleri harekete geçirme ve sağlıklı yaşam alışkanlıkları edinme konusunda bilinçlendirmek önemlidir.

4.3. Sporun Rolü ve Önemi

Spor, obezite ile mücadelede kilit bir strateji olarak öne çıkmaktadır. Araştırmalar, düzenli fiziksel aktivitenin sadece kilo kontrolüne yardımcı olmakla kalmayıp aynı zamanda genel sağlığı artırdığını, dayanıklılığı güçlendirdiğini ve mental sağlığı olumlu etkilediğini göstermektedir (Biddle ve Asare, 2011; Warburton, Nicol, ve Bredin, 2006).

Obezite eğitimi, bireylere sporun sadece fiziksel etkilerle sınırlı olmadığını, aynı zamanda psikolojik ve sosyal sağlık üzerinde de olumlu etkileri olduğunu vurgular. Fiziksel aktivitenin düzenli olarak yapılması, endorfin salgılanmasını artırabilir ve bu da ruh halini iyileştirebilir (Craft ve Perna, 2004). Ayrıca, spor, stresle başa çıkmada etkili bir strateji olabilir ve bireylere duygusal refahlarını artırma konusunda yardımcı olabilir (Penedo ve Dahn, 2005).

Obezite eğitimi, bireylerin sporu bir zorunluluktan ziyade keyif alınan bir aktivite olarak görmelerini teşvik eder. Sevilen bir sporu bulmak, düzenli olarak fiziksel aktiviteyi sürdürmeyi kolaylaştırabilir. Ayrıca, sosyal bir boyut eklemek için arkadaşlarla veya aile üyeleriyle birlikte spor yapma önerilir. Grup aktiviteleri, motivasyonu artırabilir ve sporu daha eğlenceli hale getirebilir (Dunton ve diğerleri, 2009).

Obezite eğitimi, sporun sadece bireyin kilo kontrolüne etkisini değil, aynı zamanda yaşam kalitesini artırıcı ve genel sağlığı olumlu etkileyen bir aktivite olarak önemini vurgular. Bu nedenle, obezite eğitimi programları, bireylerin sporu yaşamlarının ayrılmaz bir parçası haline getirmelerini ve fiziksel aktivitenin sadece kilo kontrolüyle değil, aynı zamanda genel sağlık ve yaşam kalitesi üzerindeki olumlu etkileriyle de ilişkilendirilmesini teşvik etmelidir.

4.4. Toplumda Spor Kültürünün Oluşturulması

Spor kültürünün toplumda oluşturulması, sadece bireyler arasındaki bağları güçlendirmekle kalmaz, aynı zamanda toplumsal düzeyde menfaatsiz bir yakınlığın doğmasına da olanak tanır. Erkan (1972) tarafından belirtildiği gibi, sporun sosyalleşmeye katkısı, insanlar arasında samimi bir kaynaşma oluşturabilir. Sosyal etkileşim ve destek, bireyleri sporu günlük yaşamlarının bir parçası haline getirmeye teşvik eder. Bu noktada, bireylerin sevdikleri bir sporu keşfetmeleri ve düzenli olarak bu aktiviteyi sürdürmeleri, sadece kilo kontrolünü desteklemekle kalmaz, aynı zamanda obeziteye karşı kalıcı bir strateji oluşturur.

Sporun toplumu etkileme ve ilerlemesine yardımcı olma potansiyeli vurgulanırken, toplumun da sporun gelişimine katkı sağladığı belirtilmiştir (Ramazanoğlu ve ark., 2005). Bu karşılıklı etkileşim, sporun kültürel bir unsuru olarak değer kazanmasına neden olur. Akça (2012) tarafından ifade edildiği gibi, sporun içerdiği beden hareketleri, toplumsal düzeydeki hareketliliklere yansır ve kültürün diğer unsurları üzerinde etki bırakarak milli özelliklerin oluşmasına katkıda bulunur.

Sporun toplumda kültürel bir kaynaşma aracı olarak önemi, sadece fiziksel sağlığı değil, aynı zamanda sosyal davranış ve ilişkileri olumlu yönde etkilemesinden kaynaklanır. Bu bağlamda, spor faaliyetleri, bireylerin boş zamanlarını değerlendirme ve toplumsal etkileşim kurma fırsatı sunar. Sporun bu çok yönlü etkileri, obezite eğitiminde toplumun geniş bir kesimine ulaşmak ve sağlıklı yaşam alışkanlıklarını teşvik etmek için güçlü bir araç olarak kullanılabilir.

5. Teknoloji ve Obezite Eğitimi

Teknolojinin hızlı gelişimi, obezite eğitimi ve spor alanında pek çok fırsat yaratmaktadır. Bu gelişmeler, obezite ile mücadelede daha etkili stratejilerin benimsenmesine olanak tanıyan yenilikçi yaklaşımların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Öncelikle, dijital platformlar ve mobil uygulamalar aracılığıyla bireylere kişisel beslenme ve egzersiz planları sunulabilir. Bu uygulamalar, kullanıcıların günlük aktivitelerini takip etmelerine, kalori alımlarını kontrol etmelerine ve sağlıklı yaşam hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olabilir. Ayrıca, sanal spor etkinlikleri ve egzersiz programları, bireylerin ev ortamında bile düzenli fiziksel aktivitelerini sürdürebilmelerini sağlar.

Akıllı cihazlar ve giyilebilir teknolojiler, bireylerin fiziksel aktivitelerini izlemelerine ve performanslarını değerlendirmelerine yardımcı olabilir. Bu teknolojiler, kullanıcılara geri

bildirim sağlayarak motive edici bir etki yaratabilir ve sağlıklı yaşam alışkanlıklarını benimsemelerine katkıda bulunabilir. Sanal gerçeklik (VR) teknolojisi, egzersiz yaparken eğlenceli ve interaktif deneyimler sunarak bireylerin motivasyonunu artırabilir (Russell, & Newton, 2008). Ayrıca, obezite eğitimi için interaktif dijital içerikler ve oyunlar, öğrenmeyi daha çekici hale getirerek bilinçlenmeyi artırabilir. Sosyal medya platformları, obezite eğitimi ve spor etkinliklerinin toplumlar arasında daha geniş bir şekilde paylaşılmasına olanak tanır. Bu, bireyler arasında destek sistemleri oluşturarak birlikte hareket etmeyi teşvik edebilir ve sağlıklı yaşam tarzlarını benimseme konusunda toplumsal bir etki yaratabilir. Sonuç olarak, teknolojinin obezite eğitimi ve spor alanında kullanımı, bireylere daha kişiselleştirilmiş, etkileşimli ve motive edici deneyimler sunarak sağlıklı yaşam alışkanlıklarını benimsemelerine yardımcı olabilir.

Teknolojinin hızla gelişmesi, obezitenin artışında potansiyel bir etkisi olduğu gibi aynı zamanda obeziteye neden olan faktörleri artırabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır. Teknolojinin yaygınlaşması ve ekranların sıklıkla kullanılması, insanların fiziksel aktivitelerini azaltarak sedanter bir yaşam tarzına yönlendirebilir. Özellikle bilgisayarlar, tabletler, akıllı telefonlar ve televizyonlar aracılığıyla geçirilen uzun saatler, bireylerin hareketsiz bir yaşam sürmelerine neden olabilir. Bu durum, obezite riskini artırabilir (Baranowski ve ark., 2011, Cleland ve ark., 2008, Ortega ve ark., 2007).

Çocuklar ve gençler arasında popüler olan dijital oyunlar ve internet aktiviteleri, dışarıda fiziksel aktivite yapma isteğini azaltabilir. Bu durum, genç nesillerin daha az hareket etmelerine ve obeziteye daha yatkın hale gelmelerine neden olabilir. Ayrıca, internet ve sosyal medya platformları aracılığıyla yapılan reklamların içeriği, sağlıksız gıdaları ve içecekleri teşvik edebilir. Bu durum, bireylerin sağlıksız beslenme alışkanlıklarını benimsemelerine katkıda bulunabilir ve obezite riskini artırabilir. Fazla ekran süresi, özellikle gece geç saatlere kadar bilgisayar veya telefon kullanımı, uyku kalitesini düşürebilir. Uyku bozuklukları ise obezite ile ilişkilendirilmiştir (Altındağ ve Sert, 2009; Cappuccio ve ark., 2008; Ulutaş ve ark., 2014). Ancak, bu olumsuz etkilerin yanı sıra teknoloji, obezite eğitimi ve sağlıklı yaşamı desteklemede de kullanılabilir. Sağlık uygulamaları, egzersiz uygulamaları ve diğer online kaynaklar, bireylere kişiselleştirilmiş sağlık planları sunabilir ve sağlıklı yaşam alışkanlıklarını teşvik edebilir. Önemli olan, teknolojiyi bilinçli, dengeli ve obezite riskini azaltıcı bir şekilde kullanmaktır.

6. Sonuçlar

Bu araştırma, obezite eğitimi ve sporun entegre edilmesinin sağlık alanında olumlu etkiler yaratabileceğini açıkça ortaya koymaktadır. Bulgular, bireylerin sağlıklı yaşam tarzı alışkanlıkları edinmelerine ve obezite ile mücadele etmelerine yönelik olarak bu tür programların önemini vurgulamaktadır.

Sporun obezite eğitimi süreçlerine etkili bir şekilde entegre edilebileceği ve bireylerin daha aktif bir yaşam tarzını benimsemelerine yardımcı olabileceği çarpıcı bir sonuçtur. Bu noktanın vurgulanması için, hangi spor aktivitelerinin obeziteye karşı daha etkili olduğunu belirten somut örnekler sunulabilir. Örneğin, düzenli yürüyüş, koşu, yüzme gibi aktivitelerin obezitenin önlenmesinde nasıl etkili olduğu detaylı bir şekilde açıklanabilir. Ayrıca, sporun sadece fiziksel sağlıkla değil, aynı zamanda mental sağlıkla da nasıl bütünsel bir yaklaşımla

ilişkilendirilebileceği üzerinde durulabilir. Zihinsel sağlığı iyileştiren spor dalları, bu konuda ayrıca vurgulanabilir.

Bireyselleştirilmiş obezite eğitimi ve spor programlarının, katılımcıların programlara daha fazla bağlılık göstermelerine ve başarıyla sonuç almalarına olanak tanıdığı gözlemlenmiştir. Bu bağlamda, bireyselleştirilmiş programların tasarımında kullanılan stratejiler ve bu stratejilerin katılımcı motivasyonu üzerindeki etkileri detaylı bir şekilde açıklanabilir. Özellikle, kişisel hedeflere odaklanan, takip edilebilir ilerleme kayıtları sunan ve düzenli geri bildirimler içeren programların katılımcıların başarısını artırdığına dair somut örnekler verilebilir. Ayrıca, farklı yaş grupları, cinsiyetler ve sağlık durumları için özelleştirilmiş programların etkileşimleri üzerine daha fazla araştırma yapılabilir. Bu, programların çeşitlendirilerek daha geniş kitlelere hitap etmesine katkı sağlar.

Bu sonuçlar, gelecekteki obezite eğitimi ve spor programlarının tasarımında daha etkili stratejilerin geliştirilmesine yönelik önemli bir temel oluşturabilir. Ayrıca, toplumun geneline yönelik sağlıklı yaşam bilincini artırmak adına bu tür programların daha yaygın bir şekilde benimsenmesini teşvik edebilir.

7. Öneriler

Obezite eğitimi ve sporun daha etkili entegrasyonu için gelecekteki çalışmalarda, bireylerin yaş, cinsiyet, sağlık durumu gibi kişisel faktörlere daha fazla odaklanması önemlidir. Programların katılımcılara özel ihtiyaçlarına yönelik esneklik sağlaması, başarı şansını artırabilir.

Mobil uygulamalar, sanal egzersiz programları ve diğer teknolojik araçların, obezite eğitimi ve spor programlarında kullanımının etkilerini değerlendirmek için daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır. Bu araçlar, bireylerin programlara daha kolay erişmelerini ve takip etmelerini sağlayarak motivasyonlarını artırabilir.

Toplum bazlı spor etkinliklerinin ve obezite eğitiminin daha geniş topluluklara ulaştırılmasını sağlamak için yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve iş dünyası ile işbirliği gereklidir. Bu, toplumun geneline etki etmek ve sağlıklı yaşam bilincini yaymak adına kapsamlı bir strateji olabilir.

Kaynakça

Ahirwar, R., & Mondal, P. R. (2019). Prevalence of obesity in India: A systematic review. *Diabetes & Metabolic Syndrome: Clinical Research & Reviews*, 13(1), 318-321.

Akça, N.Ş. (2012). *Özel spor merkezlerine üye olan bireylerin spora yönelme nedenleri ve beklentilerinin gerçekleşme düzeyleri* (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Akkaya, S., & Akkaya, N. (2013). Obezite ve kas iskelet sistemi. *Türkiye Klinikleri Endokrinoloji-Özel Konular*, 6(1), 60-64.

Alaçam, H., Karadağ, R. F., & Şengül, A. C. (2013). Obezite ve psikiyatri. *Türkiye Klinikleri Journal of Endocrinology Special Topics*, 6(1), 18-25.

- Aldrich, T., & Hackley, B. (2010). The impact of obesity on gynecologic cancer screening: An integrative literature review. *Journal of Midwifery & Women's Health*, 55, 344-356.
- Altındağ, Ö., & Sert, C. (2009). Çocuklarda vücut kompozisyonu ve fiziksel aktivite ilişkisi: Pilot Çalışma. *Turkish Journal of Physical Medicine & Rehabilitation/Turkiye Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Dergisi*, 55(2), 60-63.
- Altun, S., & Ercan, A. (2016). Obezite önyargısı. *Turkiye Klinikleri Journal of Nutrition-Diet Special Topics*, 2(1), 17-22.
- Altun, S. (2015). *Üniversite öğrencilerinin obeziteye ilişkin önyargılarının belirlenmesi* (Yüksek lisans tezi). Başkent Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ankara
- Altunkaynak, B. Z., & Özbek, E. (2006). Obezite: Nedenleri ve tedavi seçenekleri. *Van Tıp Dergisi*, 13(4), 138-142.
- American College of Sports Medicine. (2010). Quantity and quality of exercise for developing and maintaining cardiorespiratory, musculoskeletal, and neuromotor fitness in apparently healthy adults: Guidance for prescribing exercise. Erişim adresi: https://www.acsm.org/docs/default-source/files-for-resource-library/exercise-guidelines-for-adults-_an-update.pdf
- Anon. (1993). *Günümüzde yeme alışkanlığı: Hassas bir denge*. Isomeridc. Servier İlaç ve Araştırma A.Ş., İstanbul, 4-13.
- Arıca, S. G., Arıca, V., Arı, M., & Özer, C. (2011). Adolesanda yeme bozuklukları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Tıp Dergisi*, 2(5), 1-10.
- Baranowski, T., Baranowski, J., Thompson, D., Buday, R., Jago, R., Griffith, M. J., et al. (2011). Video game play, child diet, and physical activity behavior change: A randomized clinical trial. *American Journal of Preventive Medicine*, 40(1), 33-38.
- Baysal, A. (1999). *Beden ağırlığının denetimi. Diyet El Kitabı* (3. Baskı). Hatipoğlu Yayınevi, Ankara, 39-60.
- Biddle, S. J., & Asare, M. (2011). Physical activity and mental health in children and adolescents: A review of reviews. *British Journal of Sports Medicine*, 45(11), 886-895.
- Bozbulut, R., Ertaş-Öztürk, Y., Döğler, E., Bideci, A., & Köksal, E. (2020). Increased obesity awareness and adherence to healthy lifestyle-diet reduce metabolic syndrome risk in overweight children. *Journal of the American College of Nutrition*, 39(5), 432-437.
- Bray, G. A. (2004). Medical consequences of obesity. *Journal of Clinical Endocrinology & Metabolism*, 89, 2583-2589.
- Burki, N. K., & Baker, R. W. (1984). Ventilatory regulation in eucapnic morbid obesity. *American Review of Respiratory Disease*, 129, 538-543.
- Cappuccio, F. P., Currie, A., Kandala, N. K., Peile, E., Stranges, S., Taggart, F. M., & Michelle, M. A. (2008). Meta-Analysis of short sleep duration and obesity in children and adults. *Sleep*, 31(5), 619-626.

- Chambliss, H. O., Finley, C. E., & Blair, S. N. (2004). Attitudes toward obese individuals among exercise science students. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 36(3), 468-474.
- Chan, J. M., Rimm, E. B., Colditz, G. A., Stampfer, M. J., & Willett, W. C. (1994). Obesity, fat distribution, and weight gain as risk factors for clinical diabetes in men. *Diabetes Care*, 17(9), 961–969. doi: 10.2337/diacare.17.9.961
- Chlif, M., Keochkerian, D., Choquet, D., et al. (2009). Effects of obesity on breathing pattern, ventilatory neural drive and mechanics. *Respiratory Physiology & Neurobiology*, 168, 198-202.
- Cleland, V. J., Schmidt, M. D., Dwyer, T., & Venn, A. J. (2008). Television viewing and abdominal obesity in young adults: is the association mediated by food and beverage consumption during viewing time or reduced leisure-time physical activity? *The American Journal of Clinical Nutrition*, 87(5), 1148-1155.
- Colditz, G. A., Willett, W. C., Rotnitzky, A., & Manson, J. E. (1995). Weight gain as a risk factor for clinical diabetes mellitus in women. *Annals of Internal Medicine*, 122(7), 481-486. doi: 10.7326/0003-4819-122-7-199504010-00001.
- Coryell, W. H., Butcher, B. D., Burns, T. L., Dindo, L. N., Schlechte, J. A., & Calarge, C. A. (2016). Fat distribution and major depressive disorder in late adolescence. *Journal of Clinical Psychiatry*, 77(1), 84-89.
- Costa-Font, J., Hernández-Quevedo, C., & Jiménez-Rubio, D. (2014). Income inequalities in unhealthy life styles in England and Spain. *Economics & Human Biology*, 13, 66-75.
- Courtemanche, C. (2009). Longer hours and larger waistlines? The relationship between work hours and obesity. *Forum for Health Economics & Policy*, 12(2), 1-31.
- Craft, L. L., & Perna, F. M. (2004). The benefits of exercise for the clinically depressed. *Primary Care Companion to the Journal of Clinical Psychiatry*, 6(3), 104-111.
- Dinsa, G., Deye, Y. G., Goryakin, E., Fumagalli, E., & Suhrcke, M. (2012). Obesity and socioeconomic status in developing countries: A systematic review. *Obesity Reviews*, 13(11), 1067-1079.
- Dunton, G. F., Kaplan, J., Wolch, J., Jerrett, M., & Reynolds, K. D. (2009). Physical environmental correlates of childhood obesity: A systematic review. *Obesity Reviews*, 10(4), 393-402.
- Eddy, K. T., Tanofsky-Kraff, M., Thompson-Brenner, H., Herzog, D. B., Brown, T. A., & Ludwig, D. S. (2007). Eating disorder pathology among overweight treatment-seeking youth: Clinical correlates and cross-sectional risk modeling. *Behaviour Research and Therapy*, 45(10), 2360-2371.
- Erdoğan, F., Şenkal, E., Çiftçi, M., Doğan, E., Keskinbora, M., Şahin, M., & Ceran, Ö. (2016). Effects of obesity on upper extremity range of motion in children. *FNG & Bilim Tip Dergisi*, 2(3), 195-200. doi: 10.5606/fng.btd.2016.035

- Ergin, I., Hassoy, H., & Kunst, A. (2012). Socio-economic inequalities in overweight among adults in Turkey: A Regional Evaluation. *Public Health Nutrition, 15*(1), 58-66.
- Erkan, N. (1972). İnsan gücü geliştirmede metot ve terminoloji jimnastik antrenör kursu notları (s. 15). Ankara.
- Evans, A. L., Paggiosi, M. A., Eastell, R., & Walsh, J. S. (2015). Bone density, microstructure and strength in obese and normal weight men and women in younger and older adulthood. *Journal of Bone and Mineral Research, 30*(5), 920-928.
- Field, A. E., Coakley, E. H., Must, A., Spadano, J. L., Laird, N., Dietz, W. H., ... & Colditz, G. A. (2001). Impact of overweight on the risk of developing common chronic diseases during a 10-year period. *Archives of Internal Medicine, 161*(13), 1581-1586. doi: 10.1001/archinte.161.13.1581.
- Finkelstein, E. A., Trogon, J. G., Cohen, J. W., & Dietz, W. (2009). Annual medical spending attributable to obesity: Payer and service specific estimates. *Health Affairs, 28*(15), 822-831.
- Forhan, M., & Salas, X. R. (2013). Inequities in healthcare: A review of bias and discrimination in obesity treatment. *Canadian Journal of Diabetes, 37*, 205-209.
- Giskes, K., van Lenthe, F.J., Turrell, G., Kamphuis, C.B., Brug, J., Mackenbach, J.P. (2008). Socioeconomic position at different stages of the life course and its influence on body weight and weight gain in adulthood: A longitudinal study with 13-year follow-up. *Obesity, 16*(6), 1377-1381. doi: 10.1038/oby.2008.54.
- Golden, D. W., Wojcicki, J. M., Jhee, J. T., Gilpin, S. L., Sawyer, J. R., & Heyman, M. B. (2008). Body mass index and elbow range of motion in a healthy pediatric population: a possible mechanism of overweight in children. *Journal of Pediatric Gastroenterology and Nutrition, 46*, 196-201.
- Göker, M., & İlkan, G. D. (2014). Obezite hipoventilasyon sendromu. *Okmeydanı Tıp Dergisi, 30*(Ek sayı 1), 15-18. doi: 10.5222/otd.suppl.2014.015
- Grundy, A., Cotterchio, M., Kirsh, V. A., & Kreiger, N. (2014). Associations between anxiety, depression, antidepressant medication, obesity and weight gain among Canadian Women. *PLoS ONE, 9*(6), e99780.
- Günay, M. (2015). Obezite ve üst ekstremitte hastalıkları. In G. Peker (Ed.), *Obezite ve ortopedik hastalıklar* (s. 25-39). Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Halliday, J. A., Palma, C. L., Mellor, D., Green, J., & Renzaho, A. M. N. (2014). The relationship between family functioning and child and adolescent overweight and obesity: a systematic review. *International Journal of Obesity, 38*(4), 480-493.
- Hamurcu, P., Öner, C., Telatar, B., & Yeşiladağ, Ş. (2015). Obezitenin benlik saygısı ve beden algısı üzerine etkisi. *Türkiye Aile Hekimliği Dergisi, 19*(3), 122-129.
- Haslam, D. W., & James, W. P. T. (2005). Obesity. *The Lancet, 366*(9492), 1197-1209.
- Hayran, O., Akan, H., Özkan, A. D., & Kocaoğlu, B. (2013). Fat phobia of university students: Attitudes toward obesity. *Journal of Allied Health, 42*(3), 139a-142a.

- Hubert, H. B., Feinleib, M., McNamara, P. M., & Castelli, W. P. (1983). Obesity as an independent risk factor for cardiovascular disease: a 26-year follow-up of participants in the Framingham Heart Study. *Circulation*, *67*, 968-977.
- Kaidar-Person, O., Bar-Sela, G., & Person, B. (2011). The two major epidemics of the twenty-first century: Obesity and cancer. *Obesity Surgery*, *21*(11), 1792-1797.
- Kanser Daire Başkanlığı. (2015). Türkiye kanser istatistikleri. Erişim: <http://kanser.gov.tr/>
- Karki, A., Shrestha, A., & Subedi, N. (2019). Prevalence and associated factors of childhood overweight/obesity among primary school children in urban Nepal. *BMC Public Health*, *19*, 1055.
- Kaw, R., Hernandez, A. V., Walker, E., & Aboussouan, L. (2009). Determinants of hypercapnia in obese patients with obstructive sleep apnea. *Chest*, *136*, 787-796. doi: 10.1378/chest.09-0615
- Koçak, B., & Yüksel, A. (2021). Kemik-eklem hastalıklarının obezite ile ilişkisi. *Sağlık ve Yaşam Bilimleri Dergisi*, *3*(1), 97-100.
- Koeing, S. M. (2001). Pulmonary complications of obesity. *American Journal of the Medical Sciences*, *321*, 249-279. doi: 10.1097/00000441-200104000-00006
- Kolb, R., Sutterwala, F. S., & Zhang, W. (2016). Obesity and cancer: Inflammation bridges the two. *Current Opinion in Pharmacology*, *29*, 77-89.
- Kolotkin, R. L., Revis, E. S., Kirkley, B. G., & Janick, L. (1987). Binge eating in obesity: Associated MMPI characteristics. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, *55*(6), 872-876. doi: 10.1037/0022-006X.55.6.872
- Kotsis, V., Stabouli, S., Bouldin, M., Low, A., Toumanidis, S., & Zakopoulos, N. (2005). Impact of obesity on 24-h ambulatory blood pressure and hypertension. *Hypertension*, *45*, 602-607. doi: 10.1161/01.HYP.0000158261.86674.8
- Kumar, S., Tadakamadla, J., Tibdewal, H., Duraiswamy, P., & Kulkarni, S. (2012). Dental student's knowledge, beliefs and attitudes toward obese patients at one dental college in India. *Journal of Education and Ethics in Dentistry*, *2*(2), 80-84.
- Lakdawalla, D., & Tomas, P. (2002). The growth of obesity and technological change: A theoretical and empirical examination (Working Paper No. 8946). National Bureau of Economic Research. Erişim adresi: <http://www.nber.org/papers/w8946.pdf>
- Lebow, J., Sim, L. A., & Kransdorf, L. N. (2015). Prevalence of a history of overweight and obesity in adolescents with restrictive eating disorders. *Journal of Adolescent Health*, *56*(1), 19-24.
- Lennon, H., Sperrin, M., Badrick, E., & Renehan, A. G. (2016). The Obesity paradox in cancer: a Review. *Current Oncology Reports*, *18*(9), 56.
- Lewis, G. F., Carpentier, A., Adeli, K., & Giacca, A. (2002). Disordered fat storage and mobilization in the pathogenesis of insulin resistance and type 2 diabetes. *Endocrine Reviews*, *23*, 201-229.

- Ljungvall, Å., & Gerdtham, U. G. (2010). More equal but heavier: A longitudinal analysis of income-related obesity inequalities in an adult Swedish Cohort. *Social Science & Medicine*, 70(2), 221-231.
- Mannan, M., Mamun, A., & Doi, S. (2016). Is there a bi-directional relationship between depression and obesity among adult men and women? Systematic review and bias-adjusted meta-analysis. *Asian Journal of Psychiatry*, 21, 51-66.
- Marcus, M. D., Wing, R. R., Ewing, L., Kern, E., Gooding, W., & McDermott, M. (1990). Psychiatric disorders among obese binge eaters. *International Journal of Eating Disorders*, 9(1), 69-77.
- Mendez, M. A., Cooper, R. S., ..., & Forrester, T. (2004). Higher income is more strongly associated with obesity than with obesity-related metabolic disorders in Jamaican Adults. *International Journal of Obesity*, 28(4), 543-550.
- Monteiro, C. A., Moura, E. C., Conde, W. L., & Popkin, B. M. (2004). Socioeconomic status and obesity in adult populations of developing countries: A review. *Bulletin of the World Health Organization*, 82(12), 940-946.
- Ortega, F. B., Ruiz, J. R., & Sjörström, M. (2007). Physical activity, overweight and central adiposity in Swedish children and adolescents: The European Youth Heart Study. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 19(4), 61-70. doi: 10.1186/1479-5868-4-61
- Özdoğan, E., Özdoğan, O., Güldal-Altunoğlu, E., & Köksal, A. R. (2015). tip 2 diyabet hastalarında kan lipid düzeylerinin hba1c ve obezite ile ilişkisi. *Şişli Etfal Hastanesi Tıp Bülteni*, 49(4), 248-254.
- Pandit, R., de Jong, J. W., Vanderschuren, L. J., & Adan, R. A. (2011). Neurobiology of overeating and obesity: the role of melanocortins and beyond. *European Journal of Pharmacology*, 660, 28-42.
- Pankow, W., Podszus, T., Gutheil, T., ..., & Wiedemann, B. (1998). Expiratory flow limitation and intrinsic positive end-expiratory pressure in obesity. *Journal of Applied Physiology*, 85, 1236-1243.
- Papadopoulos, S., & Brennan, L. (2015). Correlates of weight stigma in adults with overweight and obesity: A systematic literature review. *Obesity*, 23(9), 1743-1760.
- Parameswaran, K., Todd, D. C., & Soth, M. (2006). Altered respiratory physiology in obesity. *Canadian Respiratory Journal*, 13(4), 203-210.
- Parekh, N., Chandran, U., & Bandera, E. V. (2012). Obesity in cancer survival. *Annual Review of Nutrition*, 32, 10.
- Peker, İ., Çiloğlu, F., Buruk, Ş., & Bulca, Z. (2000). Egzersiz biyokimyası ve obezite. *İzmir: Nobel Tıp Kitapevi*.
- Penedo, F. J., & Dahn, J. R. (2005). Exercise and well-being: a review of mental and physical health benefits associated with physical activity. *Current Opinion in Psychiatry*, 18(2), 189-193.

- Porter Starr, K., Fischer, J. G., & Johnson, M. A. (2014). Eating behaviors, mental health, and food intake are associated with obesity in older congregate meal participants. *Journal of Nutrition in Gerontology and Geriatrics*, 33(4), 340-356.
- Puhl, R., Wharton, C., & Heuer, C. (2009). Weight bias among dietetics students: Implications for treatment practices. *Journal of the American Dietetic Association*, 109(3), 438-444.
- Ramazanoğlu, F., Karahüseyinoğlu, M. F., Demirel, E. T., Ramazanoğlu, M. O., & Altungül, O. (2005). Sporun toplumsal boyutlarının değerlendirilmesi. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 153-157.
- Ravussin, E., & Smith, S. R. (2002). Increased fat intake, impaired fat oxidation, and failure of fat cell proliferation result in ectopic fat storage, insulin resistance, and type 2 diabetes mellitus. *Ann N Y Acad Sci.*, 967, 363-378.
- Rogers, P. J. (2011). Obesity - is food addiction to blame? *Addiction*, 106, 1213-1214.
- Russell, W. D., & Newton, M. (2008). Short-term psychological effects of interactive video game technology exercise on mood and attention. *Journal of Educational Technology and Society*, 11(2), 294-308.
- Sabouli, S., Kotsis, V., Papamichael, C., Constantopoulos, A., & Zakopoulos, N. (2005). Adolescent obesity is associated with high ambulatory blood pressure and increased carotid intimal medial thickness. *J Ped*, 147, 651-656. doi: 10.1016/j.jpeds.2005.06.008
- Sampson, M. G., & Grassino, A. E. (1983). Load compensation in obese patients during quiet tidal breathing. *J Appl Physiol*, 55, 1269-1276.
- Samur, G. E., & Yıldız, E. A. (2012). Obezite ve kardiyovasküler hastalıklar / hipertansiyon (2. baskı). *Ankara: Sağlık Bakanlığı*.
- Sander, C., Ueck, P., Mergl, R., Gordon, G., Hegerl, U., & Himmerich, H. (2017). Physical activity in depressed and non-depressed patients with obesity. *Eating and Weight Disorders - Studies on Anorexia, Bulimia and Obesity*, 2017, pp.1-9.
- Schroeter, C., Lusk, J., & Tyner, W. (2008). Determining the impact of food price and income changes on body weight. *Journal of Health Economics*, 27(1), 45-68.
- Schwartz, M. B., Chambliss, H. O., Brownell, K. D., Blair, S. N., & Billington, C. (2003). Weight bias among health professionals specializing in obesity. *Obesity research*, 11(9), 1033-1039.
- Schwartz, M. B., Vartanian, L. R., Nosek, B. A., & Brownell, K. D. (2006). The influence of one's own body weight on implicit and explicit anti-fat bias. *Obesity*, 14(3), 440-447.
- Scrivo, R., Vasile, M., Müller-Ladner, U., Neumann, E., & Valesini, G. (2013). Rheumatic diseases and obesity: Adipocytokines as potential comorbidity biomarkers for cardiovascular diseases. *Mediators of inflammation*, Article ID 808125 1-13. doi: 10.1155/2013/808125
- Sim, L. A., Lebow, J., & Billings, M. (2013). Eating disorders in adolescents with a history of obesity. *Pediatrics*, 132(4), 1026-30.

- Singh, M. (2014). Mood, food and obesity. *Frontiers in Psychology*, 5, Article 925, 1-20. doi: 10.3389/fpsyg.2014.00925
- Speiser, P. W., Rudolf, M. C., Anhalt, H., ..., & Hochberg, Z. (2005). Childhood Obesity. *The Journal of Clinical Endocrinology & Metabolism*, 90(3), 1871-1887.
- Swinburn, B. A., Sacks, G., Hall, K. D., ..., & Gortmaker, S. L. (2011). The global obesity pandemic: shaped by global drivers and local environments. *Lancet*, 378(9793), 804-814. doi: 10.1016/S0140-6736(11)60813-1
- Şengönül, M., Arancioğlu, İ. Ö., Maviş, Ç. Y., & Ergüden, B. (2019). Obezite ve psikoloji. *Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(3), 1-12.
- Taşmaktepligil, M., & İmamoğlu, O. (1996). Türkiye'de kültürel yapının spora etkisi üzerine düşünceler. *Gazi Beden Eğitimi Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 41-51.
- Topbaş, M., Elmacioğlu, F., DüNDAR, C., Canbaz, S., & Pekşen, Y. (2000). Obezite ile günlük tüketilen bazı besin öğeleri arasındaki ilişki. *Beslenme ve Diyet Dergisi*, 29(2), 62-67.
- U.S. Department of Health and Human Services. U.S. Department of Agriculture. (2005). Dietary guidelines for Americans, 2005. 6th ed. Washington, D.C.: U.S. Government Printing Office, January 2005.
- Ulutaş, A. P., Pınar, A., Say, Z. A., & Erdal, S. (2014). Okul çağındaki 6-18 yaş arası obez çocuklarda obezite oluşumunu etkileyen faktörlerin araştırılması. *Zeynep Kamil Tıp Bülteni*, 45(4), 192-196.
- Van Kruijsdijk, R. C., Van der Wall, E., & Visseren, F. L. (2009). Obesity and cancer: the role of dysfunctional adipose tissue. *Cancer Epidemiol Biomarkers Prev*, 18(10), 2569-2578.
- Van-Itallie, T. B. (1985). Health implications of overweight and obesity in the United States. *Ann Intern Med*, 103, 983-988. doi: 10.7326/0003-4819-103-6-983
- Varış, O. (2015). Obezite ve diz eklemi. In G. Peker (Ed.), *Obezite ve Ortopedik Hastalıklar* (s. 51-76). Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Vucenik, I., & Stains, J. P. (2012). Obesity and cancer risk: evidence, mechanisms, and recommendations. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1271(1), 37-43.
- Warburton, D. E. R., Nicol, C. W., & Bredin, S. S. (2006). Health benefits of physical activity: the evidence. *Canadian Medical Association Journal*, 174(6), 801-809.
- Wolin, K. Y., Carson, K., & Coldits, G. A. (2010). Obesity and cancer. *Oncologist*, 15, 556-565.
- World Health Organization (WHO). (2021). Obesity and overweight. Erişim adresi: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/obesity-and-overweight>
- Yıldırım, N. (2018). Obezite ve Kanser. *Fırat Tıp Dergisi*, 23(Özel Sayı) 61-67.

Klasik Dönem Osmanlı Taşra Teşkilatında Görevli Yöneticiler

Aytekin YILDIRIM¹

Meltem SANSAR²

Yusuf SAĞCI³

DOI: 10.5281/zenodo.10459517

Öz

Bu çalışma, Osmanlı şehirleri ve şehir yöneticilerinin evrimini inceleyerek, Osmanlı devletinden önceki Türk İslam devletlerinin etkisi altında nasıl şekillendiklerini ele almaktadır. Şehirlerin çok fonksiyonlu yerleşmeler olduğu vurgulanmakta ve bu fonksiyonel faaliyetlerin Osmanlı yönetimine farklı şekillerde yansıdığı belirtilmektedir. Osmanlı Devleti'nin, içinde farklı dini ve etnik yapıları barındırma başarısının, merkez teşkilatına bağlı taşra yönetiminin duyarlı bir şekilde örgütlenmesiyle mümkün olduğu vurgulanmaktadır. Ancak, çalışma, klasik dönemde şehir yöneticilerinin görev ve etkinliklerinin Tanzimat Dönemi'nde belirgin bir düşüş gösterdiğini ortaya koymaktadır. Çalışmanın sonuç bölümünde ise Osmanlı'da şehir yöneticilerinin klasik dönemde merkezle etkileşim içinde oldukları ve görevlerini yerine getirdikleri, ancak Tanzimat Dönemi ile birlikte bu yöneticilerin etkinliklerinde belirgin bir düşüş ve olumsuzlukların gözlemlendiği tespit edilmektedir. Bu olumsuzlukların temel nedenlerinin daha derinlemesine incelenmesi, belirli bir dönemdeki değişimlerin etkilerinin anlaşılması ve bu sürecin Osmanlı toplumu ve yönetim sistemi üzerindeki geniş ölçekli etkilerinin anlaşılması için gelecek çalışmalara ışık tutabileceği belirtilmektedir. Ayrıca, Osmanlı şehir yöneticilerinin tarihsel evriminin daha detaylı bir şekilde ele alınması, özellikle bu dönemdeki politika ve sosyal dinamiklerin anlaşılmasına katkı sağlayabilir.

Anahtar Kelimeler: Kethüda, Şehremini, Ayan, Muhtar

Administrative Officials in the Classic Period Ottoman Provincial Organization

Abstract

This study examines the evolution of Ottoman cities and urban administrators, exploring how they were shaped under the influence of pre-Ottoman Turkish-Islamic states. Emphasizing that cities were multifunctional settlements, the study highlights how these functional activities manifested differently in the Ottoman administration. The success of the Ottoman State in accommodating diverse religious and ethnic structures is attributed to the sensitive organization of the provincial administration

¹ Yüksek lisans Öğrencisi, KTO Karatay Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih Bilim Dalı, Konya- Türkiye, aytekinyildirim5844@gmail.com

² Şehit Ahmet Eyce Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Sivas, meltemsansar@gmail.com

³ Ahmet Ayık Spor Lisesi, Sivas, yusufsagci@gmail.com

under the central authority. However, the study reveals a significant decline in the duties and activities of urban administrators during the Tanzimat Period. In the conclusion section, it is noted that Ottoman urban administrators were actively engaged with the central authority during the classic period, fulfilling their duties. However, with the advent of the Tanzimat Period, a noticeable decline and setbacks in the activities of these administrators were observed. The study suggests that a more in-depth investigation into the underlying causes of these setbacks is necessary, as understanding the impact of changes in a specific period can shed light on the broader effects on Ottoman society and the administrative system. Additionally, a more detailed examination of the historical evolution of Ottoman urban administrators can contribute to a better understanding of the political and social dynamics of this era.

Keywords: Chamberlain, Chief Minister, Local Notables, Village Headman

Giriş

Osmanlı Devleti, tarihsel süreç içinde kendisinden önceki Türk İslam devletlerinin idari teşkilat yapısını temel alarak, bu mirası özgün yeniliklerle birleştirerek kendi idari kimliğini oluşturmuştur. Bu makale, Osmanlı Devleti'nin idari yapısının temel taşlarından biri olan taşra teşkilatını ele alarak, özellikle klasik dönemde bu teşkilatın evrimini ve etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır.

Osmanlı Devleti'nin idari yapısının kalbi olan başkent, merkezi yönetimin odak noktasını oluşturmuş, ancak devletin sınırları dâhilindeki diğer bölgelere "taşra" adı verilerek özerk alt birimlere ayrılmıştır. Bu ayırım, vilayet, sancak ve köy idareleri şeklinde somut alt birimlere bölünmüştür. Osmanlı padişahları, bu idari birimlere askeri sınıftan temsilciler ve padişahın yürütme gücünü simgeleyen beylerbeyi, sancak beyi gibi yöneticiler ile padişahın hukuki yetkisini temsil eden ilmiye sınıfından kadılar görevlendirerek, yönetimi organize etmişlerdir.

Görevlendirilen bu yöneticiler, kendi alanlarında eğitimli ve uzman kişiler arasından seçilmiş, merkezi yönetime bağlı olarak sorumluluklarını yerine getirmiştir. Bu liderler, atandıkları bölgelerin güvenliğini sağlamakla birlikte, ticaretin ve sosyal yaşantının düzenli bir şekilde yürütülmesinde de kilit roller üstlenmişlerdir. Bu makale, klasik dönem Osmanlı taşra teşkilatında yer alan halkın temsilcisi olarak nitelendirilebilecek bu liderlerin başlıca görevleri, görev süreleri, unvanları, görev alanları, atama veya seçim süreçleri ile birlikte, bu liderlerin yönetimindeki ekibin dinamiklerine odaklanmayı amaçlamaktadır.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan Tanzimat Dönemine kadar geçen süreçte, kendi benzersiz klasik idari birimlerini kurarak ve bu birimlere merkezden atanan yöneticileri görevlendirerek devlet yönetimini sağlam bir zemin üzerine oturtmuştur. Merkezi devlet anlayışını benimseyen Osmanlı, taşra yönetimine de büyük önem vermiş, bu idari birimlere kendi alanlarında uzman, toplum tarafından saygı gören, eğitimli kişileri yönetici olarak seçmiştir. Bu bağlamda, Osmanlı taşra teşkilatında görev alan başlıca amirler; şehir kethüdası, şehremini, ayan ve muhtarlar, Osmanlı'nın toplumsal yapılanmasında önemli bir yer tutmuştur. Bu makale, Osmanlı taşra yönetiminin evrimini ve bu evrimin Osmanlı toplumuna etkilerini anlamak adına kritik bir perspektif sunmayı hedeflemektedir.

1. Şehir Kethüdası

Farsça kökenli olan "kethüda" terimi, Türkçe'de "kethüda" ve "kâhya" şekillerinde kullanılmıştır. Şehir kethüdarları, çeşitli lakap ve unvanlar alarak, ağa, çelebi, efendi, hacı, hoca, molla, seyyid, hafız, şeyh gibi ifadelerle anılmışlardır. Bu unvan ve lakapların incelenmesi, kethüdarların farklı meslek gruplarından ve toplumun çeşitli kesimlerinden seçildiğini göstermektedir.

Osmanlı'da şehir niteliğine sahip yerleşim birimlerinde görev yapan şehir kethüdaları, şehir halkını temsil etme sorumluluğunu üstlenmişlerdir. Vergi ve devletin talep ettiği çeşitli aynî ve nakdî yardımlar konusunda şehir halkı ile devlet arasında iletişimi sağlamak görevine sahiptirler. Bu önemli görev, eşraf ve ayan gibi gruplar arasında yer alan şehir kethüdalarını, reayanın temsilcisi ve padişah emirlerinin reaya tarafından anlaşılmasında yardımcı resmi görevliler olarak konumlandırmaktadır.

Genellikle seçimle göreve gelen şehir kethüdaları, arşiv belgeleri ve kadı sicil kayıtlarında şehir kâhyası, kasaba kethüdası kâhyası, bazı şehirlerin kasabasının kethüdası, vilayet kethüdası, şehir vekili gibi ifadelerle anılmaktadır.

Şehir kethüdalarının görev süreleriyle ilgili belirli bir sınırlama bulunmamakla birlikte, hizmetlerinde ihmal, yaşlılık, şehir ayan ve halkının memnuniyetsizliği, yolsuzluk gibi durumlar görevden alınmalarına neden olabilir. Yaşlılık veya ölüm durumunda, görev genellikle oğullarına geçerken, istifa durumunda kardeşlerine devredilebilir.

1.1. Başlıca Görevleri

Şehir halkı ile resmi makamlar arasında bağlantıyı sağlayan Şehir Kethüdalarının başlıca görevleri ulak ve mübaşir gibi şehre uğrayan devlet görevleriyle sefere çıkan, eşkıya takibi yapan askeri birliklerin, göreve gidip gelen vali, mutasarrıf, mütesellim ve bunların kethüdalarının barınma ve beslenmelerini sağlamak, menzil veya ulak beygiri tedarik etmektir. Şehirde mütesellimin kaldığı sarayın bakım ve onarımı, mütesellimin çeşitli ihtiyaçlarının karşılanması ile şehirden geçen elçilerin karşılanıp ağırlanması da şehir kethüdasının görevidir.

Bunlar, şehir ve kasabalarda halk ile devlet arasında aracı hizmeti gördüklerinden bir bakıma halkın vekili diye gösterilmiştir. Nitekim birçok berat kaydında şehir halkının ilgili kişiyi kendilerine vekil olarak görevlendirildiği belirtilmiştir. Seçimle iş başına geldikleri için bugünkü belediye başkanlarına benzetildikleri gibi şehir yöneticilerine yerellik kattıkları da iddia edilmiştir.

Şehir kethüdaları, zorunlu durumlarda şehir halkını ilgilendiren meseleleri merkeze bildirdikleri gibi güvenliğin sağlanmasında da görevlidirler. Ayrıca şehirdeki üretim ve ticaret mallarının ücretlendirilmesinde görev almışlardır. Yılda iki defa yapılan, ürün ve mal fiyatlarının belirlendiği, kadı huzurunda esnaf kethüdaları, muhtesip ve ayanla şehrin ileri gelenlerinin hazır bulunduğu toplantılara katılır, fiyatların belirlenmesinde yardımcı olurlardı.

Kaza merkezlerinde kadı, mütesellim, esnaf temsilcileri ve ileri gelenlerin toplanarak şehrin sorunlarını görüşüp kararlar aldıkları meclislerde şehir kethüdaları da bulunur ve aktif görev alırlardı. Mahkemelerde sık sık şehir kethüdalarının bilgisine ve şahitliğine başvurulurdu. Diğer ayan ve eşrafla birlikte şehir kethüdalarının isimlerine şerhiye sicillerindeki tutanakların yer almıştır.

Kethüdaların masrafların defterini tutup bunları kadı sicillerine kaydetmişlerdir. Altı aylık sancak giderleri belirlenirken, kadı önünde şehir kethüdasının karşıladığı masraflar yeniden gözden geçirilerek vergi dağıtım defterlerine yazılmıştır.

Şehir kethüdaları XV. ve XVI. yüzyıl arşiv kayıtlarından görev alanlarının şehir ve kasabalarla sınırlı olduğu anlaşılmaktadır. Şehir kethüdalarının ilk dönemden itibaren temel görevleri örfi vergilerin tahsilinde halk ile devlet arasında aracılık olduğundan hükümetin toptan istediği vergi şehir halkının servetlerine ve statülerine göre dağıtılıp toplanmıştır. Şehir kethüdaları bu görevi kadı ve esnaf temsilcilerinden oluşan bir heyetle veya daha geniş

katılımlarla yaptıkları gibi, vergilerin esnafa ve mahallelere dağıtımını direk olarak kendileri yapar, kimlerin vergiden muaf olacağını belirlerdi. Devlet tarafından talep edilen yükümlülüklerin şehirliye adaletli şekilde dağıtımının yanı sıra işlerin sıraya konması, bu yükümlülüklerle ilgili halkın dileklerinin merkeze iletilmesi, şehirde darlık ve sıkıntı çekilmemesi gibi görevler de şehir kethüdasının görev alanı arasındadır.

1.2. Şehir Kethüdalarının Etkisini Kaybetmesi

Şehir kethüdarları, XVII. yüzyıl sonlarından itibaren, ayanların hızla güç kazanması sonucunda etkinliklerini ve nüfuslarını yitirmeye başlamışlardır. XVIII. yüzyıl boyunca, bazı şehirlerde resmi ayanların etkisi altına girmiş ve ayanlar tarafından seçilmişlerdir. I. Abdülhamid, reayayı ayan baskısından kurtarmak amacıyla güç kaybeden şehir kethüdalarını ayan olarak atamaya başlamıştır. Ancak, şehir kethüdarları, halk üzerinde etkili bir hâkimiyet kuramadıkları ve ayanlar hala varlıklarını sürdürdükleri için bu durum istenilen sonuca ulaşmamış, 1790'da başarısızlık nedeniyle eski düzene dönmüştür.

Şehir kethüdalarının tam olarak ne zaman ortadan kalktığına dair kesin bilgi bulunmamaktadır. XIX. yüzyılın sonlarına gelindiğinde, devletin çeşitli bölgelerinde birçok şehir kethüdasının hala görev yaptığına dair kaynaklar mevcuttur. Ancak, XIX. yüzyıl ortalarına gelindiğinde, şehir kethüdalarının görevlerinin önemli bir kısmı ellerinden alınmıştır. 1826'da ihtisap nazırlıklarının, 1836'da Evkaf Nezareti'nin kurulmasıyla kaza merkezlerinde birçok yeni idareci ortaya çıkmış, vergilerin toplanması doğrudan kaza müdürlüklerine bırakılmıştır. Tanzimat öncesinde başlayan ve 1870'li yıllara kadar devam eden bu süreç içinde, şehir kethüdalarının etkisi zamanla azalmıştır.

2. Şhremini

Osmanlı Devleti'nde Şhremini, şehirlere gelen üst düzey yöneticilerin ihtiyaçlarını karşılamak ve saray ile kamu binalarının tamirâtı ve inşası için gerekli malzemeyi temin etmekle görevli olan bir memurdur.

Merkezden atama ile göreve getirilen Şhremini, ilk olarak sadrazamın huzurunda hilat giyer, ardından saraya giderek Darüssaade ağasının huzurunda tekrar hilat giyerek görevine başlardı. Bazen yeni atanan diğer makam sahipleriyle birlikte padişahın huzuruna çıkması da gerekebilirdi. Görevden alınması durumunda ise kendisine ait olan mühür alınarak, yeni görevlendirilecek kişi için zarfın içinde saklanırdı.

2.1. Başlıca Görevleri

Saraya ve halka ait binaların yapım, onarım işleri için gerekli olan malzemeyi sağlamak, inşaatlar yapılırken orada bulunmak, işçi ücretlerini ödemek, inşaatla ilgili hesapları tutmak, Galata Sarayı ve İbrahim Paşa Sarayı'nın yiyecek ve giyecek giderlerini, Eski saray ve Topkapı Sarayları ile padişah haremının maaş ve masraflarını karşılamak şhremininin başlıca görevleridir. Ayrıca surre alayı için gerekli eşyaları satın almak, sarayın nakliye ücretlerini ödemek, Enderun'un ihtiyacı olan kap kacağı satın almak ve tamirleriyle ilgilenmek, sarayların mühimmatını temin etmek görevleri arasındadır. XVI. yüzyılın ortalarından itibaren yabancı ülke elçilerinin devlet merkezine kadar olan masraf ve harcamaları yine şhremini tarafından görülmüştür.

Şhreminin bütün işleri şhreminininden sorulurdu. Şhreminiyle şehir kethüdasının sözünün esnaf, tüccar, ayan ve eşrafa geçtiği ve devlete ait binaların şhreminleri vasıtasıyla yapıldığı şeklindeki sözleri şhreminlerinin taşrada İstanbul'da gördükleri işlerin dışında bazı

yükümlülükler üstlendiğini göstermektedir. Padişahların taşraya ve özellikle Edirne'ye gidişlerinde şehremini de onların yanında bulunurdu. Fakat padişah ordunun başında sefere çıktığı zaman, şehremini İstanbul'da kalır ve burada sadaret kaymakamının topladığı divana katılırdı. Divan-ı Hümayun toplantıları sırasında şehremini diğer eminlerle birlikte dışarıda dururdu. Fikrine başvurulmak gerekirse içeri girip fikirlerini beyan ederdi.

2.2. Şehreminilerin Etkisini Kaybetmesi

Devlet tarafından atanan ve Meclis-i Vala'nın asıl üyesi olan şehremininin hâkimiyeti altında, iki yardımcı ile halk, esnaf ve hükümet temsilcilerinden oluşan bir şehremaneti meclisi bulunmaktadır. 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi ile birlikte taşrada önemli merkezlerde belediyeler kurulmaya başlanmış ve yaygınlaştırılmıştır.

Şehremini unvanı, Türkiye Cumhuriyeti'nde bir süre daha kullanılmıştır. Ancak, 3 Nisan 1930 tarihinde çıkarılan belediye kanunuyla birlikte şehremini ve şehremanetinin yerini belediye ve belediye meclisleri almaya başlamıştır.

3. A'yan

"Ayan," Arapça "ayn" kelimesinin çoğulu olan, eşraf, vücut, ve erkân anlamına gelmektedir. Osmanlı'da halk nezdinde itibarca öne çıkan kişiler için kullanılan bir kavramdır.

İlk İslam devletlerinde adı geçen ayan, Anadolu Selçuklu Devleti'nde uygulanan hali ile Osmanlı Devleti'ne geçmiştir. Osmanlı Devleti'nde geniş anlamda kullanılan ayan kavramı; belgelerde voyvoda, mütesellim, muhassıl, mutasarrıf ve vali olarak görülen yerli yöneticiler aynı zamanda derebeyi veya mütegalibe ismiyle de ifade edilmektedir. Bunun yanında molla, kadı, müftü, müderris gibi ilmiye mensupları, kethüda ve yeniçeri gibi kapıkulları ile esnafın önde gelen tüccar ve mültezimler de ayandan eşrafından sayılmıştır. Osmanlı Devleti'nde bunların hepsine birden "Ayan-ı Vilayet" adı verilmektedir.

Osmanlı Devleti'nde XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren devletle halk arasında irtibatı sağlayan, âyan, eşraf gibi adlarla anılan bölgesel otoriteler, zamanla devletin içine düştüğü sıkıntılardan faydalanıp buldukları bölgede güçlerini ve nüfuzlarını merkezi otorite aleyhine genişletmiştir.

3.1. Başlıca Görevleri

Osmanlı Devleti'nde şehir ve kasabalarda devletle halk arasında etkileşimi sağlayan ayanlar, klasik dönemde görevlerini kendi idari bölgelerinde yaptıkları için, toplum içindeki nüfuzları oturduğu yerleşim merkezi ile sınırlı kalmıştır. Ayan, XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren merkezi otoritedeki zayıflıklar, memleketin idaresinde aksaklıkların ortaya çıkması ile birlikte ön plana çıkmış, önem kazanmaya başlamıştır.

Bu dönemde reaya ile merkez arasındaki işlerde aracı olarak faaliyet gösteren ayanın, bulunduğu bölgenin çeşitli ihtiyaçlarını temin etmek, vakıfların mallarına bakmak, satılan malların fiyatlarını tespit etmek gibi görevleri bulunmaktadır. Bunun yanında bilirkişilik yapmak, bazı vergilerin tahsil edilmesi, idarede usulsüzlük yapanları tespit ederek görevlerine son verilmesi ve yerlerine işin ehli yöneticilerin tayin edilmelerini sağlamak gibi görevleri yerine getirmiştir.

Osmanlı klasik dönemde bu görevler haricinde ayanlar, baş ayan sıfatı ile buldukları bölgede yapılacak önemli işlerde vali ve kadıların fikir alışverişinde bulunduğu, halkın vekili olarak bölgenin yetkili insanlarıyla bir araya gelerek sorunların giderilmesinde görev almıştır.

Osmanlı merkezi yönetiminin zayıflaması ile yüksek faizli tefecilik yoluyla ekonomik olarak güçlenen ayanlar, 1559 yılından itibaren güçlerini ve etkinliklerini artırmaya başlamışlardır. Bu duruma halkın ekonomik olarak zor durumda olması ve ayanlardan borç para alarak geriye ödeyememesi, reayayı ayanlara bağımlı hale getirmiştir. Bu durum, ayanları zamanla ekonomik ve nüfuz olarak güçlendirmiştir.

Anadolu'da ortaya çıkan Celali isyanları ile ekonomik ve sosyal sorunların ortaya çıkması, halkın devlete olan güveninin azalması ve tımarlı sipahilerin sayısının azalmasından dolayı boş kalan tımarlar iltizama verilince, ayanlar daha da ön plana çıkmıştır. İltizam olarak halkı etkisi altına alan ayanlar, toprağını terk eden çiftçi ve leventlerin kendisine sığınması ile çalışan ve savaşan kişi sayısı bakımından da güç kazanmıştır. Diğer taraftan paşmaklık ve arpalık olarak verilen topraklara genellikle yerli ayanın voyvoda ve mütesellim olarak tayin edilmesi, bunların yönetim alanında güçlenmelerine imkân vermiştir. Böylece ayan toplumsal, ekonomik ve askeri güçlerine idari yetkiler de ilave ederek bölgelerinin merkezle olan ilişkilerinde en etkili temsilci durumuna gelmiştir.

Osmanlı gerileme döneminden itibaren ortaya çıkan ekonomik sorunları çözmek için, 1695 yılından itibaren bazı mukataaların malikâne adı verilen bir yöntemle iltizama verilmesi, ayanların nüfuz kazanmasında önemli derecede rol oynadı. Ayanlar, bu sistemle bölgelerindeki gelir kaynaklarının kontrolüne hâkim olup, bunu devam ettirme yoluyla devlete ait bazı yetkileri kullanma fırsatını ele geçirdi. Diğer taraftan ayanlar, devletin 1683'ten 1718'e kadar cephelerde uğradığı yenilgiler ve ekonomik sıkıntılardan dolayı, vergi toplamak ve merkez maliyeye borç para vererek daha da önem kazanmışlardır.

Osmanlı'nın gerileme döneminde, taht kavgaları, kapıkulu ve celali isyanları, vergi sistemindeki bozulmalar ve merkezi otoritenin zayıflaması halkın devlete olan güvenin sarsılmasına neden olmuştur. Bundan faydalanan ayanlar, görevlerini yürütürken kendi menfaatlerini de göze de hareket etmiş, taşrada ortaya çıkan otorite boşluğundan yararlanarak memleketin birçok yerinde varlık ve üstünlüklerini kabul ettirmişlerdir.

Osmanlı Devleti'nde XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren devletle halk arasında irtibatı sağlayan ve âyan, eşraf gibi adlarla anılan bölgesel otoriteler, zamanla devletin içine düştüğü sıkıntılardan faydalanıp buldukları bölgede güçlerini ve nüfuzlarını merkezî otorite aleyhine genişletmiştir. Siyasi, askeri ve ekonomik yönden kendine yeter düzeyde güç sahibi olan ayanlar ile Osmanlı padişahı II. Mahmut döneminde 29 Eylül 1808 yılında anayasal bazı özellikleri içeren Senedi İttifak imzalanmıştır. Türk tarihinin ilk anayasal belgesi olarak kabul edilen Senedi ittifak ile taşrada otoritesini kaybeden devlet, ilk kez padişah dışında bir güç olarak ayanların varlığını resmen kabul etmek zorunda kalmıştır.

3.2. Ayanların Etkisini Kaybetmesi

Tanzimat döneminde ayanın görevleri, yeni kurulan kurumlar ve kişilere transfer edilmiş, bu dönemde Babıali, ölen ayanın yerine yeni birini atamayarak ayanların resmi olarak varlığına son verilmiştir. Bu yönetici zümrenin ortadan kaldırılmasına rağmen, taşrada gayri resmi bir şekilde ayanlar, varlıklarını ve nüfuzlarını sürdürmeye devam etmişlerdir.

4. Muhtarlar

Osmanlı taşra teşkilatı içinde mahalle ve köylerde güvenliği sağlamak, verginin dağıtılması ve toplanmasını sağlamakla sorumlu olan temsilciler muhtarlar olarak adlandırılmıştır. Bu kavram aynı zamanda toplumun belirli zümrelerinin seçilmiş temsilcileri için de kullanılmıştır.

Muhtarlık teşkilatı, ilk kez tayin yoluyla 1829'da İstanbul'da Üsküdar, Galata ve Eyüp bölgelerinde uygulamaya konuldu. Bu uygulama, İstanbul'a yönelen göçü kontrol etmek, mahalle giriş ve çıkışlarını denetim altına alarak güvenliği sağlamak ve olası yönetim karşıtı faaliyetleri önceden belirleyerek gerekli önlemleri almak amacını taşımaktaydı.

Bu uygulama sonucunda halkın ihtiyaçları karşılanmış, talepleri gerektiği şekilde ele alınmıştır. Bu durum, muhtarlık kurumunun yaygınlaştırılmasına önemli bir katkıda bulunmuş, hemen ardından ülkenin dört bir yanına emirler gönderilerek muhtarlık makamının ülkenin diğer bölgelerine ve hatta Rumeli'ye doğru genişlemesi sağlanmıştır.

Anadolu ve Rumeli'de görevlendirilen muhtarların isimleri kadılar tarafından deftere kaydedilmiştir. Defterler defter nazırına ve oradan ceride nezaretine gönderilmiş, daha sonra isimler padişahın onayından geçtikten sonra adlarına mühürler hazırlanmış ve görevlerine başlamaları için muhtarlara haber gönderilmiştir.

4.1. Başlıca Görevleri

Muhtarların temel sorumlulukları, mahalle ve köylerde güvenliği sağlamak ve verginin toplanması ve dağıtılmasına yardımcı olmaktır. Bu kapsamda muhtarlar, seyahat belgelerini kontrol ederek gelenleri denetlemiş ve belgesi olmayanları genel kontrol etmiştir. Kurallara uygun bir şekilde mahalle veya köylere sonradan yerleşmek isteyenlere rehberlik ederek yer göstermiş ve yeni gelenlere kefil bulduktan sonra adlarını deftere kaydedip bu bilgileri defter nazırına bildirmiştir. Farklı bölgelere seyahat etmek isteyen kişilere, defter nazırının onayı ile kişinin anne ve baba adı, gitmek istediği yer ve kalış süresi hakkında mühürlü bir pusula vermiştir. Muhtarlar ayrıca kendi bölgesindeki insanların doğum ve ölüm tarihlerini, göç eden veya gelenlerin kayıtlarını tutarak bu bilgileri defter nazırına iletmekle sorumlu olmuşlardır.

1864 Vilâyet Nizamnamesi ile köy idaresinde yeni düzenlemeler yapılmıştır. İhtiyar meclisi, bu nizamname ile ilk defa görev almış ve yönetimde etkin bir rol oynamıştır. Nizamname ile muhtarların görev ve yetkileri artırılarak vergi toplama, belediye hizmetleri, çeşme, okul ve ibadet yerlerinin bakımı ve onarımı, bekçi ve korucuların idaresi, devletin resmi belge ve emirlerinin halka duyurulması, nüfus kayıtlarının tutulması, veraset davalarında mahkemelere yardımcı olma gibi görev alanları genişlemiştir.

4.2. Muhtarların Etkisini Kaybetmesi

1871 tarihli İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi'nin kabul edilmesiyle birlikte ihtiyar meclisleri ve muhtarın üzerinde kontrol yetkisine sahip olan nahiye müdürlüğü kuruldu. Bu düzenleme, muhtarların devletle iletişimini artık köy ile kaza arasında bir idari birim olarak yerini alan nahiye müdürü aracılığıyla sağlamalarını öngörmüştür. 10 Haziran 1933 tarihinde kabul edilen ve 1 Ocak 1934'ten itibaren yürürlüğe giren belediye teşkilatı hakkındaki kanun, muhtar ve ihtiyar heyetlerinin ortadan kaldırılmasını öngörmüş ve görevlerinin önemli bir kısmını belediyelere devretmiştir.

Sonuç

Sonuç olarak, Osmanlı şehirleri ve şehir yöneticileri, tarihsel gelişim süreçlerinde Türk İslam devletlerinin izlerini taşımanın yanı sıra, Osmanlı devletinin kendi özgün özellikleriyle de şekillenmiştir. Bu şehirler sadece nüfus yerleşimi değil, aynı zamanda çok fonksiyonlu merkezler olarak hizmet vermiş ve Osmanlı yönetimi tarafından farklı faaliyetlere ev sahipliği yapmıştır.

Osmanlı Devleti, çok çeşitli dini ve etnik grupları bünyesinde barındırma başarısını göstermiştir. Bu başarı, devletin siyasi yapısının yanı sıra, toplumsal gelenek ve adetlere duyarlı bir şekilde örgütlenmiş olan merkez teşkilatına bağlı taşra yönetiminin belirli bir sistem içinde etkin bir şekilde çalışmasına dayanmaktadır.

Bu çalışma, Osmanlı'da şehir yöneticilerinin klasik dönemde merkezle etkileşim içinde olduklarını ve görevlerini başarıyla yerine getirdiklerini vurgulamaktadır. Ancak, Tanzimat Dönemi ile birlikte bu yöneticilerin etkinliklerinde belirgin bir düşüş ve olumsuzluklar gözlemlenmiştir. Bu durumun temel nedenlerini daha ayrıntılı bir şekilde inceleyerek, belirli bir dönemdeki değişikliklerin toplum ve yönetim üzerindeki etkilerini anlamak önemlidir.

Osmanlı şehir yöneticilerinin evrimini daha detaylı bir şekilde ele almak, özellikle bu dönemdeki politik ve sosyal dinamikleri anlamak için önemlidir. Bu bağlamda, gelecekteki araştırmacılara, Osmanlı yönetim sistemi içindeki şehir yöneticilerinin rolünün ve evriminin daha derinlemesine incelenmesi gerektiği yönünde bir çağrıda bulunulabilir. Bu, sadece Osmanlı tarihine değil, aynı zamanda genel anlamda toplumsal ve idari değişimlere dair daha kapsamlı bir anlayışın oluşturulmasına da katkı sağlayabilir.

Kaynakça

- Akdağ, M. (1975). Osmanlı tarihinde ayanlık düzeni devri, 1730-1839. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 14(23), 51-61.
- Baykara, T. (1990). Osmanlı taşra teşkilatında XVIII. yüzyılda görev ve görevliler (Anadolu). Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları
- Ergenç, Ö. (1982). Osmanlı klasik dönemindeki eşraf ve a'yan üzerine bazı bilgiler. *Osmanlı Araştırmaları*, 3, 105-118.
- Ergin, O. N. (1995). Mecelle-i umûr-ı belediyye (İstanbul 1330-38). İstanbul, III, 1257-1305.
- İnalçık, H. (1955). 15. Asır Türkiye iktisadî ve içtimaî tarihi kaynakları. *İslâm Araştırmaları Dergisi*, 15(1-4), 53.
- Köprülü, M. F., & Uzunçarşılı, İ. H. (Eds.). (1989). Âyân. *İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 2, ss. 40-42). İstanbul: İslâm Ansiklopedisi Yayınları.
- Ortaylı, İ. (1985). Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Yerel Yönetim Geleneği. İstanbul, 100-108.
- Özkaya, Y. (1977). Osmanlı İmparatorluğunda Âyanlık. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi
- Turan, Ş. (1963). Osmanlı teşkilâtında hassa mimarları. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 158-200.
- Uzunçarşılı, İ. (1942). Hakkı, Meşhur Rumeli Âyanlarından Tirsinikli İsmail, Yılık Oğlu Süleyman Ağalar ve Alemdar Mustafa Paşa. İstanbul.

İlğasından İhyasına Bir Tarikatın Serencamı: Osmanlı Devleti'nin Bektaşi Tarikatını Tasfiyesi

Nil Gül Karakılıç¹

DOI: 10.5281/zenodo.10459573

Öz

Bektaşilik 13. Yüzyılda Horosan erenlerinden Hacı Bektaş-ı Velinin müritleri tarafından kurulup 16. Yüzyılda Balım Sultan tarafından kurumsallaştırılmış senkretik bir tarikattır. Bektaşiliğin özünde Yesevilik, Kalenderilik, Melamilik, Haydarilik, Vefailik gibi tasavvufi akımlar bulunmakla beraber tarikatın Hurufilikten de etkilendiği bilinmektedir. Temelinde sevgi ve hoşgörü bulunan Bektaşiliğin en karakteristik özelliği müntesiplerinin nükteli söyleyişleri ile acıma ve şefkati esas alan birleştirici yönüdür. Bektaşilik sünni İslam geleneğiyle çatışmasına rağmen Osmanlı bürokrasisiyle iyi ilişkiler kurmayı başarmış ayrıca Aleviliğin soy bağını esas alan kısıtlamalarına karşın Bektaşilik herkesin bağlanabildiği meşru bir kurum olmuştur. Bu olumlu ilişkiler Yeniçeri Ocağının kaldırılmasına kadar devam etmiş, tarikat mensupları Osmanlı bürokrasisinde daima ayrıcalıklı bir statüye sahip olmuştur.

Bu makale Osmanlı Devleti'nin Bektaşiliği lağvederken kullandığı yöntemleri incelemektedir. Bir giriş ve üç alt başlıktan oluşan makalenin giriş bölümünde Bektaşilik hakkında kavramsal bir çerçeve çizilerek tarikatın Osmanlı Devleti'yle olan ilişkileri hakkında panoramik ve kronolojik bir değerlendirme gerçekteştirilmiş, alt başlıklarda ise tarikatın tasfiyesinde kullanılan yöntemler irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, II. Mahmut Dönemi, Bektaşilik, Bektaşiliğin Kaldırılması.

The Fate Of a Religious Order From İts Abolition To İts Revival: The Liquidation Of The Bektashi Order By The Ottoman State

Abstract

Bektashism is a syncretic sect founded in the 13th century by the disciples of Hacı Bektaş-ı Velı, one of the saints of Khorasan, and institutionalized by Balım Sultan in the 16th century. Although Bektashism has Sufi movements such as Yesevi, Kalenderi, Melami, Haydari, Vefai, it is known that the sect is also influenced by Hurufism. The most characteristic feature of Bektashism, which is based on love and tolerance, is the witty expressions of its

¹ Tarih Bilim Uzmanı, nilgulaslaner1983@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-5969-2530>.

followers and the unifying aspect based on pity and compassion. Despite its conflict with the Sunni Islamic tradition, Bektashism managed to establish good relations with the Ottoman bureaucracy, and despite the restrictions of Alevism based on lineage, Bektashism became a legitimate institution to which everyone could subscribe. These positive relations continued until the abolition of the Janissary Corps, and members of the order always had a privileged status in the Ottoman bureaucracy.

This article examines the methods used by the Ottoman Empire when abolishing Bektashism. In the introductory part of the article, which consists of an introduction and three subheadings, a conceptual framework about Bektashism is drawn and a panoramic and chronological evaluation of the sect's relations with the Ottoman Empire is made, and in the subheadings the methods used in the liquidation of the sect are examined.

Key Words: Ottoman Empire, II. Mahmut Period, Bektashism, Abolition of Bektashism.

Giriş

Safevilerin Anadolu üzerindeki siyasi hedefleri ortaya çıkıncaya kadar Safeviye Tarikatının sadece tarikat merkezi Erdebil'de (Kütükoğlu, 1993, s. 2; Yaman, 1994, s. 32) değil hemen hemen bütün Ön Asya'da manevi bir nüfuzunun bulunduğu söylenebilir. Bazı kaynaklara göre sünni olan Safeviye Tarikatının zamanla, Hoca Ali'den itibaren, Şiiliğe evrilmesinin nedenlerinden biri kendilerini Osmanlı Devletinden tefrik etmek arzusuymdu. Aslına bakılırsa Osmanlı Devleti'nin tüm İslam dünyası üzerindeki hâkimiyetinden sonra Safevilerin gayri sünni kesimlere ve özellikle Şiiliğe dayanmaktan başka bir alternatifini görmüyordu (Gölpınarlı, 1977, s. 789).

Ayrıca Şah İsmail'in İran ve çevresinde elde ettiği siyasi başarılar ve özellikle Şahkulu İsyanı sırasında Kütahya'yı işgal eden Safevilerin Bursa'yı tehdit eder hale gelmesi ihmal edilmeyecek kadar önemli bir emareydi. Osmanlı kamuoyu bir süredir Anadolu'da devam etmekte olan Celali İsyanlarının da İran tarafından teşvik ve tahrik edildiğinin farkındaydı. Fakat bütün bunlara rağmen Devlet-i Aliye, I. Selim'e kadar, meseleye gerçekçi çözümler üretememişti (İnalçık, 1999, ss. 89-91, 99-100).

Safevilerin asıl amacı Anadolu'daki Kızılbaşlıktan (Alevilikten) istifade ederek Osmanlı topraklarını ele geçirmektir. Kızılbaşlık ise İslami ve mistik bir görüntü altında eski inançlarını muhafaza eden, Osmanlı Devletinin vergi vermeye ve yerleşik hayata geçirmeye zorladığı konar-göçer Türkmenler arasında Safevilerin propagandaları sonucunda ortaya çıkan siyasi, dini ve sosyo-kültürel yeni bir yapılanmaydı (Ocak, 1998, ss. 141-143).

Safevi tarikatının müritlerini, Safevi Devleti'ni ya da Safevi Devletinin hüküm sürdüğü coğrafyayı ifade etmek için kullanılan bu tabir zamanla Anadolu'da yaşayan Alevileri de tanımlar hale gelmiştir (Gölpınarlı, 1977, s. 789-790).

Aleviler özellikle Sultan II. Beyazıt'tan itibaren Safevilerin bölgedeki faaliyetlerini desteklemiş hatta pek çok Türkmen aşireti Safeviye tarikatına bağlanmıştır. Bunun üzerine Osmanlı Devleti Türkmenler arasındaki Safevi propagandasını tasfiye etmek için daha mutedil olan Bektaşîleri desteklemiştir (Şapolyo, 1964, s. 448).

Osmanlı Devleti'nin Bektaşîlerle İlişkileri

Selçuklularla başlayan padişah-derviş ilişkileri, Osmanlı döneminden itibaren daha da ileri götürülmüş, zamanla her Osmanlı padişahı bir tarikatın mensubu haline gelmiştir (Kara, 1990, s. 161). Hatta sadece padişahlar değil sıradan insanlar ve zanaatkarlar bile sil ü süluk yoluna girmek üzere tarikatlara bağlanmıştır. Bu tarikatların en önemlilerinden biri de şüphesiz Bektaşîliktir. Bektaşîlik bir Haydari Şeyhi olan Hacı Bektaş-ı Veli tarafından kurulmuştur. Horasan'dan Anadolu'ya intikal ederek Sulucakarahöyük'e yerleşen Hacı Bektaş-ı Veli burada bir tekke kurarak irşada başlamıştır. Ahmet Yaşar Ocak'ın tespitine göre Osmanlı Devleti Yeniçeri Ocağını, zamanla gaziler arasında son derece güçlü olan Hacı Bektaşî Veli kültü sebebiyle Bektaşî tarikatına bağlamıştır (Ocak, 1996, s. 167). Ayrıca Hacı Bektaş-ı Veli'nin ölümünden sonra tarikat Abdal Musa'nın denetimine girmiştir. Böylece Abdal Musa tarikatın ikinci piri olmuştur. Fakat pek çok kaynağa göre Bektaşî tarikatının ikinci piri tarikatı taazzuv edip ritüelleri revize eden Balım Sultan'ındır (Köprülü, 1997, s. 462). Bektaşîlik zamanla Şiilik ve Hurifiliğin tesiriyle senkretik bir tarikata dönüşmüştür (Ocak, 1992, s. 374). Bu durum on iki imam geleneği, içki içme ve tarikatın aslında olmayan bazı usul ve erkanın da tarikat içine sızmasına neden olmuştur. Aslında Bektaşîlik sünni İslam geleneğiyle çatışmasına rağmen Osmanlı bürokrasisiyle iyi ilişkiler kurmayı başarmış ayrıca Aleviliğin soy bağına esas alan kısıtlamalarına karşın Bektaşîlik herkesin bağlanabildiği meşru bir kuruma dönüşmüştür (Kutlu, 2008, ss. 153-154). Öyle ki, 16. Yüzyılda devletin gayri meşru olarak telakki ettiği pek çok tarikat Bektaşî tarikatına sığınarak ayakta kalabilmiştir. Daha doğrusu Osmanlı Devleti gayri sünni tarikatları Bektaşîler içinde temerküz ederek denetlemeye çalışmıştır. Bu müspet ilişkiler Yeniçeri Ocağının kaldırılmasına kadar devam etmiş, tarikat mensupları Osmanlı bürokrasisinde daima ayrıcalıklı bir statüye sahip olmuştur.

Yeniçerilerin Bektaşî Tarikatıyla İlişkileri

Rivayete göre Bektaşî tarikatıyla Yeniçerilerin ilişkileri Hacı Bektaşî Velinin Orhan Gazi zamanında kurulan yeni orduyu kutsayıp onlara "Yeniçeri" ismini vermesiyle başlar. Fakat Aşıkpaşa'ya göre 1271'de vefat eden Hacı Bektaşî Veli'nin yeniçerilerle temas halinde olması imkansızdı. Aşıkpaşa'nın da ifade ettiği gibi Yeniçeri Ocağının I. Murat zamanında kurulduğu düşünülürse yeniçeri askerleriyle görüşen kişinin Hacı Bektaşî Veli değil Abdal Musa olduğu görülür. Böylece Osmanlı Devletinin Bektaşîlerle ilişkileri Yeniçeri Ocağının kurulmasıyla başlamış, 17. Yüzyıldan itibaren de resmi bir mahiyet kazanmıştır (Köprülü, 1988, ss. 93-95).

Osmanlı Devleti'nin Balkan topraklarında feodal güçleri içine alan engin bir hoşgörülle hareket ederek fetihleri kolaylaştırması, Anadolu'da ise aşiret ve cemaat liderlerini kazanarak meşruiyet kesb etmesi devletin tekkeyle olan bağlarını daha da güçlendirmişti. Öyle ki, merkez tekke postnişinin atanmasında bile Yeniçeri Ağasının büyük bir etkisi bulunmaktaydı. Hacı Bektaş Veli tekke ve türbesinin şeyhi olan zat vefat edince yerine geçecek kişi İstanbul'a gelir, ocaklılar onu alayla karşılayarak Ağakapısına götürüp tac takar, yine alayla birlikte Babiali'ye gidilerek ferace giydirilirdi. Yeni şeyhe tekkesine dönene kadar "mihman-ı azizü'l-vücutumuzdur" denilerek izzet ve ikramda bulunulurdu. Hatta merkez teşkilatıyla ilgili bir sorun ortaya çıkıp çözülemediği durumlarda Yeniçeri Ağasının meseleye bizzat müdahale ettiği olurdu. Ayrıca Bektaşî geleneklerini Yeniçeri Ocağının törenlerinde de görmek mümkündü. Yeniçeri Ocağına kaydedilen askerler Hacı Bektaşî Veli yolundan ayrılmayacağına dair yeminler eder ve fakat bunların hiç biri gerçek bir mürit olarak telakki edilmezdi. Böylece arkasına Yeniçeri Ocağının desteğini alan Bektaşî Tarikatı zaman içinde güçlenerek taazzuv etmişti (Ahmet Cevdet Paşa, 1309, 180).

Yeniçeri Ocağının Kaldırılması

Sultan II. Mahmut Yeniçeri Ocağını kaldırmadan önce ocağın ileri gelenlerinin bir kısmını derdest etmek, bir kısmını da sürgüne göndermek suretiyle etkisiz hale getirmeye çalışmıştı. Hatta sırf Yeniçeri Ocağına alternatif olsun diye topçu sınıfını ön plana çıkarmıştı. Sultan 1826 yılının Mayısında içinde Yeniçeri Ocağının ileri gelenlerinin de yer aldığı Meşveret Meclisini toplantıya çağırarak askeri bir ıslahat yapacağını duyurmuş, toplantının sonunda “Eşkinci” adıyla “harp sanatını bilir” bir ordunun kurulmasına karar vermişti. Ayrıca Yeniçerilerin tepkisini çekmemek için kamuoyuna amacının sadece devletin gücünü artırmak olduğu izlenimini vermişti. Bütün bunlar 12 Haziran 1826’da Yeniçerilerin Eşkinci Ocağının Etmeydanı’ndaki talimini görmesine kadar devam etti. Bu görüntüleri içlerine sindiremeyen Yeniçeriler önce propagandaya 15 Haziran’dan itibaren de etrafa ateş açarak isyan etmeye başladılar. Aynı gün Ağa Kapısına doğru ilerleyerek Etmeydanı’nda toplanan isyancılar Babıali’ye yönelip Sadrazam Selim Paşa’nın konağını bastılar (Mutlu, 1994, ss. 46-49). Olayların büyümesi üzerine Meşveret Meclisini toplantıya çağırarak Sultan II. Mahmut devlet erkanının, ilmiye sınıfının ve sayıları üç bin beş yüzü mütecaviz medrese öğrencilerinin desteğini alarak Yeniçerilere gözdağı vermek amacıyla Sultan Ahmet Camii’ne yürüdü. Sultan burada sancak-ı şerifi mihraba koyup Müslümanların sancak altında toplanmaları çağrısında bulundu. Yeniçeriler ise “yeniçeri olan kazan yayına gitsin” diyerek emre itaat etmedi. Taraflar arasında başlayan ve günlerce devam eden çatışmalar sırasında Yeniçeri kışlaları ateşe verilerek yakılmış, ele geçirilen Yeniçeriler ise öldürülmüştü (Esad Efendi, 1243, ss. 69-74, 78-110).

Sultan Mahmut 17 Haziran 1826’da Meşveret Meclisini Yeniçeri Ocağının geleceğini görüşmek üzere yeniden toplantıya çağırıldı. Toplantı sırasında Reisülküttap Seyda Efendi Yeniçerilerin isyanları ve itaatsizlikleri nedeniyle devletin ve milletin zor günler yaşadığını, Yeniçerilerin uzun süredir ihanet içinde olduklarını söylemesi üzerine ocağın ilğasına ve onun yerine Asakir-i Mansure-i Muhammediye adlı yeni bir ordunun kurulmasına karar verildi. Bu karar sultanın yayınladığı bir fermanla yürürlüğe konuldu. Fermanla açık şekilde Yeniçeriler var oldukça devletin ve dinin bekasının tehlikede olacağı dolayısıyla bu ocağın behemehal kaldırılması gerektiği üzerinde durulmuştu.

Bektaşî Tarikatının Tasfiyesinde Kullanılan Yöntemler

Osmanlı Devleti vaka-yı hayriyeden sonra Yeniçeri Ocağını tasfiye etmek için büyük bir çaba sarfetti. Özellikle vilayetlerdeki tepki ve direnişleri bertaraf etmek isteyen devlet Ocağın halk nezdindeki itibarını sarmak için her türlü yolu denedi. 8 Temmuz 1826’da Bektaşî Tarikatının geleceğini görüşmek üzere son kez bir araya gelen Meşveret Meclisi tarikatın ordu üzerindeki yetkisinin Mevlevî Tarikatına devredilmesine karar verdi. Bunun üzerine Sultan II. Mahmut 10 Temmuz 1826’da Bektaşî Tarikatının lağvedildiğini duyurdu. Sultan meselenin bir an önce halledilmesi için sadrazamı ve şeyhülislamı uyararak ilk düzenlemeyi başlatmış oldu (Maden, 2020, ss. 63-65).

Bektaşî Tekkelerinin Kapatılması, Tekke Emvalinin Müsadere edilip Başka Tarikatlara Devredilmesi

Hükümetin takip ettiği merkezileştirme siyaseti içinde, genel anlamda tarikat faaliyetleri üzerinde çok güçlü bir denetim kurulması da yer almaktaydı. Yeniçeri Ocağının kaldırılması ve birçok mensubunun katledilmesi Bektaşîleri siyasi bir yalnızlığa sürüklemişti. On sekizinci ve 19. yüzyıl başlarındaki istikrar ortamı, 1826 yılında II. Mahmud’un yeniçeri ocağını kanlı bir şekilde ortadan kaldırması ile sona ermiştir (Aydın-Aydın, 2011, s. 42). Elimizde bulunan kaynaklara dayanarak, tarikatın kapatılmasında Bektaşîlerin Rafizi kabul edilen inançlarının

önemli bir rol oynamadığı düşünülebilir (Faroqhi, 2003, s.190). Padişah için yeniçerilerin bütün siyasi desteklerinin ocağın kendisi ile beraber yok edilmesi gerekmektedir.

Yeniçeri Ocağının kaldırılmasından sonra II. Mahmut tarikatın ordu içindeki uzantılarını temizlemeye başladı. Sultan 1828'de yayınladığı bir fermanla tarikat mensuplarının Asakir-i Mansure-i Muhammediye'ye sızarak orduyu ifsat etmeye çalıştığını dolayısıyla Yeniçeri taraftarı zabitanın ordu içinden bir an önce temizlenmesi için gerekenlerin yapılmasını emretti (COA., HAT., 340 - 19426, H-29-12-1243). Ayrıca yine bir irade-i seniyye ile Bektaşî tekke ve zaviyelerine bağlı emlak, arazi, demirbaş eşya ve mevaşinin tespiti için mal dökümlerinin hazırlanmasını istedi (COA., HAT., 294 - 17515, H-29-12-1241). Bunun üzerine tarikatın tekke ve zaviyelerine merbut her türlü taşınır ve taşınmaz malların tespiti gerçekleştirildi.

Kaynaklara göre tarikatların kapatılma işlemleri kalabalık bir heyet tarafından gerçekleştirilmişti. 1827 tarihli bir belgeye göre İstanbul'da faaliyet gösteren Bektaşî Tekkelerinin kapatılması için kapıcıbaşı, mübaşir ve neferlerle beraber Şeyhülislamlıktan birer büyük kavuklu da görevlendirilmiş, tekkeye giden görevliler Şanizade Ata Efendi, Cağalazade Tahir Bey ve Balcıyokuşluzade Raşid Efendi'yi ve müritlerini yakalayıp cephanede hapsedtikten sonra sorguya çekmiş, onların ihbarları doğrultusunda diğer tekkelere de aynı usulle baskınlar yaparak etkisiz hale getirmişti (COA., HAT., 500 - 24493, H-29-12-1242).

Ayrıca devlet Bektaşî tekke ve zaviyelerinin yıkılması konusunda son derece hassas davranmış, yetkililere Bektaşî tekkelerinin, içindeki türbeler dışında, halk arasında dedikoduya sebebiyet vermeyecek şekilde bir an önce yıkılmasını emretmişti (COA., C.EV., 268 – 13680, H-29-02-1243). Örneğin 1829 tarihinde Karahisar Naibine gönderilen buyrultuda bu konuda bir irade-i seniyye olmasına rağmen Karahisar'da bulunan Çomaklı Baba Zaviyesi hakkında herhangi bir inhada bulunulmamasının sebebi sorulmuştu (COA., C.EV., 539 – 27216, H-02-11-1245). Bunun üzerine Anadolu ve Rumeli'de meskun pek çok Bektaşî Tekkesi yıkılarak kullanılamaz hale getirildi (COA., C.EV. 383 – 19414, H-29-07-1242). Belgelerden anlaşıldığına göre 1829'da Mihaliç, Sercan, Kirmasti, Dimetoka, 1834'te ise Çirmen Bektaşî Tekkeleri yıkılarak enkaz haline getirilmişti (COA., C.ML. 249-10325, H. 08-11-1244; AE.SMHD.II.,119-9950, H. 18-12-1245).

Fakat 1826 Ekiminde, Bektaşî tekke ve zaviyelerinin yıkılması kararından rücu edilerek ilgili tekke ve zaviyelerin zapt olunduktan sonra "lüzum ve iktizasına göre cami, mescit veya medreseye dönüştürülmesine" karar verildi (COA., HAT., 291 - 17406, H-29-12-1241; HAT., 290 - 17386, H-29-12-1241). Örneğin Kandiyeliler köylerinde cami ve mektep bulunmadığından şikayet ederek Sultandan Kandiyeli'deki Bektaşî Tarikatlarının cami ve mektebe çevrilmesini talep etmişti (COA., HAT., 293 - 17474, H-07-11-1242). Bazı yerlerde ise Eskişehir'deki Seyit Gazi Tekkesinde olduğu gibi bazı Bektaşî Tekkeleri medreseye dönüştürülmüştü.

Bu arada 1827'den itibaren yani Bektaşî Tekkelerinin kapatılmasından sonra tarikatın mal varlığıyla birlikte Nakşî Tekkelerine aktarılması düşünülmüşse de sonradan bu işin tehirlenmesine karar verilmişti (COA., HAT., 290 - 17351, H-25-11-1243). Fakat kayıtlardan anlaşılacağı üzere Bektaşî tekke ve zaviyelerinin kapatılmasından sonra tarikatların hem Nakşibendi tarikatına bağlandığı hem de tarikata ait mal varlıklarının Nakşibendi şeyhleri tarafından ele geçirildiği görülmektedir (COA., C.ADL., 9-568, H-11-12-1274; C.EV., 651 – 32819, H-29-12-1255; C.EV., 504-25491, H. 27-03-1258). Bazı Bektaşî tekke ve zaviyeleri Tırhala'da yapıldığı gibi Rufai Dergahına dönüştürülmüştü (COA., HR.MKT., 64-47, H-28-12-1269).

Ayrıca tekke ve zaviyelerde bulunan her çeşit mal ve eşya ile bunlara bağlı bütün arazi, çiftlik, bağ ve bahçenin, esbab, zahire, hububat ve hayvanatın tamamına el konularak hazineye aktarılmıştı. Örneğin 1827'de Paşasıncağı'nda faaliyet gösteren Bektaşî Tekkelerinin menkul ve gayri menkulleri Mirahor El-Hac Ali tarafından müsadere edilip hazineye devredilmişti (COA., HAT., 293 - 17438, H-15-01-1243). Zağra-i Atik Mümin Baba Tekkesi için de aynı yönteme başvurulmuş tekkelerin hububat, hayvanat ve esbabı satılmış, emlak ve arazileri hazineye aktarılmış ayrıca tarikatlara bağlı vakfiyeler kiraya verilerek elde edilen gelirlerle temessüklerin ödenmesi yoluna gidilmişti (COA., C.EV., 431 - 21839, H-29-04-1244). Bazı durumlarda ise tarikat emlak ve arazileri ihale usulüyle satışa çıkarılıp elde edilen meblağ irade-i seniyye gereğince Asekir-i Mansure-i Muhammediye'nin masrafları için kullanılmıştı (COA., Mad.d., 9774, H-23-07-1247; C.ML., 27-1285, H-05-05-1250).

Müsadere edilen tarikat malları arasında vakıf arazileri de bulunmaktaydı. Böyle durumlarda devlet müsadere edilen vakıfların mal varlıklarını başka vakıflara ya da tarikatlara aktarma yoluna gitmişti. Eğridir'de faaliyet gösteren Baba Sultan Bektaşî Tekkesi'nin Isparta'daki vakıf arazileri mütesellim Mehmet tarafından kayıt altına alınıp ba-meşrut-ı tedris Firdevs paşa Camiinin ittisalinde bulunan medresenin hizmetine sunulmuş (COA., C.MF., 160-7969, H-15-08-1244), Edirne Çöke Nahiyesine bağlı Hamza Köyü civarındaki Muhittin Baba Bektaşî Zaviyesinin vakıf arazileri ise yine Edirne'de bulunan Nakşibendi Hankahına meşrut olmak üzere intikal ettirilmişti (COA., C.EV., 504 - 25491, H-27-03-1258). Yine aynı şekilde Ferecik'teki Bektaşî Dergahına ait olan arazilere gelirleri ibtidai mekteplere aktarılmak üzere Maarif adına el konulmuştu (MF.MKT., 174-33, H. 26-12-1310).

Devlet yıkılan binaların enkazını bile değerlendirmeye çalışmış ve mesela Ferecik Kazasında olduğu gibi harap hale getirilen tekke ve zaviyelerin enkazı kaza dahilindeki cami ve medreselerin tamirinde kullanılmıştı (COA., C.EV., 386 - 18055, H-29-02-1243; C.ML., 249-10325, H.08-11-1244).

Devletin Bektaşî tarikatının gelir kaynaklarına dönük operasyonel adımları vergi kalemlerinin yeniden düzenlenmesiyle devam etti. Osmanlı Devleti tarikatların vergiden muaf tutulması yönündeki geleneksel uygulamalarına son vererek Hacı Bektaşî Veli evkafına ait köylerden vergi alınmasına karar verdi. Bu bağlamda vakfa ait köylerden toplanan vergiler Kırşehir sancağındaki cami masrafları için kullanıldı (COA., HAT., 551 - 27175, H-29-12-1250).

Bektaşî Ayinlerinin ve Neşriyatının Yasaklanması

Bektaşî tekke ve zaviyelerinin kapatılmasından sonra Bektaşî mensuplarının faaliyetlerini takip ederek tarikatın yeniden örgütlenme çalışmalarını durdurmak isteyen Osmanlı Devleti tarikatın ayinlerini yasaklayıp yasağa rağmen ayinlere katılmakta ısrar edenler hakkında da zecri tedbirler uyguladı (COA., HAT., 289-17322, H-29-12-1241; C.ZB., 35 - 1717, H-29-12-1255; MVL, 1017-43, H. 15-04-1282). Zaptiye teşkilatı Bektaşîlerin özellikle Muharrem'in onuncu gecesi aşure pişirme ve mersiye okuma bahanesiyle şeriata mugayir sözler kullanarak halkı ifsad etmemesi için önlemler alıyordu (COA., C.EV., 312 - 15889, H-29-12-1255; Y.PRK.ZB., 13-42, H. 10-01-1310). Hatta Akçahisar'da Bektaşî Şeyhi İsmail babaya yapıldığı gibi şüpheli durumlarda zabıta tarafından ev araması bile gerçekleştirilebiliyordu. Bu durum o kadar çok önemsenmişti ki ocağın faaliyetlerine izin verilmesinden yıllar sonra bile tarikatın yeniden güçlenmesini istemeyen devlet tarikata katılımları zabıta marifetiyle takip etmeye devam etmişti (COA., TS.MA.e, 1404-55, H-29-12-1255; Y.PRK.UM., 46-44, H. 17-01-1317).

Ayrıca tarikatın yeniden güçlenmemesi için Bektaşî tekkelerine ruhsat zorunluluğu getirilmişti (COA., TFR.I.YN., 4-348, H. 12-12-1320). Diğer taraftan Osmanlı Devleti Bektaşîlerle sadece zabıtaî tedbirler çerçevesinde mücadele etmemiş onların halk arasındaki propagandalarını etkisiz hale getirmek için yeni okullar açarak eğitim ve öğretim faaliyetlerinin artırılmasını sağlamıştı (Y.A.HUS., 462-44, H. 08-09-1321).

Osmanlı Devleti Bektaşîlerin lağvedilmesinden sonra tarikatla iltisaklı olan kişileri kritik görevlere getirmekten de imtina etmişti. Arşiv kaynaklarına göre aralarında ordu komutanlarının da bulunduğu pek çok bürokrat Bektaşî olduğu şüphesiyle ya azledilmiş ya da buldukları makamdan daha önemli görevlere getirilmemişti. Belgelere göre Bektaşî olduğu gerekçesiyle azledilen 3. Ordu Komutanı Fazıl Paşanın yerine vekaleten ataması yapılmak istenen Salih Bey yine Bektaşî olduğu gerekçesiyle refüze edilmişti. Öte yandan Bektaşî meşrepli askerlerin Manastır gibi kritik yerlerde görevlendirilmesine bile izin verilmemişti (COA., Y.PRK.ASK., 89-52, H. 17-09-1310).

1890'da Edirne ve mülhakatında bazı kişilerin Bektaşî unvanıyla halk arasına nifak sokmak için İslam dini aleyhinde ve dört mezhebin dışında gizli bir ittifak kurduklarının, şer-i Muhammediyeye bağlı olan Müslümanları idlal ve İslam ahlakını ihlal edecek şekilde harekette bulduklarının, peygambere hakarete ettiklerinin, içki içip İslamın yasakladığı işleri mübah saydıklarının, dergah unvanı altında işretgahlar açarak halkı zillete düşürdüklerinin, Bektaşîliği ihya etmek için beyaz külahlar giyildiğinin ve tekke denilen mekanlara okkalarla arak ve şarap taşıyarak ayinler düzenlediklerinin anlaşılması üzerine mütecasirler hakkında kanuni işlem gerçekleştirilmişti (COA., Y.PRK.ASK., 67 – 49, H. 14-04-1308). Yine aynı yıl Müslüman kadınların Beyoğlu ve Üsküdar'daki Bektaşî Tarikatına bağlı tekkelerde içki içtiğinin anlaşılması üzerinde zaptiye nezareti tarafından tahkikat başlatılmıştı (COA., DH.MKT., 1975-31, H. 25-12-1309; BEO., 38-2850, H. 29-12-1309; DH.MKT., 1983-15, H. 11-01-1310; Y.A.HUS., 263-6, H. 01-01-1310).

Ayrıca tarikatla ilgili her türlü gelişme dikkatle takip edilmiş ve mesela Ürgüp naibinin Hacı Bektaşî Veli türbesinde eskiden olduğu gibi kurbanlar kesip serdar ve odabaşı tayin etmesi de kesin bir dille yasaklanmıştı (COA., HAT., 363-20142, H-05-08-1248).

Bektaşîliğin yasaklanmasından sonra bazı tarikat mensupları başka tarikatların içine sızarak kamufle olmaya çalışmıştı. 1891'de Konya Valisi tarafından gönderilen yazıda Muharrem ayıyla birlikte Çelebi Efendi ve yandaşlarının gündüzleri oruç tutup geceleri hadikatü's-saade adlı kitabı okuyarak Mevlevî izlenimi verdiklerini, halbuki Mevlevî kılığı altında Bektaşî propagandası yapmaları nedeniyle bu tür olaylar karşısında dikkatli olunması istenmişti.

Devlet Bektaşîliği hatırlatan sembol ve işaretlerin kullanılmasını ve taşınmasını bile men etmişti. Yasağa rağmen Bektaşî libasıyla gezenler 1853'de sert bir dille uyarılmıştı (COA., A.}MKT.NZD., 86-57, H-10-11-1269). 1863'te Zaptiye Nezaretine gönderilen buyrultuda ise "bazı şahısların Bektaşî kıyafetiyle diğer tekkelerdeki ayinlere katıldığı" belirtilerek bu tür hareketlerde ısrar eden kişilerin önce ikaz edilmesi, icap ettiği taktirde de tevkif edilmesi bildirilmişti (COA., A.}MKT.MHM., 265 – 4, H-17-12-1279).

Bütün bunların yanı sıra Bektaşîler tarafından basılıp satılmakta olan bazı kitaplar da devlet tarafından yasaklanmıştı. 1868'de Hüsniye ve Cavidan adlı kitaplar ehli sünnete mugayir olduğu gerekçesiyle toplatılmış, bu risaleleri basanlar hakkında da kanuni işlem başlatılmıştı (COA., MF.MKT., 50-139, H-07-08-1294). 1901'de ise Bektaşî tekkesi

mensuplarından Derviş Melek'ın Sofya'da yayınladığı Arnavutça kitaplar da muzır neşriyattan sayılarak ülkeye sokulmamıştı (COA., DH.MKT., 2527-113, H. 17-05-1319).

Bu arada Bektaşîlerin kirli propagandası Meşihatlık makamının karşı propagandasıyla etkisiz hale getirilmeye çalışıldı. Dönemin Şeyhülislamı Bektaşîlerin İslam dini ve şer'iat hakkındaki propagandalarını nötrüze etmek için risaleler hazırlattı. Bektaşîliğin II. Abdülhamit döneminde Osmanlı memurları ve zanaatkarları arasında giderek yaygınlaşması üzerine dönemin şeyhül-İslamı Ömer Lütfi Efendinin teklifiyle dedeleri veya babaları vefat eden Bektaşî tekkelerine Nakşibendi Şeyhlerinin getirilmesine karar verildi (COA., Y.MTV., 49-91, H. 04-09-1308; Y.MTV., 49-91, H. 04-09-1308). Örneğin Piriştine'de vefat eden Bektaşî babasının yerine getirilen Derviş Nabi sırf bu nedenle yani şeriat-i İslamiyeye muvafık olmadığı gerekçesiyle azledilmişti (COA., BEO, 2567-192460, H. 28-02-1323).

Bektaş Şeyhlerinin Derdest ve Sürgün Edilmesi

Bektaşî Tarikatının kapatılma kararından hemen sonra tarikatın yeniden ihyasını engellemek için aralarında tarikat şeyhlerinin ve önemli isimlerinin bulunduğu pek çok kişi ya idam edilerek ya da sürgüne gönderilerek etkisiz hale getirildi. 2 Ekim 1826 tarihli iradeye göre "Hacı Bektaş Veli'ye mensubiyet iddiası ile hilaf-ı şeriatı mücaheret ederek halkı sapkınlığa sevkeden Bektaşîlerden muzır olanlarının idam edilmesine, diğerlerinin de sürgün edilmelerine" karar verilmişti (COA, HAT., 290 - 17386, H-29-12-1241).

Devletin buradaki amacı Bektaşî, mensuplarını cezalandırmaktan daha çok onları "tashih-i itikad"a zorlayarak bir anlamda rehabilite etmektir. Örneğin 6 Temmuz 1826'da İstanbul'da bulunan Bektaşî tarikatlarına mensup baba ve dervişlerin bir kısmı tashih-i itikad etmek üzere sürgüne gönderilmişti (COA, C.ZB., 46-2282, H-30-11-1241).

Bektaşî tarikatının yeniden canlanmasını istemeyen Osmanlı Devleti tarikatın ihyasına neden olacak her türlü teşebbüse şiddetle müdahale etmiş, 1890 yılında eski postnişinlerden Tefvik Beyin Edirne'de Bektaşî tarikatını yeniden canlandırmak istemesi üzerine kendisini sürgün ederek cezalandırmıştı (COA, Y.PRK.SRN., 4-1, H. 29-11-1311).

Kayıtlara göre Bektaşî baba ve dedelerinin büyük bir bölümü Adana, Amasya, Aydın ve Kayseri gibi şehirlere ve genellikle eşleri ve çocuklarıyla birlikte gönderilmişti. Bu mahaller, İstanbul uleması tarafından en uygun sürgün yerleri olarak önerilmiş ve bu şehirlerde çok sayıda ilmiye mensubunun bulunması sebebiyle gönderilenleri gözetim altında tutmanın kolaylığı vurgulanmıştı (COA., C.EV., 405 – 20538, H-29-08-1242; HAT., 293 - 17438, H-13-01-1243; Faruki, s. 173).

Fakat arşivlerden anlaşıldığına göre tarikatın tasfiyesi sırasında Bektaşî olduğu iddia edilen pek çok kişi hasımlarının ya da rakiplerinin kurbanı olmuştu. 1827 tarihinde Bektaşî olduğu zannıyla tutuklanan 14 kişinin Bektaşîler tarafından ihbar edildiğinin anlaşılması üzerine sorumlular gerekli ihtimamı göstermedikleri için uyarılmıştı (COA, HAT., 341 - 19475, H-29-12-1242). Sürgün edilen baba ve dervişlerin bir kısmı sürgün mahaline ulaşmadan hayatını kaybetmişti. (COA, 293-17451, H-29-12-1241).

Bütün bunlara rağmen tarikat zamanla kendini rehabilite ederek yeniden eski günlerine dönmeye çalıştı. İlk zamanlar Mevlevî Tarikatının içine sızarak ayakta kalmaya çalışan Bektaşîler zamanla Mevlevîlerle birlikte hareket ederek güç kazanmaya çalıştı. Öyle ki, İstanbul'daki Bektaşî tekkelerin bir kısmı Nakşibendi görünümü altında yeniden faaliyete geçti. Bektaşî Tarikatına karşı başlayan yumuşama 1839 yılında Sultan Abdülmecid'in tahta geçmesiyle hız kazandı. Hatta bazı tarikat üyeleri bu dönemde gizlenme ihtiyacı bile duymadan

açıktan açığa hareket etmeye başladı. Bektaşîlik asıl özgürlüğüne Sultan Abdülaziz döneminde kavuştu. Sultan tarikat ve tekkeleri yeniden açmakla kalmadı aynı zamanda Bektaşîleri devletin farklı kademelerine yerleştirerek istihdam etti. II. Meşrutiyetin ilanından sonra Bektaşî Tarikatının üzerindeki baskılar tam anlamıyla sona ermişti.

Sonuç

Türk-İslam tarihinde genellikle iktidar-tarikat ilişkileri olumlu yönde gelişmiş, Osmanlı Devletinde ise sultanların çoğu genellikle bir tarikatın müridi haline gelmişti, hatta Yeniçeri Ocağı adı verilen Osmanlı Kara Ordusu Bektaşî Tarikatıyla arasında manevi bir ilişki kurmuştu. Safevilerin şii propagandasıyla Anadolu'da yayılmaya başladığı yıllarda Osmanlı sınırlarındaki sünni tarikatların Bektaşîlere bakışı da değişmişti. Yeniçeri Ocağının reformlar karşısında takındığı menfi tutum Bektaşîliğin de kaderini belirlemiş, devlet 1826 yılında ocakla birlikte tarikatı da lağvetmişti. Osmanlı Devleti Anadolu ve Rumeli'deki tekkeleri kapatıp mensuplarını sürgün ederek pasifize etmeye çalışmış hatta onları sünni tarikatlarına raptetmeye çalıştıysa da başarılı olamamıştır. Devletin yaptırımlarından çekinen bazı tarikat mensupları başka tarikatlara sızarak deşifre olmaktan kurtulmuşlardır. Her şeye rağmen tarikat ritüellerini devam ettirmek isteyenler ise derdest edilerek etkisiz hale getirilmiş, cem ayinlerine baskınlar yapılarak olası direnişlerin de önüne geçilmiştir. Ayrıca tarikatın bütün mal varlığı müsadere edilerek devlet hazinesine aktarılmış, bu gelirlerin bir kısmı yeni ordunun masraflarına harcanmıştı. Bazı yerlerde ise Bektaşî tarikatının taşınmazları Nakşibendi tarikatına devredilmiştir. Fakat Sultan II. Mahmut iktidarının son yıllarında yeniden dirilen tarikat Sultan Abdülaziz döneminde eski itibarına kavuşmuştur.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

- COA, C.ZB., 46-2282, H-30-11-1241.
 COA., HAT., 290 - 17386, H-29-12-1241.
 COA., HAT., 289-17322, H-29-12-1241.
 COA., HAT., 291 - 17406, H-29-12-1241.
 COA., HAT., 294 - 17515, H-29-12-1241.
 COA., C.EV., 383 – 19414, H-29-07-1242.
 COA., C.EV., 405 – 20538, H-29-08-1242.
 COA., HAT., 293 - 17474, H-07-11-1242.
 COA, HAT., 341 - 19475, H-29-12-1242.
 COA., HAT., 500 - 24493, H-29-12-1242.
 COA., HAT., 293 - 17438, H-13-01-1243.
 COA., HAT., 293 - 17438, H-15-01-1243.
 COA., C.AS., 203 - 8714, H-29-01-1243.

- COA., C.EV., 268 – 13680, H-29-02-1243.
COA., C.EV., 386 – 18055, H-29-02-1243.
COA., HAT., 290 - 17351, H-25-11-1243.
COA., HAT., 340 - 19426, H-29-12-1243.
COA., C.EV., 431 – 21839, H-29-04-1244.
COA., C.MF., 160-7969, H-15-08-1244.
COA., C.ML.249-10325, H. 08-11-1244.
COA., C.EV., 539 – 27216, H-02-11-1245.
COA., AE.SMHD.II.,119-9950, H. 18-12-1245.
COA., Mad.d., 9774, H-23-07-1247.
COA., HAT., 363-20142, H-05-08-1248.
COA., C.ML, 27-1285, H-05-05-1250.
COA., HAT., 551 - 27175, H-29-12-1250.
COA., C.ZB., 35 – 1717, H-29-12-1255.
COA., C.EV., 312 – 15889, H-29-12-1255.
COA., C.EV., 651 – 32819, H-29-12-1255.
COA., TS.MA.e, 1404-55, H-29-12-1255.
COA., C.EV., 504-25491, H. 27-03-1258.
COA., A.}MKT.NZD., 86-57, H-10-11-1269.
COA., HR.MKT., 64-47, H-28-12-1269.
COA., C.ADL., 9-568, H-11-12-1274.
COA., A.}MKT.MHM., 265 – 4, H-17-12-1279.
COA., MVL, 1017-43, H. 15-04-1282.
COA., MF.MKT., 50-139, H-07-08-1294.
COA., Y.PRK.ASK., 67 – 49, H. 14-04-1308.
COA., Y.MTV., 49-91, H. 04-09-1308.
COA., DH.MKT., 1975-31, H. 25-12-1309.
COA., BEO., 38-2850, H. 29-12-1309.
COA., Y.A.HUS., 263-6, H. 01-01-1310.

- COA., Y.PRK.ZB., 13-42, H. 10-01-1310.
COA., DH.MKT., 1983-15, H. 11-01-1310.
COA., Y.PRK.ASK., 89-52, H. 17-09-1310
COA., MF.MKT., 174-33, H. 26-12-1310.
COA,Y.PRK.SRN., 4-1, H. 29-11-1311.
COA., Y.PRK.UM., 46-44, H. 17-01-1317.
COA., DH.MKT., 2527-113, H. 17-05-1319.
COA., TFR.I.YN., 4-348, H. 12-12-1320.
COA., Y.A.HUS., 462-44, H. 08-09-1321.
COA., BEO, 2567-192460, H. 28-02-1323.

Telif ve Tetkik Eserler

- Ahmet Cevdet Paşa. (1309). *Tarih-i Cevdet*. XII. Dersaâdet.
- Aydın, Mesut-Aydın Mehmet Korkud. (2011). *Türk İnkılabı Tarihi*. Ankara: Cantekin Matbaacılık.
- Esad Efendi. (1243). *Üss-i Zafer*. İstanbul: Süleyman Efendi Matbaası.
- Faroqhi, S. (2003). *Anadolu'da Bektaşilik*. İstanbul: Simurg Yayınları.
- Gölpınarlı, A. (1977). "Kızılbaş", *İA*, VI, ss. 789-795.
- İnalçık, Halil. (1999). "Osmanlı Tarihine Toplu Bir Bakış". *Osmanlı I*, Ed. Güler Eren, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, ss. 37-116.
- Kara, Mustafa. (1990). *Din Hayat Sanat Açısından Tekkeler ve Zaviyeler*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Köprülü, Fuat. (1988). *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Köprülü, Fuat. (1997). "Hacı Bektaş Veli", *İA*, II, ss. 461-464.
- Kutlu, Sönmez. (2008). *Alevilik Bektaşilik Yazıları*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- Kütükoğlu, B. (1993). *Osmanlı-İran Siyasi Münasebetleri (1578-1612)*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.
- Maden, Fahri. (2020). *Bektaşî Tekkelerinin Kapatılması (1826)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Mutlu, Şamil. (1994). *Yeniçeri Ocağının Kaldırılışı ve II. Mahmut'un Edirne Seyahati*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Ocak, Ahmet Yaşar. (1996). "Bektaşilik". *DİA*, V, ss. 373-379.
- Ocak, Ahmet Yaşar. (1996). *Türk Sufiliğine Bakışlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Ocak, Ahmet Yaşar. (1998). "Din", *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, Ed. Ekmeleddin İhsanoğlu, İstanbul: IRCICA, II, ss. 109-158.

Şapolyo, Enver Behnan. (1964). *Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi*. İstanbul.

Yaman, Mehmet. (1994). *Erdebili Şeyh Safî ve Buyruğu*. İstanbul: Ufuk Matbaası.

Reading Strategy Use and Reading Interest in English as a Foreign Language

Nuriye Karakaya Yıldırım¹

DOI: 10.5281/zenodo.10459594

Abstract

This study investigated whether there was a significant difference in the use of overall cognitive and meta-cognitive reading strategies between the low proficient and high proficient English learners at a Turkish state university. The participants were 110 Turkish Finance department students. They were elementary level English learners between the ages of 18-22. The students were grouped into low proficient and high proficient learner categories according to their school exam results. Additionally, how well proficiency, reading strategy use, and the interest towards the reading passage predict the overall reading comprehension scores were explored. There was a significant difference in the reading strategy use for low proficient and high proficient learners. However; cognitive – metacognitive reading strategy use and reading interest didn't predict reading comprehension scores in the data. The main determiner of reading comprehension was found to be language proficiency. The exam scores (proficiency of the students) statistically significantly predicted the reading comprehension scores, $p= 0.001$. The results which are attained in this context give insights related to L2 reading strategy training. The results which were attained in this special context provide information about reading strategy training and providing different varieties of texts which is of interest to Turkish students who are English language learners.

Keywords: Reading strategies, reading interest, English proficiency

Yabancı Dil Olarak İngilizce'de Okuma Stratejisi Kullanımı ve Okuma İlgisi

Öz

Bu çalışma, bir devlet üniversitesinde düşük ve yüksek düzeyde İngilizce yeterliliğine sahip İngilizce öğrencileri arasında genel bilişsel ve üstbilişsel okuma stratejilerinin kullanımında anlamlı bir fark olup olmadığını araştırmıştır. Ayrıca, yeterlilik, okuma stratejisi kullanımı ve okuma parçasına yönelik ilginin genel okuduğunu anlama puanlarını ne kadar iyi

¹ Dr. Kırıkkale Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksek Okulu, nuriyekarakaya@gmail.com, ORCID: 0000- 0001- 5942- 1924.

yordadığı araştırılmıştır. Katılımcılar 110 Maliye bölümü öğrencisiydi. Bunlar 18-22 yaşları arasındaki A2 seviye İngilizce öğrencileriydi. Öğrenciler okul sınav sonuçlarına göre düşük yeterliliğe sahip ve yüksek yeterliliğe sahip öğrenci kategorilerine ayrıldı. Ayrıca İngilizce dil yeterliliğinin, okuma stratejisi kullanımının ve okuma parçasına olan ilginin genel okuduğunu anlama puanlarını ne kadar iyi tahmin ettiği araştırıldı. Düşük düzeyde yeterliliğe sahip öğrenciler ile yüksek düzeyde yeterliliğe sahip öğrenciler için okuma stratejisi kullanımında anlamlı bir fark vardı. Fakat; bilişsel – üstbilişsel okuma stratejisi kullanımı ve okumaya ilgi, verilerdeki okuduğunu anlama puanlarını yordamamıştır. Okuduğunu anlamanın ana belirleyicisinin dil yeterliliği olduğu bulunmuştur. Sınav puanları (öğrencilerin yeterliliği) okuduğunu anlama puanlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadı, $p=0,001$. Bu bağlamda elde edilen sonuçlar ikinci dil okuma stratejisi eğitime ilişkin fikir vermektedir. Bu özel bağlamda elde edilen sonuçlar, okuma stratejisi eğitimi ve İngilizce öğrenen Türk öğrencilerin ilgisini çekecek farklı metin çeşitlerinin sağlanması konusunda bilgi vermektedir.

Anahtar Kelimeler: Okuma stratejileri, okuma ilgisi, İngilizce seviyesi

Introduction

In the realm of foreign language education research, literature underscores the significance of employing diverse reading strategies to enhance the effectiveness of reading comprehension. (Barzegar & Fazilatfar, 2019; Chodkiewicz, 2019; Hayashi, 1999). Rianto (2022) revealed that the overall metacognitive online reading strategies use and the global reading strategy use predicted students' online reading comprehension. It is also acknowledged that the strategies used by the proficient users of the language, and by the students whose command of language is restricted tend to differ from each other. The students with higher proficiency employ a greater variety of reading strategies compared to their less proficient counterparts (Cundawan, 2019; Setiawan & Tjitrakusuma, 2021). As the level of the students increase, their use of translation decreases while the contextual guessing strategy is used more often (Hayashi, 1999).

Hayashi (1999) suggests that although proficient users can discover reading strategies on their own, less proficient ones may need explicit teaching of the strategies to tackle with the texts more effectively. The meta-study conducted by Rajasagaran & Ismail (2022) highlighted consistent findings in the literature. Rajasagaran (2022) reviewed 23 studies and concluded that the explicit teaching of metacognitive strategies had a positive impact on enhancing reading comprehension skills. Köse & Güneş (2021) highlighted that the use of metacognitive strategies in reading was more in senior students than freshmen students. They imply in their study that apart from proficiency, strategy training is an important factor for this result. Therefore, investigating whether or not there is a significant difference in the in strategy use between the proficient learners and less proficient learners is important. It can help us to direct less successful language users to familiarize themselves with similar strategies that of more successful students to understand the texts better (Karimi & Shabani, 2013).

It is also voiced that, enjoyment significantly predict reading comprehension (Li & Gan, 2022). Intrinsic motivation has a positive role in L2 reading comprehension (Lin et al., 2012; Dhanapala & Hirakawa, 2016). When the students can choose the reading texts of their interests, they show higher reading comprehension and motivation (Zur et al., 2022). Öztürk & Aydoğmuş (2021) found that there is a positive significant relationship between pre-service

teachers' reading motivations and metacognitive strategy use. In his study Shnayer (1968) concluded that reading interest can enable most students to perform beyond their current reading ability and that this positive effect of reading interest in reading comprehension is more salient in low level readers.

Theoretical framework

In this study L2 reading is regarded as a self-regulated activity. Students' reading is inspected through an interactive perspective. Interactive approach takes both bottom-up and top-down strategies of reading into consideration while evaluating the reading strategy use of the readers. Bottom-up strategies are defined as the processes that are confined to the text, such as lexical and text based syntactic clues. On the other hand, practicing top-down strategies necessitate readers to make use of their prior subject and culture knowledge to be able to structure the information of the text. The bottom-up strategies can help students to simplify the information and employ general problem-solving strategies. Top-down strategies help students to activate prediction and association in decoding the texts (Tsai et al., 2010). Interactive approaches refer to the interaction between these strategies to compensate for knowledge deficits increasing comprehension (Rotko, 2023). It assumes that there is not a linear or sequential relationship between them and reading is a complex interaction.

The fact that learning is a self-regulated activity implies that along with the cognitive processes that are at play while comprehending the reading texts, affective factors must be taken into consideration as well. (Greene & Azevedo, 2007 et al. as cited in Lin, 2011). According to this view while reading, students actively determine their goals; they select and use their strategies and self-monitor how they are doing. Self-regulating learners are strategic and they are motivated. In the scope of this study reading interest is investigated as one of the key components of reader affect (Lin, 2011).

Research Questions and Hypotheses

The aim of the present study is to find out whether there is a significant difference in the use of overall cognitive and meta-cognitive L2 reading strategies between the low proficient and high proficient English learners of Turkish students. Additionally, how well proficiency, reading strategy use, and the interest towards the reading passage predict the overall reading comprehension scores were investigated. The results which will be attained in this special context provide information about reading strategy training and providing different varieties of texts which is of interest to Turkish students who are English language learners. The research questions and the null hypotheses of the study are as follows.

RQ1. Is there a significant difference in the reading strategy use between high L2 proficient and low L2 proficient learners?

RQ2. How well do proficiency, L2 reading strategy use and the interest towards the reading passage predict L2 reading comprehension scores? Null hypothesis 1: There will be no significant difference in the use of overall cognitive and meta-cognitive reading strategies between the low proficient and high proficient English learners of Turkish students.

Null hypothesis 2: There will be no significant prediction of L2 reading comprehension scores by proficiency, interest towards reading passage and L2 reading strategy use.

Review of Related Literature

Reading strategies are defined by Erler et al. (2007) as “self-directed actions where readers flexibly take control with a certain degree of awareness to retrieve, store, regulate, elaborate, and evaluate textual information to achieve reading goals” (p. 1790 as cited in Wang, 2016). O’Malley and Chamot (1990) classify reading strategies as metacognitive, cognitive and social-affective strategies (as cited in Sun, 2011).

L2 reading strategy questionnaire by Phakiti (2003; 2008) categorizes the cognitive reading strategies into: “comprehension for understanding” for instance identifying main ideas, translation, prediction and inference etc..., “working memory information storage”, and “retrieval for activating prior knowledge”. The meta-cognitive category has the subcategories of planning, monitoring and evaluation (as cited in Lin, 2011).

In second language reading research there has been several models that attempted to explain L2 reading strategies. The three most used reading models are bottom-up, top down, and interactive process (Grabe, 1991). The bottom-up model views reading activity as deciphering the information linearly via scanning letters and combining them into words and sentences (Gough, 1972 as cited in Lin, 2011). According to this view the people who have the skills of accessing lexicon, letter recognition and syntactical parsing will arrive at the same meaning out of the same passage. Since there is no room for personal interest or prior knowledge, language proficiency is the only determiner of the reading comprehension success in this approach (Lin, 2011).

Top-down approach on the other hand proposes that reading is a prediction activity about the following information in the text according to what has been read in the current paragraph using prior knowledge and experiences. According to their background and interests the readers actively and dynamically create hypotheses, make predictions related to the text and these processes affect their comprehension. Interactive approach combines the two approaches together. The readers can compensate their lacking points of understanding related to text without- of -text knowledge or vice versa (Lin, 2011).

Psycholinguistic model of Goodman classifies reading strategies into process strategies, background knowledge, and conceptual abilities. It is stated that beginners use process strategies more frequently while more proficient users prefer other strategies. Proficient users use textual information only to confirm their derived information which they gathered from out of text strategies such as background knowledge, and conceptual abilities (Grabe, 1991). Green & Oxford (1995) investigated whether or not there was difference in overall strategy use by students of three language levels. 374 students who were categorized into Pre-basic, Basic, and Intermediate English at the University of Puerto Rico at Mayagüez participated in the study. They made use of the Strategy Inventory for Language (Oxford, 1990). According to the ANOVA results the overall strategy use of the student was significantly different by their levels. ($F(2,371) = 10.41, p < .0001$). This result supports the assumption that language proficiency is a factor in reading strategy use.

Campos (2012) investigated whether there was a relationship between the use of metacognitive strategies and the reading comprehension process. He also tried to reveal whether there was a relationship between the successful and unsuccessful students and their use of metacognitive strategies. The participants were six students of the English Linguistics program at the University of Chile in their fourth year. After completing the reading tasks, the students were interviewed related to their strategy use. In the scope of the study metacognitive strategies were investigated and they were categorized as: “planning, directed attention, selective attention, self-management, self-monitoring, problem identification and self-evaluation” (p.128). They are related to top-down approach. The results indicated that the successful students used more strategies in number and variety.

Baldwin et. al. (1985) investigated the effects of prior knowledge and topic interest in reading comprehension with 52 seventh- and eighth grade students. The study found that for the male students, reading success was significantly higher on passages with high topic interest. Reading success was also significantly higher for passages with high prior knowledge. Lin (2011) inspected how L2 reading strategy use, sources of situational interest and perceived interest related to L2 reading comprehension. The participants were 36 eight grade students whose first language was Mandarin Chinese. He made use of think-aloud protocols and the Cognitive - Meta-cognitive Strategy Questionnaire (CMSQ) for reading strategy use and text free recalls, Source of Interest Questionnaire (SIQ) and Interest Experience Scale (IES) for reading interest. The researcher concludes that in the hierarchical regression analysis the use of reading strategy use has a stronger contribution to comprehension than reading interest. “Interest experiences do not produce significant contribution when language proficiency and reading strategy use are accounted for” (p.128).

Predictions

Interactive model and reading as a self-directed activity view predict that the three will be significant differences in the cognitive and meta-cognitive strategy scores of the high and low proficient learners. It predicts that the both top down and bottom-up strategies will be more implicated in high proficient learners. Additionally, proficiency, strategy use and reading interest will be good predictors of reading scores.

Since the bottom-up model states that reading comprehension is only dependent upon the in-text structures and the abilities such as deciphering the text with the vocabulary access and syntactical parsing, this model predicts that there will be a significant difference in the use of overall cognitive reading strategies between the low proficient and high proficient English learners of Turkish students. This model also predicts that only the proficiency of the students will significantly predict the reading comprehension scores.

The top-down model predicts that there will be significant differences in the reading comprehension scores between the readers who have previous background information and who make use of strategic guessing and planning skills and the readers who don't have background knowledge and don't use the stated strategies (items except 12, 13, 18, and 19). Psycholinguistic model predicts that the use of background knowledge, and conceptual abilities (related items are items except 12, 13, 18, 19) will be significantly different between the high and low proficient learners. For the high proficient learners, the total score of these items will be higher. The predictions were summarized in Table 1.

Table 1 Predictions

Other Models	Predictions
Bottom-up model	1. There will be a significant difference in the use of overall bottom-up cognitive reading strategies (12, 13, 18, 19) between the low proficient and high proficient English learners
Top-down Model	2. There will be a significant difference in the use of overall top-down reading strategies between the low achievers and high achievers of reading test.
Psycholinguistic Model	3. Psycholinguistic model predicts that the use of background knowledge, and conceptual abilities top-down strategies) will be significantly different between the high and low proficiency readers. 3. Process strategies (bottom up) will be significantly different between the high and low proficiency readers low proficiency learners using more process strategies.

Methods

Participants

The participants were 110 Turkish Finance department students from a public university. They were elementary level English learners between the ages of 18-22. The students were grouped into low proficient and high proficient learner categories according to their school exam results. Since the passing grade was 60, the students who got a score which is under this threshold were labelled as low proficient learners (44 students) and the students who got 60 or more were regarded as high proficient. (66 students) The age means of the low proficient students were 18.36 (SD= 0.96) and the age means of the high proficient learners were 18.75 (SD= 1.06).

Materials

The data collection materials were a reading text related to chocolate with related comprehension questions (Lin, 2011), Phakiti's (2003; 2005) Cognitive - Meta-cognitive Strategy Questionnaire which consists of 27 items to measure reading strategy use (Lin, 2011) and a Reading Interest Questionnaire which consists of 9 items (Lin, 2011).

Procedures

Since the students would express their strategy use and their opinions and interests toward the reading passage in the task in their native language better, the questionnaires were translated into Turkish. The translated questionnaires were checked for understanding with 4 volunteers who did not take part in the study. The instruments were presented in paper. First the participants were handed the reading passage and the comprehension questions. After they completed this task, they were given the Turkish versions of the "Cognitive - Metacognitive Strategy Questionnaire and the -Reading Interest Questionnaire". The data were collected in the classroom setting and there was no time limitation neither for the reading passage task nor the completion of the questionnaires. The items in both questionnaires were scale items from 0

to 3, where 0 meant almost never and -3 meant almost always. For each student a total score of cognitive - metacognitive strategy use and a reading interest score were calculated. The reading passage had 8 comprehension questions and the total score that a student can get from the passage was 40 points.

Independent samples T test was used in order to analyse the first question which aimed to investigate the differences in the strategy use between the two proficiency levels. In order to reveal whether proficiency, cognitive - metacognitive reading strategy use and reading interest are good predictors of L2 reading scores, a multiple regression was run. The other predictions of the different models were analysed as well. For the first prediction of the bottom-up model the items which were directly related to bottom-up strategies (12, 13, 18, and 19) were aggregated into a continuous variable; for the second prediction of the top-down model the remaining strategies were aggregated as top-down strategies. Then an independent samples T test was used to reveal whether any significant differences between the low and high proficiency group in making use of bottom-up strategies. One Independent samples T test was also conducted to reveal whether there was a difference in the use of top-down strategies between the students who scored well and the students who scored badly. (The students who got higher than the mean in the reading scores were regarded as high achievers).

Results

The aim of the study was to find out whether there was a significant difference in the use of overall reading strategies between the low proficient and high proficient English learners of Turkish students. Additionally, it is aimed to reveal how well proficiency, reading strategy use, and the interest towards the reading passage predicted the overall reading comprehension scores. The means and standard deviations of the variables were presented in Table 2.

Table 2 Descriptive Statistics (n=44 for Low Proficient, n=66 for High Proficient group)

		Minimum	Maximum	Mean	St. Deviation
Low Proficient	Reading Strategies Scores	7,00	70,00	39,50	17,23
	Reading Interest Scores,	,00	30,00	12,88	6,62
High Proficient	Reading Comprehension Scores	5,00	35,00	14,88	6,945
	Reading Strategies Scores	18,00	103,00	49,74	14,90
	Reading Interest Scores	4,00	26,00	14,10	5,45
	Reading Comprehension Scores	5,00	35,00	17,65	6,15

An independent-samples t-test was conducted to compare the overall reading strategy use for low proficient learners and high proficient learners. There was a significant difference in the reading strategy scores for low proficient ($M=39.5$, $SD=17.23$) and high proficient ($M=49.74$, $SD=15$) learners; $t(108) = 3.305$, $p = 0.001$. A multiple regression was run in order to predict the reading comprehension scores of the students from their proficiency (numerical exam scores), overall reading strategy use scores and reading interest scores. Table 3 indicates the descriptive statistics.

Table 3 Descriptive Statistics of Regression (n=110)

	Mean	Std. Deviation
Reading Comprehension Scores	16.54	6.59
Exam Scores	58.70	20.66
Reading Strategy Scores	45.64	16.63
Reading Interest Scores	13.61	5.95

The model statistically significantly predicted Reading Comprehension Scores, $F(3, 106) = 4.172$, $p < .008$, $R^2 = .106$. The exam scores added statistically significantly to the prediction, $p = 0.001$. Reading Strategy Scores and Reading Interest Scores did not contribute to the multiple regression model. An independent-samples t-test was conducted to compare the overall bottom-up strategy use (the items 12, 13, 18, and 19) for low proficient learners and high proficient learners. There was a significant difference in the bottom up reading strategy scores for low proficient ($M=4.8$) and high proficient learners ($M=6.9$); $t(108) = 3.483$, $p = 0.001$. A t-test was conducted to compare the overall top-down strategy for successful and for less successful students in the reading comprehension test. The T Test was run separately for high proficient learners and low proficient learners. There was no significant difference between groups in any of the level.

The independent-samples t-test which was run to test the prediction of Psycholinguistic model showed that there was a significant difference between the high and low proficient group in using of background knowledge, and conceptual abilities (top-down strategies); $t(108) = 3.146$, $p = 0.002$. The mean was 44.56 for high proficient learners and 35.86 for low proficient learners.

Discussion

Interactive approach to reading defends that reading ability not only requires lower level in text information processing skills such as automatic vocabulary recognition, making use of grammatical knowledge and parsing, but at the same time to compare, classify predict and infer and make use of background knowledge (Lin, 2011). These two sets of strategies interact in a complex way while the passages are comprehended. It is suggested that in the view of reading as a self-regulated activity affective factor such as reading interest can also increase cognitive interactions and effort therefore can affect reading scores (Hidi et al., 1990) as cited in Lin, 2011). In the study, the students of the different proficiency levels differed in using the total number of reading strategies. The study suggests that as the proficiency of the students increase, their overall use of strategies also increase. Both bottom up and top-down strategies were made use of by high proficient learners more frequently than the low proficient learners. The psycholinguistic model's prediction which was: while low proficient learners will use process strategies (bottom-up strategies) more, the high proficient learners will use top-down strategies more was not confirmed. The results showed that the high proficient learners made use of both strategies more frequently. The use of top-down strategies was not significantly different for the high and low achievers of the reading comprehension test in the study. In order to eliminate

proficiency of the students confounding variable t- tests were separately run for the high and low proficient group and both of the tests didn't yield significant results.

Contrary to the prediction of interactive approach which was the theoretical framework for this study the overall strategy use (both bottom up and top-down strategies) and reading interest scores did not significantly predict the reading comprehension scores. The reading scores were only significantly predicted by the proficiency level of the students. This result was consistent with bottom-up approach. The study suggests that rather than strategy use and interest, proficiency is the main determiner of the reading comprehension success. This finding supports the assumption of the bottom-up approach. This finding is in line with the synthesis of Al Raqqad et.al. (2019). The synthesis included 13 studies with the conclusion that there is not definitive support for the efficacy of reading strategies in improving EFL reading comprehension.

Summary and Conclusion

In the study it is found out that there was a significant difference in the reading strategy use for low proficient ($M=39.5$, $SD=17.23$) and high proficient ($M=49.74$, $SD=15$) learners; $t(108) = 3.305$, $p = 0.001$. However; cognitive – metacognitive reading strategy use and reading interest didn't predict reading comprehension scores in the data. The exam scores (proficiency of the students) statistically significantly predicted the reading comprehension scores, $p= 0.001$. In order to answer the question whether or not reading strategy use is important in reading comprehension success independent from proficiency need further exploration in future studies. Whether or not strategy use can be measured separately or whether it is a construct related to proficiency should also be studied in future studies. Additionally, further research is needed with different data tools and research method to investigate the relationships of strategy use, proficiency and reading scores.

References

- Al Raqqad, Y. M., Ismail, H. H., & Al Raqqad, K. M. (2019). The impact of reading strategies on EFL students: A research review. *International Journal of English Literature and Social Sciences (IJELS)*, 4(6).
- Baldwin, R. S., Peleg-Bruckner, Z., & McClintock, A. H. (1985). Effects of topic interest and prior knowledge on reading comprehension. *Reading Research Quarterly*, 497-504.
- Barzegar, N., & Fazilatfar, A. M. (2019). Reading strategies and reading fluency: a case study of reading in first or second language. *Journal of Language Teaching and Research*, 10(5), 989-997.
- Campos, C. S. (2012). The use of metacognitive strategies in L2 reading. *Lenguas Modernas*, 40, 125-147.
- Chodkiewicz, H. (2019). Strategic reading: Towards a better understanding of its role in L2/FL learning and teaching contexts. *Lublin Studies in Modern Languages and Literature*, 43(3), 61-72.

- Cundawan, Y. Y. (2019). The reading strategy use and reading proficiency of English Department students (Doctoral dissertation, Widya Mandala Catholic University Surabaya).
- DeGennaro, D. N. (2018). The relationship between metacognitive strategies and reading comprehension in fifth grade students (Doctoral dissertation, University of West Georgia).
- Grabe, W. (1991). Current developments in second language reading research. *TESOL Quarterly*, 375-406.
- Green, J. M., & Oxford, R. (1995). A closer look at learning strategies, L2 proficiency, and gender. *TESOL Quarterly*, 261-297.
- Hayashi, K. (1999). Reading strategies and extensive reading in EFL classes. *RELC Journal*, 30(2), 114-132.
- Karimi, M. N., & Shabani, M. B. (2013). Comparing the strategic behavior of more successful vs. less successful readers of multiple technical reading texts. *Innovation in Language Learning and Teaching*, 7(2), 125-138.
- Knight, S. L., Padron, Y. N., & Waxman, H. C. (1985). The cognitive reading strategies of ESL students. *Tesol Quarterly*, 19(4), 789-792.
- Köse, N., & Günes, F. (2021). Undergraduate Students' Use of Metacognitive Strategies While Reading and the Relationship between Strategy Use and Reading Comprehension Skills. *Journal of Education and Learning*, 10(2), 99-108.
- Li, H., & Gan, Z. (2022). Reading motivation, self-regulated reading strategies and English vocabulary knowledge: Which most predicted students' English reading comprehension? *Frontiers in Psychology*, 13, 1041870.
- Lin, C. (2011). A multi-method design to investigate the roles of reading strategy use and reading interest in comprehension of English expository texts for eighth graders in the EFL context.
- Lin, L., & Yu, W. (2015). A think-aloud study of strategy use by EFL college readers reading Chinese and English texts. *Journal of Research in Reading*, 38(3), 286-306.
- Shnayer, S. W. (1968). Some relationships between reading interest and reading comprehension.-
- Rajasagar, S., & Ismail, H. H. (2022). Utilising Explicit Teaching of Metacognitive Strategies in Honing Reading Skills among ESL and EFL Learners: A Review.
- Rianto, A. (2022). Exploring correlation between metacognitive online reading strategy use and online reading comprehension of EFL students. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 23(2), 223-235.
- Setiawan, J., & Tjitrukusuma, N. I. (2021). Reading Strategies Used in Reading Academic Texts by Students of High and Intermediate Reading Proficiency Levels. *Kata Kita: Journal of Language, Literature, and Teaching*, 9(1), 82-87.

- Öztürk, M. B., & Aydogmus, M. (2021). Relational Assessment of Metacognitive Reading Strategies and Reading Motivation. *International Journal of Progressive Education*, 17(1), 357-375.
- Rotko, O. (2023). Improving Reading Comprehension in the EFL classroom: the Meaningful Combination of Top-down and Bottom-up Approaches. in *INTED2023 proceedings* (pp. 6448-6454). IATED.
- Setiawan, J., & Tjitrakusuma, N. I. (2021). Reading Strategies Used in Reading Academic Texts by Students of High and Intermediate Reading Proficiency Levels. *Kata Kita: Journal of Language, Literature, and Teaching*, 9(1), 82-87.
- Shnayer, S. W. (1968). Some Relationships between Reading Interest and Reading Comprehension. ERIC. Retrieved December 29, 2023, from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED022633.pdf>
- Stanovich, K. E. (1980). Toward an interactive-compensatory model of individual differences in the development of reading fluency. *Reading Research Quarterly*, 32-71.
- Sun, L. (2011). Investigating Chinese English majors' use of reading strategies: A study on the relationship between reading strategies and reading achievements.
- Tsai, Y., Ernst, C., & Talley, P. C. (2010). L1 and L2 strategy use in reading comprehension of Chinese EFL readers. *Reading Psychology*, 31(1), 1-29.
- Wang, Y. (2016). Reading strategy use and comprehension performance of more successful and less successful readers: A think-aloud study. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 16(5), 1789-1813.
- Zur, S., Hestiana, H., & Zulkifli, M. (2022). Students' Interest in Reading English Texts. *KnE Social Sciences*, 148-157.

Mesleki Teknik Eğitim Plastik Teknolojisi Öğretim Programları ve MYK Ulusal Yeterliliklerinin Uyumu

Arslan Kıvanç YILDIRIM¹

Ulvi ŐEKER²

Őukran KATMER³

Nuriye Karakaya YILDIRIM⁴

DOI: 10.5281/zenodo.10459626

Öz

Bu araştırma, Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK) tarafından belirlenen plastik sektöründeki yetkinliklerin değerlendirilmesini ve Plastik Teknolojisi Programları ile MYK'nın plastik üretimi alanındaki yetkinliklerinin uyumunu değerlendirmek amacıyla Türkiye'deki Mesleki ve Teknik Liselerde görev yapan atelye şefleri, alan şefleri öğretmenler ve idarecilerden görüş alınmasını hedeflemiştir. Bilgi toplama aracı olarak "anket yöntemi" kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, MYK ve MTE' deki PT öğretim programları ile iş sağlığı ve güvenliği ile üretime hazırlama konularında uyum yüksek puan almıştır; ancak bilgisayar destekli çizim, plastik şişirme gibi alanlarda ve mesleki yabancı dil kazanımlarında uyumun artırılması gerektiği ortaya çıkmıştır. Bu bulgular, program ve yetkinlik uyumları ile ilgili öneriler açısından önemli bir bilgi kaynağı olarak değerlendirilebilir.

Anahtar Kelimeler: Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK), Mesleki ve Teknik Eğitim (MTE), Öğretim Programları, Plastik Teknolojisi (PT), Meslek Standartları, Yeterlilik ve Program Uyumu

Abstract

This study aims to evaluate the alignment between the competencies of the Vocational Qualification Institution (VQI) and the Plastic Technology (PT) Programs within the realm of Technical Vocational Training. The survey method serves as the primary instrument, engaging workshop leaders, area heads, educators, and administrators from Turkey's vocational and technical high schools at the high school level. In the domains of labor and safety, as well as

¹ Öğretmen/ Yüksek Mühendis, MEB, <https://orcid.org/0000-0002-8540-8421>, arslan1000@gmail.com.

² Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Teknoloji Fakültesi, İmalat Mühendisliği, 0000-0001-6455-6858, seker@gazi.edu.tr

³ Dr, Gazi Üniversitesi, Teknoloji Fakültesi, İmalat Mühendisliği, 0000-0002-3641-2328, sukatmer@gmail.com

⁴ Dr. Kırıkkale Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksek Okulu, nuriyekarakaya@gmail.com, ORCID: 0000- 0001- 5942-1924.

production readiness, the competencies of the Technical and Vocational Training and the Vocational Qualification Institute demonstrate a high degree of conformity with Plastic Technology programs. Nevertheless, notable areas requiring improvement include computer-aided drawing, plastic blowing, and foreign language acquisition. These findings suggest valuable insights for recommendations on enhancing alignment, program refinement, and qualification conformity. The study's outcomes are anticipated to contribute significant data for guiding future initiatives aimed at achieving greater alignment in these critical areas.

Keywords: Vocational Qualifications Institute (VQI), Vocational Technical Education (VTE), Educational programs, Plastic Technology, Occupational Standards, Qualifications and Program Compatibility

Giriş

21. yüzyılda en kıymetli yatırımlardan biri olarak öne çıkan insan kaynağının, ülkelerin gelişmişlik düzeyini ve ekonomik bağımsızlığını sağlamak için vazgeçilmez bir unsura dönüştüğü bir gerçektir. Bu bağlamda, ülkelerin yetişmiş, gerekli bilgi ve becerilere sahip, aynı zamanda çağın gereksinimlerine uyum sağlayabilen insan gücüne sahip olmaları büyük önem taşımaktadır. Bu durum, sadece ekonomik açıdan değil, aynı zamanda sosyal açıdan da ülkelerin kalkınmasını belirleyen bir faktördür. Bu noktada, Mesleki ve Teknik Eğitim (MTE) sisteminin rolü büyük bir önem arz etmektedir (Uçar ve Özerbaş, 2013; Ulus, Tuncer ve Sözen, 2015).

Bu çerçevede, Uçar ve Özerbaş'ın (2013) ifadesine göre, 2007-2013 tarihli "9. Beş Yıllık Kalkınma Planı" ile Türkiye'deki MTE' de çeşitli iyileştirmeler yapılmıştır. Program devamlılığı ve bütünlüğündeki kopukluklar giderilmeye çalışılmış, mezunların iş piyasasının taleplerine uygun eğitilmesi için programlar esnek ve modüler bir yapıya kavuşturulmuştur. Ayrıca, takım çalışması, sorumluluk, problem çözme ve karar verme becerilerini geliştirmek adına uygulamalı eğitime ağırlık verilmiştir.

Modern mesleki görüş ve paradigmalardan etkilenen Türkiye'deki MTE, ulusal ve uluslararası kuruluşların dikkatini çekmiş ve bu kapsamda "Türkiye'deki Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP)" 2000 yılında imzalanmıştır (Emirgil, 2010). MEGEP, mesleki eğitimi iş piyasasının ihtiyaçlarına uygun şekilde yeniden yapılandırmayı, eğitim kalitesini artırmayı, okul-özel sektör iş birliğini güçlendirmeyi ve ulusal mesleki yeterlilik sistemini oluşturmayı hedeflemektedir (Emirgil, 2010).

MEGEP, modüler sistem ve "yeterlilikler sistemini" beraberinde getirerek, öğrencilere gerçek iş dünyasında kullanabilecekleri beceri ve yetenekleri kazandırmayı amaçlamaktadır (Uçar ve Özerbaş, 2013). Ancak, MYK ve MTE' nin aynı amaca hizmet etmelerine rağmen süreç ve sistem açısından farklılık göstermeleri, sonuçta aynı etkinliğe hizmet etmeleri gerektiğini düşünüldüğünde, bu iki kurumun birbirinden bağımsız olmamaları gerektiği önemlidir.

Bu bağlamda, MTE' nin iş piyasasının beklentilerini en iyi şekilde karşılayabilmesi, ülkenin rekabet yeteneğini artırabilmesi için eğitimdeki kaliteyle doğru orantılıdır. Bu kalitenin bir göstergesi de MTE programlarının MYK yeterlilikleriyle uyumluluğudur. Bu çalışma, özellikle Plastik Eğitimi açısından MTE programları ile MYK yeterliliklerini karşılaştırmayı ve uyumluluklarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Elde edilen bilgiler, lise düzeyindeki programların ulusal mesleki yeterliliklerle uyumunu geliştirmek için bir rehber niteliği taşımaktadır.

Türkiye’de Mesleki Eğitim

Kavi ve Koçak (2018), mesleki eğitimin, okul öncesi dönemden lisansüstü seviyelere kadar devam eden bir süreç olduğunu ve yaşam boyu öğrenme perspektifinde değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Türkiye’de ise mesleki eğitim, Millî Eğitim Bakanlığı’nın 2014 Türkiye MTE Strateji Belgesi ve Eylem Planı doğrultusunda uygulanmaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı’na göre, mesleki ve teknik liselerde öğrenciler, 9. sınıfta ortak bir programa tabi tutulduktan sonra, 10. sınıfta meslek alanlarını seçme hakkına sahiptirler. Meslek liseleri ve teknik liselerde öğrenciler, 10. sınıftan itibaren meslek alanlarında eğitim alırken, 11. ve 12. sınıflarda seçtikleri dallarda uzmanlaşma fırsatına sahiptirler (MEB, 2014:8-9; Kavi ve Koçak, 2018:1311’den aktarılmıştır).

Türkiye’de Mesleki Eğitimin Sorunları

Türkiye’deki Mesleki ve Teknik Eğitim (MTE) sistemi üzerine yapılan çalışmalar, özellikle meslek liselerine düşen ilginin azalmasıyla ilgili önemli sorunları ortaya koymaktadır. Yörük, Dikici ve Uysal (2002) ile Sönmez (2010), öğrenci azlığı nedeniyle bazı bölümlerin kapatılmasını, dikey geçiş sorunlarını, üniversiteye giriş problemlerini ve teknolojiye adapte olamama durumunu vurgulamışlardır.

Sönmez (2010), Türkiye’deki mesleki eğitim öğrenci oranının gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında düşük olduğunu belirtmiş ve bu durumun niteliksiz işgücü yetişmesine yol açabileceğini ifade etmiştir. Mesleki liselere olan talebin düşmesi, boş kontenjanların daha az yetenekli öğrencilerle doldurulmasına ve eğitim kalitesinin düşmesine neden olmuştur.

Yapılan uygulamaların sonucunda artan öğrenci sayısına karşılık öğretmen ve fiziksel kaynaklardaki eksikliklerin ortaya çıkması, Sönmez’in (2010) eleştirdiği bir diğer konudur. Sınavsız geçiş uygulamasının liselerde eğitim kalitesini olumsuz etkilediği ve öğrenci profiline düşüş getirdiği belirtilmiştir.

Binici ve Arı (2004), mesleki eğitimde dünyada üç ana sistem olduğunu belirtmiş ve Türkiye’nin bu sistemlerin birleşimi olduğunu ifade etmişlerdir. Ülkemizdeki eksiklikleri gidermek için Almanya modeli gibi işyeri temeline dayalı uygulamaların benimsenmesi, teknoloji ile uyumlu eğitim materyallerinin kullanılması ve öğretim elemanlarının yeterliliğinin artırılması önerilmiştir.

Binici ve Arı’nın (2004) önerilerine ek olarak, Türkiye’nin mesleki eğitimdeki zayıflıklarını gidermek için MYO örgün öğretim oranının artırılması, teknoloji seviyesinin endüstri ile uyumlu hale getirilmesi ve öğretim elemanlarının yeterliliğinin artırılması gibi adımlar atılması gerekmektedir. Sürekli eğitim ve teknoloji merkezlerinin kurulması ve uluslararası iş birlikleri ile öğrencilere çift diploma imkanları sunulması, Türkiye’nin mesleki eğitim alanındaki eksiklikleri gidermeye yönelik adımlar olabilir.

Ayaz, & Karacan Özdemir (2023) sosyo ekonomik açıdan dezavantajlı öğrencilerin karşılaştığı zorluklara özellikle değinerek meslek liselerinin toplumdaki algısının iyileştirilmesi gerektiği vurgulamıştır. Meslek yüksekokullarındaki öğrencilerin düşük benlik alguları yine Türkiye’deki Mesleki Eğitimin karşılaştığı sorunlardandır. Karakaya Yıldırım & Gedik Bal (2023).

Türkiye’de mesleki okullarda genel liselere göre istihdam ve iş gücüne katılım oranı daha yüksek olsa da (bu oran meslek liselerinde % 57,4, genel liselerde %46,7), mezunların

eğitimleriyle ilgili alanlarda çalışmıyor olmaları hala bir sorun teşkil etmektedir. Öğrencilerin sahip oldukları beceriler ile işte talep edilen beceriler arasında uyumsuzluklar yaşanacaktır (Özer, 2019).

Son yıllardaki çalışmalar Mesleki eğitim konuda önemli adımların atıldığını göstermektedir. Türkiye Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), 2023 Eğitim Vizyonu'nun açıklanmasının ardından mesleki eğitim ve öğretimi (MEÖ) geliştirmek için önemli adımlar atmıştır. MEÖ'ye odaklanan bu çabalar, sektör temsilcileri ile iş birliklerini, işbaşı eğitimi, öğretmenlerin mesleki gelişimini, müfredat güncellemelerini, bursları ve istihdam önceliklerini içermektedir. MEÖ öğretmenleri için hizmet içi eğitim, altı kat artmıştır. Önde gelen sektör temsilcileri ve üniversitelerle iş birliği içinde kurulan saygın Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri (MTAL), MEÖ'deki çeşitliliği artırmak amacıyla kurulmuştur. MEÖ ile ilgili algı ve tanıklılığın artırılması hedeflenmektedir. MEÖ kalite güvence sistemini oluşturma çabaları, ulusal mesleki standartlarla uyumlu hale getirilmektedir. Bu çabalar, Türkiye'de daha nitelikli ve çekici bir MEÖ sistemi oluşturma genel hedefine katkıda bulunmaktadır (Özer ve Suna, 2019).

Türkiye'de Uygulanan Eğitim Modeli ile MYK İlişkisi

2014-2018 yılları arasında hayata geçirilen 10. Kalkınma Planı, Türkiye'deki modüler değerlendirme ve Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK) arasındaki ilişkiyi belirginleştirmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen performans değerlendirmesi, önceden belirlenmiş kriterlere dayalı olarak gerçekleştirilen bir değerlendirme olarak tanımlanmaktadır. Bu değerlendirme, sadece eğitimle ilgili geri bildirim sağlamakla kalmayacak, aynı zamanda belirlenen hedeflere ne kadar ulaşıldığı konusunda da bilgi sunacaktır. Performans değerlendirmesi, işin uygun bir şekilde yerine getirilip getirilmediğini belirlemede gerekli yeterliliklere odaklanarak işlevini yerine getirir.

Ülkemizdeki mesleki eğitimle ilgili en önemli sorunlardan biri olarak düşünülen konu, yeterliliklerin belgelendirilememesi olarak öne çıkmaktadır (Arslan, 2014, Türkyılmaz, 2008). Bu sorunun üstesinden gelmek ve eğitimde standartlaşma sağlamak amacıyla uygulanan tüm kurallar ve yönetmelikler, Ulusal Mesleki Yeterlilik Sistemi'nin temelini oluşturmaktadır. Bu tanımlamalar, 5544 sayılı MYK Kanunu'nda bulunmaktadır. Ulusal Yeterlilik Sistemi içindeki Ulusal Meslek Standartları taslakları, sektörleri temsil eden nitelikli ve yetkin kuruluşlarla iş birliği yaparak hazırlanmakta ve MYK web sitesinde kamuoyunun görüşüne sunulmaktadır. Bu yaklaşım, katılımcılığı vurgulayan bir süreci yansıtmaktadır. Standartlar, tüm aşamaların ardından Resmî Gazete'de yayımlanarak Ulusal Meslek Standartları haline gelirler. Bu süreçte yeteneklerin kazanıldığı yer önemli olmamakla birlikte, sınavda başarılı olmak ve bu yeterlilikleri göstermek önemlidir. MYK, 2006 yılında bu amacı gerçekleştirmek üzere kurulmuştur. Bu sistem, ülkemizin önemli bir sorunu olan yeterlilik belgelendirme problemine etkili bir çözüm sunmayı hedeflemektedir.

MYK Modeli

1999 yılında başlatılan ve 2010 yılında tamamlanan MYK yeterliliklerinin oluşturulması süreci, Türkiye'nin Bologna sürecine dahil olma kararı almasıyla başlamıştır. Bu sürecin amacı, Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın kurulmasıdır ve kolayca anlaşılabilir, karşılaştırılabilir bir yükseköğretim sistemi oluşturmayı, iki kademeli bir sistem benimsemeyi, kredi sistemini hayata geçirmeyi, hareketliliği teşvik etmeyi, kalite güvencesini artırmayı ve Avrupa boyutunu vurgulamayı içermektedir (Üstün, Çetin, Uzun ve Çorumlu, 2016).

Bologna süreci kapsamında, ülkelerin kendi ulusal mesleki yeterliliklerini tanımlamaları istenmiş ve bu yeterlilikler MYK tarafından belirlenmiştir. MYK, meslek standartlarına dayanarak teknik ve mesleki alanlarda ulusal yeterliliklerin esaslarını belirlemek, denetim, ölçme-değerlendirme, belgelendirme ve sertifikalandırmaya ilişkin faaliyetleri yürütmek üzere 2006 yılında kurulmuştur (Üstün, Çetin, Uzun ve Çorumlu, 2016).

Ulusal yeterlikler, ulusal veya uluslararası meslek standartlarına dayanarak hazırlanan, öğrenme, ölçme-değerlendirme amacıyla kullanılan, bireylerin mesleğini başarı ile icra etmeleri için sahip olmaları gereken bilgi, beceri ve yetkinlikleri tanımlayan ve MYK tarafından onaylanan teknik dokümanlardır (Ulusal Yeterlilik Tanımı ve İçeriği (2018).

Arslan'ın 2014 tarihli çalışmasında Mesleki eğitimde belgelendirmenin önemine vurgu yapılmış, gelişmiş ülkelerde alınan eğitimin geçerliliği ve tanınırlığının sağlanması için yeterlilik belgelerinin önemli olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda MYK'nın 416 ulusal meslek standardı geliştirdiği, işçi ve işveren örgütleri, meslek kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları ile protokoller oluşturup imzaladığı, 26 meslekte Mesleki Bilgi ve Beceri, Sınav ve Belgelendirme Merkezleri kurduğu ifade edilmiştir.

Çalışmada, modüler eğitim uygulamalarının mesleki ve teknik orta öğretimde MEGEP (2005) projesi ile başladığı ve bu modüllerin yeterliliklere paralel olarak hazırlandığına dikkat çekilmiştir. Gelişen teknoloji ve meslek alanlarındaki değişimlerin, belgelendirilebilecek yeterliliklerin ve belgelendirme işleminin önemini artırdığı ve bu noktada MYK'nın kritik bir rol oynadığı vurgulanmıştır (Arslan, 2014).

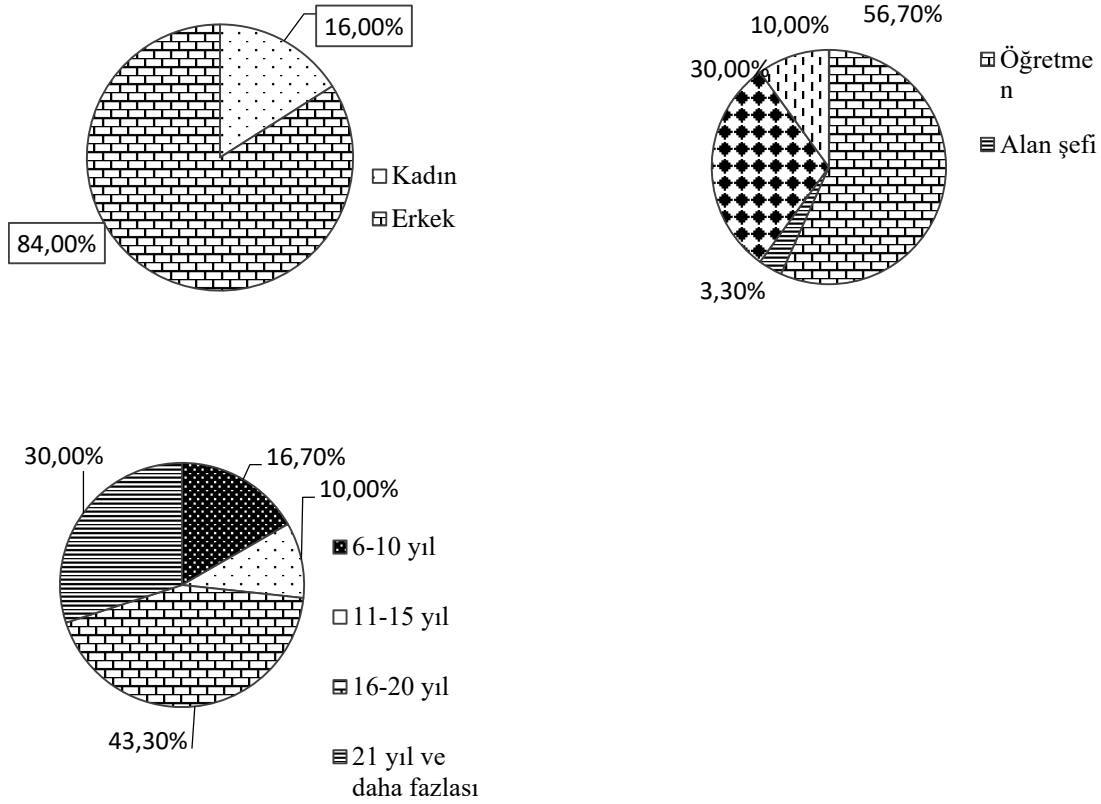
Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın Modeli

“Bu çalışmada, Plastik Teknolojileri Alanında Mesleki ve Teknik Eğitim (MTE) kapsamında elde edilen yeterliliklerin ulusal mesleki yeterliliklerle uyumu değerlendirilmiştir. Araştırmada, her iki programın alt yeterlilikleri belirlenmiş ve bu yeterliliklere dayalı olarak anketler hazırlanmıştır. Türkiye genelinde mesleki ve teknik liselerde görev yapan öğretmenlere, bu iki programın yeterlilikleri ile ilgili görüşlerini belirtmeleri için yapılan anketlerle veri toplama süreci gerçekleştirilmiştir” (Yıldırım, 2019).

Çalışma Evreni ve Örneklem

“Araştırmanın evrenini, Türkiye'deki Mesleki ve Teknik liselerde Plastik Teknolojileri Alanında görev yapan alan şefleri, atelye şefleri, müdür yardımcıları ve öğretmenler oluşturmaktadır. Örneklem olarak ise Türkiye genelinde plastik alanına sahip tüm MTE ortaöğretim okulları seçilmiş ve gelen cevaplar üzerinden örneklem oluşturulmuştur. Bu örnekleme, Ankara, İzmir, İstanbul, Kocaeli, Bursa, Antalya, Manisa ve Şanlıurfa illerinde bulunan mesleki ve teknik liselerde Plastik Teknolojileri Alanında görev yapan alan şefleri, atelye şefleri, müdür yardımcıları ve öğretmenler dahildir. Araştırmanın lise düzeyindeki bölümünü oluşturan 30 gönüllü katılımcının demografik bilgileri, Şekil 1'de ayrıntılı olarak sunulmuştur” (Yıldırım, 2019)

Şekil 1. Katılımcı demografik bilgileri

Verilerin Toplanması ve Veri toplama Aracı

“Çalışmada, liselerde uygulanan anket demografik bilgiler ve katılımcıların MYK tarafından belirlenen Ulusal Mesleki Yeterlilikler ile Mesleki ve Teknik Liseler ’de kullanılan programın uyumluluklarını ölçmek üzere hazırlanmış sorulardan oluşmaktadır. Anketler mail daveti ve elden katılımcılara ulaştırılmış olup, veri toplama süreci 5 ay sürmüştür” (Yıldırım, 2019).

Güvenilirlik

“Liselerde görev yapan öğretmenlere yönelik gerçekleştirilen ve MTE’ de PT Programıyla MYK Plastik Teknolojisi yeterliliklerinin uyumlarının değerlendirilmesine yönelik soruları içeren anket üzerindeki güvenilirlik çalışması sonucuna göre anketin % 88 oranında güvenilir olduğu söylenebilir” (Yıldırım, 2019).

Bulgular

“Lise düzeyinde gerçekleştirilen anketin bulguları, soru bazında elde edilen sonuçlarını içeren çizelgelerle sunulmuştur. Katılımcıların eğitim düzeyine göre (Lisans ve Yüksek Lisans)

yapılan gruplandırmada, sonuçlar “Çizelge 1”de sunulmuştur. Lisans düzeyinde cevap veren katılımcı oranlarının yüksek lisans düzeyine göre daha yüksek olduğu dikkat çekerken, lisans düzeyinde verilen cevapların da genellikle “orta” ve “iyi” seçeneklerinde yoğunlaştığı gözlenmiştir” (Yıldırım, 2019). Katılımcıların deneyim süreleri, “1-5 yıl”, “6-10 yıl”, “11-15 yıl”, “16-20 yıl” ve “21 yıl ve daha fazlası” şeklinde gruplandırılmış, bu gruplamaya göre soru bazında analizler yapılmış ve elde edilen sonuçlar “Çizelge 2”de gösterilmiştir. Ankete katılanlar arasında “1-5 yıl” arası deneyime sahip katılımcı bulunmamaktadır. Çizelgede, katılımcıların sorulara verdikleri yanıtların genellikle “orta” ve “iyi” seviyelerinde yoğunlaştığı gözlemlenmiştir.

Son olarak “Çizelge 3”de, katılımcıların görevlerine göre (Öğretmen, Alan Şefi, Atelye Şefi ve Müdür Yardımcısı) gruplandırılmış ve analiz sonuçları sunulmuştur. Katılımcıların görevlerine göre yanıtlarının genel olarak “çok kötü” ve “kötü” düzeyinde düşük olduğu, ancak “orta” ve “iyi” düzeyinde yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

Çizelge 1. Lise düzeyi anketin eğitim düzeyine göre sonuçları

**	Çok Kötü %		Kötü %		Orta %		İyi %		Çok İyi %	
Soru No	Lisans	Yüksek Lisans	Lisans	Yüksek Lisans	Lisans	Yüksek Lisans	Lisans	Yüksek Lisans	Lisans	Yüksek Lisans
1	-	-	-	-	100	0	95,7	4,3	83,3	16,7
2	-	-	-	-	100	0	90	10	100	0
3	-	-	100	0	100	0	95,7	4,3	0	100
4	-	-	100	0	100	0	100	0	66,7	33,3
5	-	-	100	0	100	0	90,5	9,5	100	0
6	-	-	-	-	100	0	93,8	6,2	75	25
7	-	-	-	-	100	0	88,2	11,8	100	0
8	-	-	100	0	100	0	86,7	13,3	-	-
9	-	-	-	-	100	0	88,9	11,1	-	-
10	-	-	-	-	100	0	90	10	-	-
11	-	-	-	-	100	0	88,9	11,1	-	-
12	-	-	-	-	93,3	6,7	93,3	6,7	-	-
13	-	-	100	0	90	10	94,4	5,6	-	-
14	-	-	-	-	100	0	88,2	11,8	-	-
15	-	-	-	-	100	0	90,9	9,1	-	-
16	-	-	-	-	86,7	13,3	100	0	-	-
17	-	-	100	0	84,6	15,4	100	0	100	0
18	-	-	100	0	83,3	16,7	95,5	4,5	-	-
19	100	0	-	-	100	0	90	10	-	-
20	-	-	-	-	92,9	7,1	93,8	6,2	-	-
21	-	-	100	0	100	0	81,8	18,2	-	-
22	-	-	-	-	88,2	11,8	100	0	100	0
23	-	-	100	0	92,3	7,7	93,3	6,7	100	0
24	-	-	100	0	93,8	6,2	90	10	100	0

Çizelge 2. Lise düzeyinde uygulanan anketin “deneyim süresine” göre sonuçları

** Soru No	Çok Kötü %					Kötü %					Orta %					İyi %					Çok İyi %					
	21 Yıl ve Daha Fazlası	16-20 Yıl	11-15 Yıl	6-10 Yıl	1-5 Yıl*	21 Yıl ve Daha Fazlası	16-20 Yıl	11-15 Yıl	6-10 Yıl	1-5 Yıl*	21 Yıl ve Daha Fazlası	16-20 Yıl	11-15 Yıl	6-10 Yıl	1-5 Yıl*	21 Yıl ve Daha Fazlası	16-20 Yıl	11-15 Yıl	6-10 Yıl	1-5 Yıl*	21 Yıl ve Daha Fazlası	16-20 Yıl	11-15 Yıl	6-10 Yıl	1-5 Yıl*	
1	-	-	-	-	-	-	100	0	0	0	0	4,3	21,7	15	5	43,5	30,4	33,3	0	0	33,3	33,3	33,3	0	0	33,3
2	-	-	-	-	-	-	28,6	14,3	28,6	28,6	0	5	15	5	30	30	30	33,3	0	0	33,3	33,3	33,3	0	0	33,3
3	-	-	-	-	-	0	0	100	0	0	0	13	13	39,1	34,8	0	0	100	0	0	100	0	0	0	0	100
4	-	-	-	-	-	100	0	0	0	0	0	12,5	18,8	31,2	37,5	0	0	83,3	0	0	83,3	0	0	0	0	83,3
5	-	-	-	-	-	0	0	100	0	0	0	33,3	9,5	14,3	47,6	28,6	0	0	50	0	50	0	0	0	0	50
6	-	-	-	-	-	-	20	10	30	40	0	6,2	12,5	50	31,2	0	0	50	0	50	0	0	0	0	50	0
7	-	-	-	-	-	-	22,2	0	33,3	44,4	0	11,8	5,9	52,9	29,4	0	0	25	0	25	0	0	0	0	25	0
8	-	-	-	-	-	0	25	25	50	0	0	33,3	6,7	53,3	6,7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
9	-	-	-	-	-	-	16,7	0	25	58,3	0	16,7	16,7	55,6	11,1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10	-	-	-	-	-	-	20	0	30	50	0	15	15	50	20	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
11	-	-	-	-	-	-	16,7	0	41,7	41,7	0	16,7	16,7	44,4	22,2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12	-	-	-	-	-	-	20	0	40	40	0	13,3	20	46,7	20	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
13	-	-	-	-	-	50	0	0	50	0	0	11,1	16,7	44,4	27,8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
14	-	-	-	-	-	-	23,1	15,4	30,8	30,8	0	11,8	5,9	52,9	29,4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
15	-	-	-	-	-	-	25	25	25	25	0	13,6	4,5	50	31,8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
16	-	-	-	-	-	-	13,3	0	40	46,7	0	20	20	46,7	13,3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
17	-	-	-	-	-	0	100	0	0	0	0	14,3	21,4	35,7	28,6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
18	-	-	-	-	-	50	0	0	50	0	0	9,1	13,6	45,5	31,8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
19	-	-	-	-	-	-	33,3	0	33,3	33,3	0	10	15	45	30	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
20	-	-	-	-	-	-	21,4	7,1	35,7	35,7	0	12,5	12,5	50	25	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
21	-	-	-	-	-	0	100	0	0	0	0	9,1	18,2	54,5	18,2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
22	-	-	-	-	-	-	11,8	5,9	47,1	35,3	0	25	16,7	33,3	25	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
23	-	-	-	-	-	0	0	0	100	0	0	26,7	13,3	46,7	13,3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
24	-	-	-	-	-	0	0	50	50	0	0	40	20	20	20	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	50

Çizelge 3. Lise düzeyinde uygulanan anketin “görev” tanımına göre sonuçları

** Soru No	Çok Kötü %				Kötü %				Orta %				İyi %				Çok İyi %				
	Müdür Yardımcısı	Atelye Şefi	Alan Şefi	Öğretmen	Müdür Yardımcısı	Atelye Şefi	Alan Şefi	Öğretmen	Müdür Yardımcısı	Atelye Şefi	Alan Şefi	Öğretmen	Müdür Yardımcısı	Atelye Şefi	Alan Şefi	Öğretmen	Müdür Yardımcısı	Atelye Şefi	Alan Şefi	Öğretmen	
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24

Değerlendirme ve Tartışma

Bu araştırmada kullanılan anketlerdeki sorular, belirli kriterlere göre gruplandırılarak ölçme değerlendirme kuralları dikkate alınmış ve bu gruplamalar doğrultusunda değerlendirmeler yapılmıştır. Her iki anketin soruları, kendi içinde belirli başlıklar altında gruplandırılmış ve bu gruplandırmalar, ilgili başlıklar altındaki analiz sonuçlarıyla birlikte sunulmuştur. Lise düzeyinde uygulanan anketin soruları, ölçmeyi hedefledikleri konulara göre gruplandırılmış ve “Çizelge 4”de sunulmuştur.

Çizelge 4. Lise düzeyi anket sorularının niteliğe göre gruplandırılması

	Grup Adı	Soru Numaraları
1. Grup	Müfredat Programları Değerlendirme	1,3,5
2. Grup	MYK Yeterlilikleri Hakkında Bilgi	2,4,6
3. Grup	İş Sağlığı Güvenliği	7
4. Grup	Mesleki Yabancı Dil	8
5. Grup	Kalite Güvenirlik	9,24
6. Grup	Üretim	10,11,12,13,14,15,16,17,18
7. Grup	CAD/CAM	19,20
8. Grup	Malzeme	21
9. Grup	İş Yönetimi Yetenekleri	22,23
10. Grup	Ölçme Değerlendirme	24

Lise Düzeyinde Uyumlulukların Değerlendirilmesi

“MTE’de PT öğretim programlarının meslekte gerekli olan yeterlilikleri başarılı bir şekilde temsil ettiğini düşünen katılımcılar % 76,6’dır. MYK Plastik Üretim İşlemleri yeterliliklerinin meslekte gerekli olan yeterlilikleri başarılı bir şekilde temsil ettiğini düşünen katılımcılar % 66,6 olarak bulunmuştur. Öğretim Programları ve Yeterlilikler arasındaki uyum çeşitli açılardan incelenmiştir. Tüm sorulara cevap veren katılımcılar içinden öğretim programları ve yeterliliklerin uyumunun “çok iyi” ya da “iyi” olarak değerlendirildiği bazı maddeler aşağıda sıralanmıştır. Öncelikle uyumların daha güçlü olduğu yeterlilikler verilmiştir.

- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kazanımların uyumunu yüksek bulanların oranı %70.
- Üretim hattının koruyucu bakım ve temizleme işlemleri ile ilgili kazanımların uyumunu yüksek bulanların oranı %73,3.
- Üretim öncesi hazırlık işlemleri ile ilgili kazanımların uyumunu yüksek bulanların oranı %66,6.
- Üretim hattını devreye almak ve seri üretim işlemleri ile ilgili kazanımların uyumunu yüksek bulanların oranı %60.
- Kalite yönetim sistemleri ile ilgili faaliyetler ve kazanımların uyumunu “yüksek” bulanların oranı %60” (Yıldırım, 2019).

Bu sonuçlar, uyumluluğun genellikle iş sağlığı, üretim öncesi hazırlık veya sonlandırma gibi, işin temel işleyişiyle değil, işin daha etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi için gerekli önlemler ve hazırlık işlemleriyle daha çok ilişkilendirildiğini göstermektedir. Ancak, bazı öğretim programları ile yeterlilikler arasındaki uyumun düşük olduğu (%>60) belirlenmiştir. Mesleki terimleri yabancı dilde ifade etme kazanımlarının uyumunu ise "çok iyi" veya "iyi"

olarak değerlendirenlerin oranı %50, üretim işlemleri ile ilgili kazanımların uyumunu "çok iyi" veya "iyi" olarak değerlendirenlerin oranı %50, sonlandırma işlemleri ile ilgili kazanımların uyumunu "çok iyi" veya "iyi" olarak değerlendirenlerin oranı %56, üç boyutlu çizim ve tasarım programları (CAD) ile çeşitli teknik resim çizimleri yapabilme ile ilgili kazanımların uyumu "çok iyi" veya "iyi" olarak değerlendirenlerin oranı %53,3, malzemelerin fiziksel, termal ve mekanik özelliklerini belirleme ile ilgili kazanımların uyumunu "çok iyi" veya "iyi" olarak değerlendirenlerin oranı %36,6, MTE'de PT öğretim programı ile programda kullanılan ölçme ve değerlendirmenin uyumunu "çok iyi" veya "iyi" olarak değerlendirenlerin oranı %40 olarak belirlenmiştir. Türkiye Mesleki yeterlilikler çerçevesinin amacı yeterliliklerin tanımlanması ve kalitesi güvence altına alınmış tüm yeterlilikler için ortak bir çerçeve hazırlamaktır (Pervin Bilir & Güler, S, 2021). Mesleki ve Teknik Eğitim (MTE) alanında kazandırılan Plastik Teknolojileri (PT) yeterliliklerinin ulusal mesleki yeterliliklerle uyumu bu sebeple büyük önem taşımaktadır.

Program Değerlendirme ve MYK Hakkında Bilgileri

Katılımcıların MTE plastik teknolojisi alanı öğretim programlarına dair bilgi düzeyi incelendiğinde, deneyim yılları, görev kategorileri ve eğitim seviyeleri boyunca genel olarak öne çıkan yanıtın "iyi" olduğu gözlemlenmektedir. Bu değerlendirme, tüm kategorilerde %66,6'nın altına düşmemiştir.

Katılımcıların MYK bilgilerinin deneyime, göreve ve eğitim seviyesine göre yapılan analizinde, katılımcıların tüm deneyim, görev ve eğitim seviyelerinde en sık verilen cevabın "iyi" olduğu gözlemlenmiştir. Bu bulgular, katılımcıların çoğunluğunun PT alanında MTE ve MYK sistemleri konusunda yeterli bilgiye sahip olduklarına inandıklarını ortaya koymaktadır.

İş Sağlığı ve Güvenliği

Katılımcıların, Plastik (PT) alanında iş sağlığı ve güvenliği konularıyla ilgili Öğretim Programları ile Yeterlilikler arasındaki uyumu deneyim süresine göre değerlendirmeleri incelendiğinde, %52,9'luk bir oranla genelde "iyi" olarak değerlendirildiği gözlemlenmiştir. Özellikle 11-15 yıl arası deneyime sahip katılımcıların "iyi" değerlendirmesi, diğer gruplara kıyasla yakın bir orana sahiptir; ancak en yüksek oranın "16-20 yıl" deneyime sahip katılımcılardan geldiği görülmektedir. Göreve göre analizde, "iyi" cevabının en yüksek oranla (%58,8) öğretmenler tarafından verildiği belirlenmiştir. Bu değerlendirmenin eğitim seviyesine göre analizinde en yüksek "iyi" değerlendirmesi, %88,2 oranıyla lisans mezunları tarafından yapılmıştır. Bu sonuçlar, katılımcıların genel olarak iş sağlığı konusundaki Öğretim Programları ve Yeterliliklerin uyumunu "iyi" olarak değerlendirdikleri yönünde bir eğilim göstermektedir.

Mesleki Terimleri Yabancı Dilde İfade Etme

“Mesleki terimleri yabancı dilde ifade etme veya diğer bir ifadeyle mesleki yabancı dil konusundaki Öğretim Programları ile Yeterliliklerin analiz sonucunda deneyime göre yapılan analizde en fazla tercih edilen cevap "iyi" olup, %53,3 oranında "16-20 yıl" deneyime sahip katılımcılar tarafından bu değerlendirme yapılmıştır. Öğretmen katılımcılar ise %73,3 oranında "iyi" cevabını tercih etmişlerdir” (Yıldırım, 2019)

Kalite ve Güvenirlilik

Katılımcıların kalite ve güvenirlikle ilgili kazanımların uyumunu değerlendirme analizinin sonuçlarına göre, en yaygın verilen cevap "iyi"dir ve bu değerlendirmeyi ağırlıklı olarak 6-10 yıl ile 11-15 yıl deneyime sahip katılımcılar yapmıştır. Örneğin, 6-10 yıl deneyime

sahip katılımcıların %70'i "iyi" cevabını vermişken, 11-15 yıl deneyime sahip katılımcıların %83,3'ü "iyi" cevabını tercih etmiştir. Bu soruya verilen cevaplar arasında öğretmenler, alan şefleri ve atölye şeflerinin genellikle "iyi" ve "orta" cevapları tercih ettiği görülmüştür. Diğer yandan, müdür yardımcıları çoğunlukla "orta" değerlendirmesini yapmışlardır. Lisans mezunları arasında "iyi" ve "orta" cevapları daha dengeli bir şekilde dağılım gösterirken, yüksek lisans mezunları daha çok "iyi" olarak değerlendirmiştir. Bu sonuçlar, idarecilerin "kötü" cevaplarını vermelerinden anlaşıldığı üzere, iş gereklilikleri nedeniyle kalite konusundaki bilgilerinin diğer katılımcılardan daha fazla olması gerektiğini göstermektedir. Öğretmenlerin ise iş gereklilikleri nedeniyle kalite gibi konular yerine ders yönetimi ve program boyutlarındaki değerlendirmelere daha fazla odaklandığı görülmektedir.

Üretim Basamakları

“Katılımcıların genellikle "iyi" olarak değerlendirdiği üretim basamaklarının uyumu, deneyim düzeyine bağlı olarak çeşitlilik göstermektedir. En yüksek "iyi" değerlendirmesi, 11-15 yıl deneyime sahip katılımcılardan (%85,2) gelmiştir. Göreve göre yapılan analizde, uyum değerlendirmelerinin genellikle "iyi" ve "orta" olduğu görülmekte olup, atölye şeflerinin bu değerlendirmede en yüksek orana sahip olduğu (%75,31) belirlenmiştir. Öğretmenler de genellikle üretim basamaklarının uyumunu "iyi" ve "orta" olarak değerlendirmişlerdir. Bu değerlendirmeye verilen "iyi" cevabı, "lisans" ve "yüksek lisans" mezunları arasında eşit bir şekilde dağılmıştır” (Yıldırım, 2019)

Lise düzeyindeki katılımcıların deneyimlerine yönelik yapılan analizlerde, sonlandırma işlemleri, plastik şişirme ve rotasyon makinelerinde üretim işlemleri, plastik vakum kalıplarının üretim işlemleri gibi birçok yetkinlikte olumlu cevapların, deneyim yılları daha fazla olan (11-15 yıl, 16-20 yıl) katılımcılar tarafından verildiği gözlemlenmektedir. Mesleki deneyime sahip katılımcılar, MYK ve MTE programlarının uyumu konusunu genellikle "iyi" olarak değerlendirmişlerdir.

Bilgisayar Destekli Tasarım

Bilgisayar Destekli Tasarım ve Üretim (CAD/CAM) becerilerinin uyumlarının değerlendirilmesi sonucunda genel olarak tüm meslek grupları, deneyim grupları ve eğitim seviye grupları için ağırlıklı olarak "iyi" cevabının verildiği, ancak "orta" cevabının da etkin düzeyde olduğu gözlemlenmiştir.

Malzeme Bilgisi

Katılımcıların malzeme bilgisi hakkındaki kazanımların uyumuyla ilgili düşüncelerinin analiz sonuçlarına bakıldığında "16-20 yıl" deneyime sahip katılımcılar, öğretmenler ve lisans mezunları, malzeme bilgisi alanındaki uyumu ağırlıklı olarak "orta" ve "kötü" olarak değerlendirmişlerdir. Ek olarak, "iyi" olarak görüş bildirenlerin yüksek oranda "16-20 yıl" deneyime sahip, "öğretmen" ve "lisans" mezunu katılımcılar olduğu görülmüştür. Bu durum, MEB programlarında ve içeriklerinde plastik teknolojisi ile ilgili malzeme bilgisi konularının daha ayrıntılı bir şekilde işlenmesi ve konuların artırılması gerektiği düşüncesine yol açabilir.

Yönetim Kabiliyeti

Katılımcıların yönetim kabiliyetine dair kazanımların uyumuyla ilgili analiz sonuçları değerlendirildiğinde, genellikle "orta" ve "iyi" şeklinde çeşitlilik göstermektedir. "Orta" değerlendirmesini özellikle "alan şefleri" ve "yüksek lisans" derecesine sahip katılımcılar daha yoğun bir şekilde yapmıştır. "İyi" değerlendirmesi, genellikle mesleki deneyimi az olan katılımcılar arasında yüksek oranlarda görülürken, deneyimi daha fazla olan katılımcılar arasında düşük oranlarda gözlemlenmiştir. Yönetim kabiliyetini kötü olarak değerlendiren tek görev grubu "müdür yardımcıları" iken, bu kabiliyeti "çok kötü" olarak değerlendiren tek görev grubu ise "atölye şefleri" olmuştur. Bu bağlamda, yöneticilerin her birinin birer yönetici olması göz önüne alındığında, idarecilerin verdiği cevapların öne çıkarılması gerektiği önemle vurgulanmalıdır.

Ölçme ve Değerlendirme

Katılımcıların ölçme hakkındaki yetkinliklerin uyumuyla ilgili düşüncelerinin analizi, çeşitlilik arz etmektedir. Deneyim seviyelerine göre, "6-10 yıl" ile "11-15 yıl" arasında deneyime sahip katılımcılar genellikle bu uyumu "iyi" olarak değerlendirirken, "16-20 yıl ve 21 ve üstü" deneyime sahip katılımcıların cevapları "çok iyi", "iyi", "orta" ve "kötü" arasında değişmektedir. Bu çeşitlilik özellikle öğretmenler arasında ve "lisans" mezunu katılımcılar arasında belirgin bir şekilde görülmektedir. Yüksek lisans mezunları ise bu kazanımın uyumluluğunu genellikle "iyi" ya da "orta" olarak değerlendirmiştir. Analiz sonuçları, katılımcıların ölçme hakkındaki yetkinliklerin uyumuyla ilgili farklı görüşlere sahip olduğunu göstermektedir.

Özellikle dikkat çeken bir konu, MTE'de PT programı ile programda kullanılan ölçme ve değerlendirmenin uyumunu "çok iyi" ya da "iyi" olarak değerlendiren katılımcıların oranının %40 olmasıdır. Bu oranın düşük olması, uyum konusunda katılımcıların bir problem olduğunu işaret etmektedir. Türkiye'deki mesleki eğitimde en büyük sorunlardan birinin yeterlilikleri belgeleyememek olduğu düşünülmektedir (Türkyılmaz, 2008). MTE'nin karşılaştığı en önemli sorunlardan biri, tüm ülkede geçerli ve yeterlilikleri doğru bir şekilde yansıtan tanınmış bir ölçme sisteminin eksikliğidir. Bu sıkıntılar göz önüne alındığında, çalışmanın sonuçları MTE'de PT programı ile programda kullanılan ölçme ve değerlendirmenin uyumunun düşük olduğunu göstererek, bu alanda atılacak adımların önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, MEB ölçme değerlendirme sistemi ile MYK ölçme değerlendirme sisteminin birbirinden çok farklı olması, bu konunun daha sonraki çalışmalarda ayrıntılı bir şekilde ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Lise düzeyinde program ve yeterlilik uyumu, özellikle üretime hazırlık ve iş sağlığı gibi alanlarda daha yüksekken, bazı üretim aşamalarında (örneğin bilgisayar destekli çizim, kalibratör bağlama, polimer özelliklerini test etme gibi) uyumluluğun geliştirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu görüşler, katılımcıların deneyim süreleri ve görevlerine göre de değişiklik göstermektedir.

Lise düzeyinde yapılan göreve göre analizlerde, katılımcıların iş sağlığı ve güvenliği, mesleki terimleri yabancı dilde ifade etme ve malzeme ile ilgili kazanımlarda genellikle "iyi" cevabını öğretmenlerin ağırlıklı olarak verdiği görülmüştür. "İyi" cevaplarındaki yüksek oranda, özellikle "öğretmenleri" "atölye şefleri" izlemektedir. Bu, uygulama ile yakından ilgili olan bu meslek gruplarının sınıf içinde birebir öğretimi yakından takip edebilme potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir. Eğitim ve uygulamalı eğitimdeki aktif rolleri nedeniyle verdikleri cevaplar oldukça değerlidir ve çoğunluğunun olumlu olması dikkate değerdir.

Ayrıca, deneyimi daha az olan öğretmenlerin teknolojiye yeni öğretmenlere göre daha iyi değerlendirmeleri, tecrübesi az öğretmenlerin teknolojik açıdan daha iyi değerlendirmeleri ve buna göre yeterliliklerin gözden geçirilmesi gerektiği sonucuna varılabilir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, Mesleki ve Teknik Eğitim (MTE) alanında kazandırılan Plastik Teknolojileri (PT) yeterliliklerinin ulusal mesleki yeterliliklerle uyumu değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonuçları şu şekildedir:

- MTE'de Plastik Teknolojileri Alanında hedeflenen yeterliliklerin ulusal mesleki yeterliliklerle uyumu, iş sağlığı, üretim öncesi hazırlık ve sonlandırma gibi işin ana bileşenlerinden ziyade, işin sorunsuz geçmesi için alınan önlem ve hazırlanma sürecindeki işlemlerde daha fazla odaklanmaktadır.
- Plastik şişirme ve rotasyon makinelerinde üretim işlemlerinde ve üç boyutlu çizim, tasarım programları ile çeşitli teknik resim çizimlerinde çoğu kazanımda uyumun oldukça düşük olduğu gözlemlenmiştir.
- MTE'de PT'nin öğretim programları ile Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK) ulusal yeterliliklerinin lise düzeyinde orta seviyede uyumlu olduğu sonucuna varılmıştır.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), MTE PT üzerindeki öğretim programlarını MYK ulusal yeterlilikleri doğrultusunda gözden geçirerek daha kapsamlı ve uygulanabilir hale getirmeli ve aynı zamanda MYK'nın yeterlilikleri ile öğretim programları arasındaki uyumu sağlamalıdır.
- MYK sistemi değerlendiricileri ve karar vericileri, konunun uzmanları arasından seçilmelidir; çünkü yapılan değerlendirmelerdeki hataların çoğunluğu, yeterlilikleri bilmeyen veya üretimi bilmeyen kişiler tarafından yapılan değerlendirmelerden kaynaklanmaktadır.
- Bu çalışma, mesleki eğitim alanında çalışan ve işi uygulamada yürüten kişilerin görüş ve düşüncelerini yansıtarak değerli bir perspektif sunmaktadır. Ancak, bu çalışmadan elde edilen bulgular, katılımcıların beyanları ile şekillenmiştir. Bu da çalışmanın farklı metodolojilerle doğrulanması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Ele alınan konuda daha derinlemesine bir araştırmanın yapılması, mesleki eğitim programları ile MYK uyumluluklarının detaylı bir şekilde incelenmesi ve uyumları artırmak için stratejiler belirlenmesinde rehberlik edebilir.

Kaynakça

- Arslan, K. (2014). Mesleki yeterlilik sistemi çerçevesinde Türkiye'de kurulan personel belgelendirme merkezlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanmasında tanıtım çabalarının rolü ve önemi. *Is, Guc: The Journal of Industrial Relations ve Human Resources*, 16(2).
- Ayaz, A., & Karacan Özdemir, N. (2023). A case study of a Turkish vocational high school, and the challenges for teachers. *Journal of Vocational Education & Training*, 75(3), 459-478.
- Binici, H., ve Arı, N. (2004). Mesleki ve teknik eğitimde arayışlar. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(3).

- Emirgil, B. (2010). Yeni Meslekçi Eğitim Yaklaşımı ve Yeni Meslekçi Paradigmaların Türkiye'deki Yansıması Olarak "MEGEP". *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (56).
- Kavi, E., ve Koçak, O. (2018). Türkiye'de Ortaöğretim Düzeyindeki Mesleki Eğitim ile İlgili Sorun Alanları ve İskandinav Ülkelerindeki Mesleki Eğitimin Türkiye'de Uygulanabilirliği. *Calisma ve Toplum*, 58(3)
- Karakaya-Yıldırım N., & Gedik-Bal, N. (2023). English Language Education in a Vocational School: A Qualitative Case Study. *Participatory Educational Research*, 10(2), 275-297. *Mesleki Yeterlilik Kurumu* (2018). 22.12.2018 tarihinde https://portal.myk.gov.tr/index.php?option=com_contentveview=articleveid=238veItemid=258 adresinden erişildi.
- Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP) Nedir? 10.16.2019 tarihinde <https://megepmodulleri.co/mesleki-egitim-ve-ogretim-sisteminin-guclendirilmesi-projesi-megep-nedir/> adresinden erişildi.
- Özer, M. (2019). Reconsidering the fundamental problems of vocational education and training in Turkey and proposed solutions for restructuring. *Istanbul University Journal of Sociology*, 39(2), 455-473.
- Özer, M., & Suna, H. E. (2019). Future of vocational and technical education in Turkey: Solid steps taken after Education Vision 2023. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 10(20), 166-192.
- Sönmez, M. (2010). Türkiye'de mesleki ve teknik örgün öğretimin sorunları ve yeniden yapılandırılma zorunluluğu. *Eğitim ve Bilim*, 33(147), 71-84.
- Pervin Bilir, F., & Güler, S. B. (2021). Theoretical Background of Occupational Standards, Basic Concepts and Related Institutions. *New Approaches to CSR, Sustainability and Accountability, Volume II*, 93-111.
- Türkyılmaz, T. A. (2008). Mesleki eğitimin iyileştirme sürecinde uygulanan modüler sistemde öğretmen eğitiminin önemi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Uçar, C., ve Özerbaş, M. A. (2013). Mesleki ve teknik eğitimin dünyadaki ve Türkiye'de ki konumu. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 242-253.
- Ulus, L., Tuncer, N., ve Sözen, Ş. (2015). Mesleki Eğitim, Gelişim ve Yeterlilik Açısından Meslek Yüksekokullarının Önemi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2015(5), 168-185.
- Üstün, S., Çetin, A., Uzun, R. O., ve Çorumlu, V. (2016, Mayıs). Türkiye'de Mesleki Yeterlilikler ve 5. Seviye (ÖnLisans) Ulusal Meslek Standartları ve Yeterliliklerin İncelenmesi. *In 5th International Vocational Schools Symposium-Prizren (Vol. 2, pp. 1122-1131)*.
- Ulusal Yeterlilik Tanımı ve İçeriği* (2018). 22.12.2018 tarihinde <https://www.myk.gov.tr/index.php/tr/ulusal-yeterlilik-tanm-ve-cerri> adresinden erişildi.

Yıldırım, A., K. (2019). *Mesleki teknik eğitim plastik/polimer teknolojisinin öğretim programları ile MYK ulusal yeterliliklerinin uyumunun değerlendirilmesi* [Master tezi, Gazi Üniversitesi].

Yörük, S., Dikici, A., ve Uysal, A. (2002). Bilgi toplumu ve Türkiye’de mesleki eğitim. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 299-312.

YAYIN ETİĞİ

Eğitim ve Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi (ESAR), etik yayıncılık hususunda en yüksek standartlara bağlı kalmayı ilke edinmiştir. Bu kapsamda; Committee on Publication Ethics (COPE), Directory of Open Access Journals (DOAJ), Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA) ve World Association of Medical Editors (WAME) tarafından yayınlanan etik yayıncılık ilkeleri benimsenmiştir. Dergiye gönderilen makaleler daha önce yayımlanmamış ve başka bir dergide değerlendirme sürecine tabi tutulmamış olmalıdır. ESAR'a gönderilen her bir makale en az bir editör ve iki hakem tarafından çift kör değerlendirmeden geçirilecektir. Değerlendirme sırasında rastlanılan intihal, duplikasyon, sahte yazarlık, araştırma/veri fabrikasyonu, eser dilimleme, telif hakları ihlali ve çıkar çatışmasının gizlenmesi etik dışı durumlar olarak kabul edilmektedir. Bu kapsamda, kabul edilen etik standartlarına uygun olmayan makalelerin değerlendirme süreci sona erdirilir. Yayımdan sonra tespit edilen olası etik ihlallerine sahip makaleler yayımdan kaldırılır. Makalelerin etik kurallara uygun yazılması yazarların sorumluluğundadır. ESAR'ın benimsediği uluslararası araştırma etiği ilkeleri şunlardır;

*Araştırmanın tasarlanması, tasarımın gözden geçirilmesi ve araştırmanın yürütülmesinde, bütünlük, kalite ve şeffaflık ilkeleri sağlanmalıdır.

*Araştırma ekibi ve katılımcılar, araştırmanın amacı, yöntemleri ve öngörülen olası kullanımları; araştırmaya katılımın gerektirdikleri ve varsa riskleri hakkında tam olarak bilgilendirilmelidir.

*Araştırma katılımcılarının sağladığı bilgilerin gizliliği ve yanıt verenlerin gizliliği sağlanmalıdır. Araştırma katılımcılarının özerkliğini ve saygınlığını koruyacak şekilde tasarlanmalıdır.

*Araştırma katılımcıları gönüllü olarak araştırmada yer almalı, herhangi bir zorlama altında olmamalıdır.

*Katılımcıların zarar görmesinden kaçınılmalıdır. Araştırma, katılımcıları riske sokmayacak şekilde planlanmalıdır.

*Araştırma bağımsızlığıyla ilgili açık ve net olunmalı; çıkar çatışması varsa belirtilmelidir.

*Deneysel çalışmalarda, araştırmaya katılmaya karar veren katılımcıların yazılı bilgilendirilmiş onayı alınmalıdır. Çocukların ve vesayet altındakilerin veya tasdiklenmiş akıl hastalığı bulunanların yasal vasisinin onayı alınmalıdır.

*Çalışma herhangi bir kurum ya da kuruluşta gerçekleştirilecekse bu kurum ya da kuruluştan çalışma yapılacağına dair onay alınmalıdır.

*İnsan ögesi bulunan çalışmalarda, "yöntem" bölümünde katılımcılardan "bilgilendirilmiş onam" alındığının ve çalışmanın yapıldığı kurumdaki etik kurul onayı alındığı belirtilmesi gerekir.

PUBLICATION ETHICS

The Journal of Education and Social Sciences Research (ESAR) is committed to adhering to the highest standards in ethical publishing. In this context; Ethical publishing

ESAR

principles published by the Committee on Publication Ethics (COPE), Directory of Open Access Journals (DOAJ), Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA) and World Association of Medical Editors (WAME) have been adopted. Articles submitted to the journal should not have been published before and have not been evaluated in another journal. Each article sent to ESAR will be double-blinded by at least one editor and two referees. Plagiarism, duplication, fraudulent authorship, research / data fabrication, work slicing, copyright infringement and concealment of conflict of interest encountered during evaluation are considered unethical situations. In this context, the evaluation process of articles that do not comply with the accepted ethical standards is terminated. Articles with possible ethical violations detected after publication are removed from the publication. It is the authors' responsibility to write the articles in accordance with ethical rules. The international research ethics principles adopted by ESAR are as follows;

*The principles of integrity, quality and transparency should be ensured in the design of the research, the review of the design and the conduct of the research.

*Research team and participants, purpose of the research, methods and possible uses envisaged; They should be fully informed about the requirements and, if any, risks of participation in the research.

*Confidentiality of information provided by research participants and confidentiality of respondents should be ensured. Research should be designed to preserve the autonomy and dignity of the participants.

*Research participants should participate in the research voluntarily and should not be under any coercion.

*Participants should be avoided from harm. The research should be planned in a way that does not put the participants at risk.

*Be clear about research independence; If there is a conflict of interest, it should be indicated.

*In experimental studies, written informed consent of the participants who decide to participate in the research should be obtained. The legal guardian's approval must be obtained for children and those under guardianship or those with confirmed mental illness.

*If the study will be carried out in any institution or organization, approval must be obtained from this institution or organization that the study will be carried out.

*In studies with a human element, it should be stated in the "method" section that "informed consent" was obtained from the participants and the ethics committee approval was obtained from the institution where the study was conducted.

YAZIM KURALLARI

- 1- Yazarların, ESAR Yönetim Kurulu'nun belirlediği yazım kurallarına uyması zorunludur. Eserlerin imla ve noktalama yönünden kontrolü yazarın sorumluluğundadır.
- 2- Makaleler yayınlanmadan önce ön değerlendirmeye tabi tutulur. Ön değerlendirmeyi geçen makalelerin intihal kontrolü yapılır. Editör Kurulu, İntihal raporu doğrultusunda makaleyi hakemlere gönderir.
- 3- Hakemlerden gelen rapor doğrultusunda Editör Kurulu tarafından makalenin yayınlanıp yayınlanmayacağına karar verilir. Editör Kurulu Hakem raporlarından bağımsız olarak makaleyi yayınlamama hakkını saklı tutar.
- 4-Hakemlerin düzeltme isterlerse makale yazara geri gönderilir. Vaktinde geri dönmeyen makalelerin süreci sonlandırılır.
- 5- Editör Kurulunda kabul edilen çerçeve dahilinde düzeltmesi yapılmış olan makaleler Yönetim Kurulu'na sevk edilir.
- 6- Yönetim Kurulu tarafından onaylanan makaleler yayınlanmak üzere sıraya alınır.
- 7- Yazar, ESAR Editör Kurulunun tebliğ ettiği hususları zamanında yerine getirmelidir. Aksi taktirde makalenin işlem süreci durdurulur ve makale için tahakkuk eden harcamalar (dizgi, mizampaj vb.) yazardan tahsil edilir.
- 8- Yayın Dili: Derginin yazım dili Türkçedir. Ayrıca İngilizce, Almanca, Arapça ve Farsça yazılar da kabul edilebilir. Dergimize gönderilecek çalışmalar için şu kurallar esastır;

*Ana Başlık Boyutu 14 pt, ortalanmış, kalın

*Kağıt Boyutu A4

*Ana Metin Üst Kenar Boşluk 2,5 cm

*Alt Kenar Boşluk 2,5 cm

*Sol Kenar Boşluk 2,5 cm

*Sağ Kenar Boşluk 2,5 cm

*İlk satır girinti 0 cm

*Yazı Tipi Times New Roman Yazı

*Tipi Stili Normal Normal

*Metin Boyutu 12 pt

*Aralıklar

*Sol: 0 cm

*Sağ: 0 cm

*Önce: 0 nk

*Sonra: 10 nk

*Satır Aralığı 1,15

*Alıntı Metni Boyutu 10 pt

*Özet Yazı Tipi Times New Roman

*Öz Başlığı 12 pt, İki Yana Yastı, Kalın

EĞİTİM VE SOSYAL BİLİMLER
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ